

NORGES GEOLOGISKE
UNDERSÖGELSE

No. 38

OM

TORVMYRER I NORGE

AF

G. E. STANGELAND

TREDJE DEL

MED „A SHORT ENGLISH SUMMARY OF THE CONTENTS“
14 PLANCHER

KRISTIANIA

I KOMMISSION HOS H. A. SCHERHOUG & CO.

AL. N. 1006—H. BOGTRYKKERI

1904

Pris: kr. 1.00.

252

Norges geologiske Undersøgelse. No. 38.

Om
Torvmyrer i Norge
og deres Tilgodegjørelse.

Af

G. E. Stangeland,
Gaardbruger i Klep, Jøderen.

NBR-DEPOTBIBLIOTEKET
Tredje Dør - 8601 MO
POSTBOKS 278

Med „A short English Summary of the Contents.“
14 Plancher.

Kristiania.

I Kommission hos H. Aschehoug & Co.

1904.

NBR-DEPOTBIBLIOTEKET
POSTBOKS 278 - 8601 MO

Indhold.

	Side.
Kapitel I. Beskrivelse af nogle Torvmyrer i Løiten og Elverum, langs Dalføret, hvori Hamar—Elverumsbanen ligger . .	1
— II. Torvmyrer omkring Rokosjøen i Oset, Løiten, Hedemarken	43
— III. Nogle Bemærkninger om de i 1ste og 2det Kapitel beskrevne Myrer og Landskabet i deres Omgivelse	62
— IV. Myrer paa Jæderen	66
— V. Det udtappede Skadsemvand og Myrstrækninger omkring dette, Jæderen	103

Kapitel I.

Beskrivelse af nogle Torvmyrer i Løiten og Elverum, langs Dalføret, hvori Hamar—Elverumsbanen ligger.

No. 1. Midtskogsbakkemyr.

Den ligger mellem Veien Løiten—Elverum og Jernbanen og tilhører Gaarden Midtskogsbakken i Elverum; den omgives af lave Grusbanker, der tildels er dyrket, men forøvrigt er bevoxet med Smaaskov af Furu og Gran.

Myren har Udløb mod Sydvest over Grus og Fjeld, hvor en Jernbaneskjæring har fordybet dette til ca. 2 Meter under Myrfladen.

Myrens Dybde er 2—3 Meter; paa Midten er den dog indtil 4 Meter og i den søndre Bugt kun 0,5—1,0 Meter dyb.

Dens Areal udgjør 493 Ar. Dens Høide o. H. er ca. 250 M.

Vegetationen bestaar af Mose, Myruld og Bjønskjæg samt Multer, Bladlyng og Myrbær — *Oxycoccus palustris* — m. fl. Omkring Kanterne, hvor Sumpigheden er mindre, staar derhos Dvergbirke og Skovkrat af Birke og Furu. Midtpartiet er skovbart.

Bonitet: Det friske Væxtlag gaar umærkelig over i et 0,5—1,0 Meter tykt, noget formuldet, men ogsaa trævlet Mostorvlag. Derunder danner Myrmassen for næsten hele Dybden en temmelig vel moden Brændtorv, hvis Oprindelse

er vanskelig at bestemme. Kjendelige Rester af Myruld — *Eriophorum vaginatum* — kan dog paavises, og det maa formodes, at denne og Mose og Bjønskjæg — *Scirpus cæspitosa* — især har dannet Massen.

Ved Bunden findes et nogle Decimeter tykt Lag af en grovtrævlet Sumpgræs masse, hvori sees tydelige Spor af *Equisetum*. Paa Lersandet, hvoraf Bunden bestaar, findes et ubetydeligt Lag af blød Ler og Dynd, hvori sees Frø af *Potamogeton* med flere Sumpplanter. I dette Lag er ogsaa indblandet noget Kiselguhr.

Omkring Kanterne især mod Nord vilde Myren med Undtagelse af det øverste Moselag være anvendelig som Brændtorv. Midtpartiet er temmelig blødt og sumpigt, saa at Fortorvningen kun er lidet fremskreden. Det maa antages, at ved Udgrøftning og deraf følgende Sammensynkning vil ogsaa dette Strøg snart være brugbart som Brændtorv.

Smaastykker af Myrens Omkredsstrøg er dyrket og synes at være nogenlunde frugtbare.

No. 2. Skjærstadmyr.

Den tilhører Gaarden Skjærstad og ligger mellem Jernbanen og Veien Elverum—Løiten; den omgives af lave, mandshøie, for det meste grusdækkede Fjeldrygge, der er bevoxet med Smaaskov især af Furu.

Myrens Areal udgjør 647 Ar. Dens Høide over Havet er 250 M.

Dybden af Myrlaget varierer fra 1,5 til 2,5 Meter; paa den sydlige Bugt og omkring Land er den dog mindre.

Vegetationen dannes paa Bugterne og omkring Land især af Stararter, Mose og Treblad — *Menyanthes Trifoliata*, videre staar der Dvergbirk — *Betula nana* — og en Del forkrøblede, indtil 2—3 Meter høie Furutræer. Over Midtpartiet, hvor Dybden er størst, staar især Mose — *Sphagnum*. Blandt denne staar Stararter — *Carex*, Bjønskjæg, Dvergbirk, Multer, Bladlyng og Myrbær samt Koføde — *Melampyrum pratense*.

Torvmassen er en især i de dybere Lag noget omdannet, for en Del fortorvet og for Resten formuldet Græsmyr. I den øvre Del er den trævlet og frisk. Sin Oprindelse har den her vistnok fra de nu paa Overfladen forekommende Planter og det ser ud til, at den dybere Del ogsaa er dannet af samme Material, men Forholdet mellem Plantearterne kan tidligere have været noget anderledes. I den øvre Del indtager Mose en betragtelig Del af Massen. Ved Bunden synes visse Stararter og Equisetum at være mest fremtrædende.

Bunden bestaar af fin, lerholdig Sand og ligger i en nogenlunde jevn Flade.

I Lavninger mod Nordøst og Sydøst taber Myren sig paa en Grusflade, som har Fald fra Myren. Ved Gravning i Sand og Grus paa et eller begge disse Steder kan Myren grøftes til Bunden eller mere. Myrstrækningen har ikke synderlig større Nedslagsfelt end sit eget Areal og afgiver ikke noget Vand. Afløbsbæk findes ikke. Den udviklede Mosevæxt opfanger og tilbageholder alt Regnvand.

Myren vilde være nogenlunde brugbar som Dyrkningsjord. I saa Tilfælde vilde Flaahakning og Brænding være at anbefale. Derved vilde det seige og langsomt forraadnende Vegetationslag for nogen Del nyttiggjøres ved Asken, eller i hvert Fald ikke være til Ulempe, medens Pløiningen kunde række ned paa det underliggende mere formuldede Lag. Skulde Dyrkning foregaa uden Brænding, maatte Strækningen grøftes, opbrydes, maaske ogsaa bearbejdes nogle Aar før Tilsaaning, saa at Formulding imidlertid kunde indtræde.

At Paaføring af Ler, Mergel eller kun Sand vilde være velgjørende, er jo selvsagt og vilde i Dyrkningstilfælde vistnok være temmelig fornødent. Ved nogen Udgrøftning vilde Strækningen danne brugbar Skovgrund. Her behøves hverken Plantning eller Indhægning, for at Skov skulde voxe frem. Smaatrær spirer tæt og frodig op, men paa Grund af Mosevæxt og Sumpighed bukker de alle under eller forkrøbles inden de naar 2—3 Meters Hoide.

I og over Gruslaget omkring Myren findes store Masser afrundede, slebne, potet- til næpestore Stene, rullet og vasket Material.

No. 3. **Stoltarmyr.**

Den tilhører Gaarden Grinder i Elverum og ligger lidt Syd for Jernbanelinien ved det nedlagte Stoppested Midtskogen. Den er omgivet af lave Fjeldrygge, som for det meste er bevoxet med Smaaskov især af Furu.

Myrens Overflade er omtrent vandret.

Dens Areal er 750 Ar.

Vegetationen bestaar omkring Kanterne og paa Bugterne mod Nord og Vest især af Stararter og Bjønskjæg samt Mose. Over Midtpartiet er Mose mest fremtrædende, dertil findes Dverg-birk, Bjønskjæg, Myruld, Multer, Bladlyng, Myrbær — *Oxycoccus palustre* — samt en Del forkrøblede indtil et Par Meter høie Furutræer.

Myrens Dybde er 2—3 Meter; den er størst mod Vest og mindre mod Øst, hvor en lav Grusbanke begrænser og afdæmmer den. Gjennem denne Banke er gravet en liden Grøft, hvorved Vandet bortledes fra denne Del af Myren til ca. 1 Meter under Overfladen. Grusbanken ved Udløbet mod Øst bestaar næsten udelukkende af større og mindre afrundede Stene — Rullesten. Fjeld sees ikke i Afløbsgrøften, men længere nede og 2—3 Meter lavere staar Fjeld i Bunden af en Jernbanegrøft i Myrens Nærhed. Dertil vilde i Tilfælde være Afløb for Myren. Den kan ogsaa gives Udløb fra søndre Bugt gennem en Grusbanke til et lidet Dalføre. Mod dette eventuelle Afløb er Myren dybest og kan følgelig lettest grøftes i den Retning.

Myrbunden bestaar af meget fin Sand, der tilsyneladende ikke er ganske fri for Ler.

Torvmassen er en blød Græsmyr, der gennem hele Dybden er temmelig ensartet, men lige ved Bunden var saa blød eller flydende, at Prøver ikke lod sig optage med Boret.

Paa de dybeste Strøg er den for største Delen dannet af Stararter. Mod Øst og paa de grundere Strøg er Starmassen tilblandet en Del Myruldrester og forøvrigt ogsaa især flækvis noget Mose og Trævler af andre Planter samt Kratrester, især Bark og Træbiter. Ved Bunden paa det dybeste eller de dybere Strøg paatræffes Rester af Rør og Equisetum.

Omkring Myrkanterne ligger mange Træstammer, som maa være faldne udpaa Myren fra Omgivelsen. Rodenden ligger altid nærmest Land. De ere bedækkede med et større eller mindre Myrslag, helst kun Vegetationslaget. Ogsaa ude paa Myrfladen ligger mere eller mindre overgroede Stammer; men da ingen Rodstubber paatræffes, maa de være efterladte Stokke ved Tømmerkjøring.

I den østlige Del af Myren er Massen saavidt fortorvet, at den vilde være anvendelig som Brændtorv; ved Bunden er den dog porøs og trævlet.

Efter tilstrækkelig Udgrøftning vilde især de Myrpartier, hvor Hvidmosen ikke har taget Overhaand, være skikket for Dyrkning.

No. 4. Svartetjernmyr.

Den ligger Nordvest for Gaarden Midtskogen og tilhører for en Del denne Gaard og for Resten Elverum Gaard.

Paa Østsiden ligger den ud til en med Rullesten opfyldt lav Grusbanke, der er bevoxet med tynd og smaa Furuskov. Mod Vest grændser den til en lav, men noget steil Fjeldryg, som ogsaa er skovdækket.

Det søndre Parti *A* — se Kartet — afgrændses fra det nordlige ved en Punktlinie *a b*; det ligger 2,5 Meter høiere end Vandfladen i Tjernet, der ikke er anmærket paa Rektangelkartet. Overfladen er næsten vandret, men Bunden, som bestaar af Sand, falder 1,5 Meter mod Tjernet.

Myrslagets Dybde i dette Parti er mod Nord 2,8—2,5 Meter og aftager efterhaanden mod Syd til 1,0 Meter eller mindre. Strækningen kan altsaa udgrøftes omtrent til Bunden

med nuværende Vandstand i Tjernet. En Del af Partiet kan ogsaa udtappes mod Syd til 1,5 Meters Dybde.

Vegetationen bestaar især af Stararter og i Tuer Hvidmose og en Skovmose samt Bjønskjæg, Myruld, Multer og Bladlyng, videre staar der tildels et tæt Krat af Birk og Furu, som dog ikke formaar at voxe op til Skov.

Torvmassen maa siges at være en Blanding af Græsmyr — Starmasse — og Skovjord eller tildels Bjønskjægtorv og Skovmyr. I den nordre og dybere Del, hvor Myruld og Bjønskjæg synes at have været fremherskende, er Massen saavidt fortorvet og fast, at den vil være brugbar som Brændtorv. Paa den sydlige Del er den mere madjordagtig og vil ikke hænge sammen som Stiktorv. En stor Del af Strækningen fra Syd af vil være temmelig vel skikket for Dyrkning.

Paa den sydvestre Myrbugt har en Husmand paabegyndt Dyrkning, men der er ikke den mest bekvemme Dyrkningsjord; thi et 2—3 Decimeter tykt Mostorvlag er udbredt over Myrfladen, og derunder er Skovmyrkarakteren fremtrædende.

En lignende Moselagdannelse er ogsaa begyndt paa andre Strøg, men, som det fremgaar af Vegetationsbeskrivelsen, indskrænker den sig endnu for det meste kun til Tuer.

Hele Torvmassen er gjennemvævet af en stor Mængde finger og armtykke Trærødder og smaa Rodstubber, som vanskeliggjør Behandling og Anvendelse af Myren i flere Henseender.

En lignende Trævæxt som den nuværende — forkrøblede 30—40 Aar gamle Træer af 2—3 Meters Høide — har fundet Sted tidligere under Myrens Udvikling. De fleste Rødder findes dog til en Dybde af omkring 1 Meter under Overfladen, hvor der spores nogen Bonitetsforskjel af Torvmassen, idet Skovmyrkarakteren er mere fremtrædende i den dybere Del, medens Græsmassen er overveiende i den øvre.

Myrens nordre Del, Partiet *B* er noget forskjellig fra den beskrevne. Et med en Punktlinie afgrændset Belte omkring Tjernet er meget blødt og for det meste utilgjængeligt.

Det bestaar af frisk Mose til omkring 1 Meters Dybde; derunder træffes flydende Dynd- og Vandmasse, hvori er indblandet Smaadele af Skovrester. Det friske Moselag flyder bogstaveligt paa Vand og Dynd. Ved Bunden, som bestaar af fin, hvid Sand, findes et indtil 1 Meter tykt Lag Kiselguhr, i hvis øvre Del sees Frø af Vandplanter.

Dybden er, naar Kiselguhrlaget ikke medregnes, 3—4 Meter. Resten af Partiet — Bugterne mod Nord og Øst — er en skovjordblandet Græsmyr, hvorpaa der staar mindre trivelig Smaaskov af Birk og Furu.

Dybden er kun 1—2 Meter og Myrlaget er gennemvævet af mindre Trærødder især i den øvre Del, hvor de enten er friske — levende — eller tilhører nylig udgaaede Træer.

Paa Strøget voxer Stararter, Bjønskjæg, Myruld, Mose, Treblad, Multer, Myrbær, Bladlyng, Mikkelsbær, Blaabær og Krækling i vekslede Forhold efter Fugtighedsgraden og andre Omstændigheder.

Tjernet og Myrpartiet har Udløb mod Nord over en af Grus og Rullesten bestaaende Banke. Ved at grave i Grus indtil et Par Hundrede Meter i Længde kan Tjernet udtappes til Bunden. Ved en ubetydelig Oprensning af Udløbet og nogen Afgroftning vilde største Delen af Strækningen danne brugbar Skovgrund. Efter fuldstændig Udgroftning vilde visse Strøg let kunne dyrkes.

Myrens samlede Areal er 1231 Ar. Dens Høide over Havet ca. 360 M.

Tjernet's Areal 187 Ar.

No. 5. Midtskogsveenmyr.

For en Del tilhører den Gaarden Midtskogen, og for Resten ligger den i Løitens Almenning. Dennes udhugne Grændse gaar tvers over Myren.

Mod Nordvest støder den sammen med en myrartig Slaattestrækning, der ligger ud til Terningaaen, og hvorover den

har Udløb til omkring 2 Meters Dybde. Forøvrigt omgives den af lave Fjeldrygge og Grusbanker, som begge for det meste er dækket af Smaaskov.

Vegetationen bestaar af Mose, Stararter, tildels ogsaa Bjønskjæg og Myruld samt Myrbær, Bladlyng, Multer, Dværgbirk, Treblad, Vidjer, Pors og Mikkelsbær m. fl. Omkring Kanterne og paa de grundere Strøg staar især paa Tuer og Banker forkrøblede, 2—4 Meter høie Birk og Furutræer. Det mere sumpige Midtparti er skovbart.

Planternø nævnes altid i den Orden, hvori de synes at gjøre sig gjældende saaledes, at de, som udgjør Hovedmassen, først angives; Trævæxt og Krat behandles dog særskilt og stilles udenom den nævnte Regel.

Dybden er over det midterste Strøg 3—4 Meter. I Bugten mod Øst og over en Grusbanke, mellem denne Bugt og Hovedpartiet samt paa den nordvestre Bugt er den 0,5—1,8 Meter. Paa Karterne er Dybden omtrent paa rette Sted betegnet med Tal i Meter. Paa Plancherne er en Del af Dybdetallene af Hensyn til Pladsen udeladte.

Myrmassen er paa de dybere Strøg en temmelig vel moden Brændtorv, der synes at være dannet fornemmelig af Myruld — *Eriophorum vaginatum* — og noget Mose. Ved Bunden forekommer et Sumpgræsag — Rør, *Equisetum* og visse Stararter — stærkt blandet med Mose. Paa de grundere Omkredsstrøg er dette Lag erstattet af en græstrævleblandet Skovmyr.

Over det hele er et mere eller mindre rent, 0,2—0,5 Meter tykt Moselag udbredt, hvorved ogsaa de grundere Strøg forsumpes, og den forekommende Trævæxt ødelægges.

Det er klart, at Dannelsen af Moselaget først har fundet Sted i den senere Tid, og det er øiensynligt, at Skoven underkues og ødelægges af dette. Paa de grundere Partier staar mange og tildels store Furuodstubber 0,2—0,4 Meter under Overfladen.

Myrens Areal udgjør 606 Ar; dens Høide over Havet er ca. 260 M.

No. 6. Slaattemyr- eller Sveenslaatten.

Den ligger i Løitens Almenning, men benyttes som Slaatte-mark af en Opsidder paa Sveen i Elverum.

Terningaaen — en større Bæk — flyder langs Myren og oversvømmer den tildels.

Strækningens Areal er beregnet til 1280 Ar, men Omstændighederne medførte, at Maalingen blev mindre nøiagtig end sædvanligt; Tallet maa derfor kun ansees som omtrentlig.

Dybden er 1,5—2,0 Meter.

Torvmassen er for største Delen Græsmyr — Startorv —, der er jordagtig og tilblandet Slam og Dynd ved Bækkens Oversvømmelser.

Størstedelen af Myren anvendes som Slaattemark og afgiver ikke ubetydelig Mængde Hø, som især bestaar af Stararter, Hvene m. fl. I Bækken staar Equisetum, Nymphæa alba og Menyanthes.

Denne Del af Myren vilde i Henseende til Jordsmonnet være særdeles vel skikket for Dyrkning, men Vandafløbsforholdene er noget vanskelige, idet Udløbet maatte sænkes i Fjeld.

Til begge Sider af Myren, Slaattestrækningen, ligger nogle mindre Strøg, som rager op over Flomhøiden. Paa disse staar et Vildnis af Buske, Vaccinier, Mose o. s. v. Torvmassens Bonitet er af samme Slags som i nærmest foran beskrevne Myr No. 5.

No. 7. Enerholmsmyr.

Den ligger paa begge Sider af Jernbanen ved Pladsen Enerhaugen i Løiten Almenning og omgives af Grusbanker og Fjelddrygge, som er dækket af Smaaskov. Disse Grusbanker ligger retvinklet paa Terrainets Hovedfald og giver det en bølgeformig mod Sydvest opad skraanende Overflade.

Myren har svagt Fald mod Syd, hvor den har Udløb i en Bæk, der flyder forbi søndre Del af Myren og over den tilstødende Grusbanke omtrent i Høide med Myrfladen. Ved

Gravning i denne Banke, der især bestaar af nævestore til hektoliterstore afrundede Stene, kan Myren udgrøftes til ønskelig Dybde.

Vegetationen bestaar især af frodig Dværgebirk samt Mose, Bjønskjæg, Myruld, Myrbær, Bladlyng og paa de lavere Strøg især Stararter blandt Mose. Omkring Kanterne staar desuden en Del 1—4 Meter høie, ikke trivelige Furutræer og enkelte Buske af Birk og Vidjer.

Myrens Areal udgjør 987 Ar.

Dens Dybde er for det meste 1,5—2,0 Meter; paa visse Strøg er den kun 1 Meter, medens den paa andre er indtil 3. Bonitet: Under det 2—3 Decimeter tykke Væxtlag af de nævnte Planter er Myrmassen i hele Dybden en temmelig vel moden Brændtorv. Den synes væsentlig at være dannet af Myruld og Bjønskjæg samt især paa den dybere Del Skovrester; her er ogsaa grovere Stararter fremtrædende især over Forsænkninger af Bunden, som bestaar af Sand og ligesom Myrfladen har svagt Fald mod Syd.

Den nordre Myrbugt er dyrket af en Husmand, og Avlingen, især en Teig kunstig Eng staar godt. Der er anvendt aabne Grøfter og Dyrkningen er udført med Omhu.

Den i de talrige Grusbanker, som i Regelen har sin Længderetning omtrent retvinklet paa Terrainets Hovedfald, forekommende gule og brune Grus — Aur — er antagelig stærkt jernholdig; dertil er den opfyldt af Rullesten saaledes, at Jordfladen ofte ser ud som en brolagt Gade. Dette Jordsmøn kan neppe være synderligt frugtbar, eller betinge Frugtbarhed hos de mellemliggende Torvmyrer. Gruset ser dog ikke ud til at være fuldstændigt udvasket; det tør maaske indeholde en Del Lerpartikler sammen med Bjergartens — Gneis og Granit — Feldspat. Disse Grusbanker, som indtager største Delen af Arealet i Dalføret Elverum — Løiten og ofte kun har 4—5 Centimeter tykt Madjordlag, ansees for at være skren Jord. De lavere liggende, omkring Glommen udstrakte, næsten vandrette Moer, som bestaar af fin Sand, ser ud til at

være endnu tarveligere Jord, saa at Furnen voxer meget langsomt eller slet ikke kan trives.

No. 8. **Voldenmyr.**

Den ligger ved Gaarden Skjærbak i Elverum og har en ikke ubetydelig Længde i Syd—Nord, medens Bredden er ringe. Baade Hovedveien og Jernbanen gaar tværs over den. Paa Øst- og Vestsiden omgives den af lave Grusbanker, hvori Fjeldet tildels stikker op, men som dog er dækket af Smaaskov.

Myrens Overflade falder 2—3 Meter mod Syd, hvor den har Udløb; men ogsaa mod Nord er Omgivelsen saa lav, at den har Afløb til Overfladens Høide.

Vegetationen bestaar især af Mose, Multer, Bjønskjæg og Myruld samt Dværgbirk, Mikkelsbær, Myrbær og Bladlyng, eller en veritabel Mostorvvegetation. Kun paa enkelte lavere Strøg staar Stararter blandt Mose. Endelig findes især omkring Kanterne en Del 2—4 Meter høie, men forkrøblede Furutræer.

Myrens Areal er 1100 Ar. Dens Høide over Havet er ca. 250 Meter. Dybden varierer fra 1,5—5,2 Meter; for største Delen er den 2—3 Meter.

Væxtlaget af Mose m. v. har en Tykkelse af 0,3—0,5 Meter. Under dette og indtil en Dybde af 1—2 Meter er Massen en især af Myruld og Bjønskjæg dannet og til Brændtorv moden Torv. Derunder findes et omkring 1 Meter tykt Skovmyrslag, der ogsaa kunde være brugeligt som Brændtorv. I dette Lag paatraf Boret enkelte som det lod til større Rodstubber. Forresten er Torvmassen med Undtagelse af Væxtlaget nogenlunde fri for Stubber. Paa de dybeste Strøg findes ved Bunden et indtil 1,5 Meter tykt Lag af Græsmyr, hvori blandt Halvgræstrævler — antagelig Carexarter — sees Mose og Equisetumrester.

Bunden, som bestaar af Sand, ligger i en ikke ganske jevn Flade og er lavest langs Midten af Myren.

No. 9. **Gampemyr.**

Den ligger i Skoven Nord for Skjærbak og omgives af lave Grusbanker; den er meget blød og sumpig, saa den ikke overalt er tilgængelig.

Vegetationen bestaar væsentlig af Mose og Bjønskjæg, den sidste ofte kun i Dotter eller Tuer paa det bløde Dynd. I Lavninger staar Stararter og Myruld og paa Banker af Mos-torv Dverg-birk, Multer, Bladlyng o. s. v. Kun omkring Kanterne findes nogle vantrevne Furutræer. Midtpartiet er ganske skovbart.

Myrfladen er næsten vandret, Strøget A falder dog 2—3 Meter ud mod Terningaaen i Nordvest. Til denne Dybde kan følgende Myren grøftes mod nævnte Elv eller Bæk.

Over Midten af Myren synes Torvmassen flek- eller strøgvis at være gaaen i Forraadnelse i Overfladen og herved er dannet en flydende Dyndvelling, hvorpaa kun staar Smaadotter af *Scirpus cæspitatus*. Til større Dybde er dog Massen under disse Strøg fastere.

Med Undtagelse af en Del af Midtpartiet med sin opløste Dyndmasse bestaar Torven øverst til ca. halv Dybde af Myruldmasse m. v. Derunder og til Bunden dannes Massen af Skovmyr. Dette dybere Lag er modent til Brændtorv. Paa tilgængelige Strøg mellem Sumpene og i Kanten af disse synes Dynd- eller Myrmassen øverst især at være dannet af Mose og Bjønskjæg, noget dybere — 0,5—1,0 Meter — er Massen en almindelig Startorv og ved Bunden er den en grovtrævlet Sumpgræsmasse — *Equisetum* m. v.

Myrens samlede Dybde er paa den største Del af Arealet 2,5—3,0 Meter; paa et mindre Strøg mod Sydvest er den dog indtil 5,0 Meter.

Arealet udgjør 837 Ar. Høiden o. H. er 250 Meter.

No. 10. **Søndre Skjærstadmyr**

ligger i Sydøst for Gaarden Skjærstad i Elverum og strækker sig fra Hovedveien sydover et Stykke forbi Jernbanelinien.

Paa Østsiden begrændses den af en liden Grusbanke, der adskiller den fra No. 8, paa Vestsiden af lave tildels grusdækkede Fjelddrygge. Omgivelsen er bevoxet med Skov.

Myrfladen danner et jævnt og skraanende Plan med omkring 3 Meters Fald mod Syd, hvor den har Afløb til en forbi-løbende Bæk. Ogsaa paa østre Side i Nord for Jernbanen har den paa 2 Steder Afløb over den lave Grusbanke til 0,5—1,0 Meters Dybde. Dersom Fjeld ikke paatræffes, vil Partiet i Nord for Jernbanen let kunne udtappes ved Gravning gjen-nem den ikke brede Grusbanke. Det mindre Parti Syd for Banen har Afløb ved en Grøft, som let kan fordybes, fra Jernbanegrøften sydover. Vegetationen bestaar omkring Kan-terne især af Stararter og Mose samt *Drosera rotundifolia*; paa det større Midtparti af Mose, Bjønskjæg, Myruld, Dværg-birk, Mikkelsbær, Myrbær og Bladlyng. Omkring Kanterne og paa de fastere Strøg staar desuden en Del forkrøblet Krat af Furu og Birk.

Myrens Areal er 1331 Ar.

Dybden er funden at være 2,5—3,5 Meter.

Boniteten er øverst over Midtpartiet Væxtlag af Mose m. v. 0,2—0,4 Meter tykt, derunder Myruldtorv — *Eriophorum vaginatum* — 1,5—2,0 Meter og Resten til Bunden — indtil 1 M. — Sumpgræstorv. Hele Massen er blød, raa og lidet fortorvet.

Paa et Parti af Myren mod Vest ligger øverst et Lag Bjønskjægtorv og derunder Skovmyr til Bunden. Begge Lag er temmelig vel modne til Brændtorv. I den grundere nordre Bugt er Skovmyrlaget ved Bunden overleiret af en Græsmyr, tilsyneladende en Blanding af Star og Myruld.

Myren ligger kun 3—4 Meter høiere end No. 8, hvorfra den kun er adskilt ved en liden, men langstrakt Grusbanke lodret paa Dalførets Hovedfald.

No. 11. Rundhaugmyr.

Den ligger mellem Gaardene Terningen og Skjærstad i Nord for Hovedveien og strækker sig henimod Terningaen;

den omgives af lave Grusbanker, hvori Fjeldknatter tildels stikker op.

Myrens Areal udgjør 1506 Ar. Høide over Havet ca. 240 Meter.

Overfladen er nogenlunde jevn med svagt Fald mod Nord.

Paa enkelte mere sumpige Strøg staar især Mose og Stararter, men forøvrigt forekommer en veritabel Mostorvvegetation, d. e. Hvidmose, Bjønskjæg, Myruld, Dværgbirk, Mikkelsbær, Myrbær, Bladlyng og Drosera m. fl. Omkring Myrens Kanter og paa Bugterne voxer Furukrat. Af de enkelte smaa Furutræer, som findes paa Myrens dybere Strøg, er omtrent Halvdelen uddøde, men staar mere eller mindre raadne paa Roden.

Myrddybden er for det meste 2,5—3,5 Meter; paa et mindre Strøg er den dog indtil 5, medens den paa Bugterne kun er 1—2 Meter.

Bonitet: *a.* Vegetationslag af Mose og Trævler af Halvgræs og andre Planter 0,2—0,5 Meter tykt; *b.* derunder Myruld- og Bjønskjægtorv 1,0 Meter. *c.* Skovmyrlag, som paa de mindre dybe Strøg hviler paa den faste Bund, men ikke er udbredt over det dybeste Parti, hvor *d.* Sumpgræsmyr danner Bundlaget og stiger op i Høide med eller over Skovmyrlaget samt har en Mægtighed af indtil 2—3 Meter.

Omkredspartierne er anvendelige til Brændtorv, men Midtpartiet er temmelig blødt og uanvendeligt. Ved nogen Udgrøftning vilde de grundere ikke ubetydelige Myrbugter uden videre Foranstaltning snart danne Skov.

Myren har paa flere Steder Afløb over Grusbanken mod Nordøst til Overfladens Høide eller noget lavere. Den kan følgelig let udgraves.

No. 12. Skandsemyr.

Den ligger ligeved Gaarden Terningen og omgives af lave Fjeldrygge og Grusbanker, som giver Myren en uregelmæssig Form.

Vegetationen er paa det søndre Parti, der ligger 1—2 Meter høiere end det nordlige, især Mose, Dværgbirk, Vaccinier, Multer, Myrbær o. s. v. samt Skovkrat. Restpartiet er bevoxet især med Stararter og har Tuer af Mose og flere af de nævnte Planter.

Myrens Areal er 362 Ar. Dybden er kun 0,6—1,2 Meter.

Udover den søndre Del af Myren bestaar Torvmassen af et Skovmyrslag, der hviler paa den faste Grund, men er dækket af et med Kviste og Trævler af Buske gjennemvævet, 0,2—0,4 Meter tykt Moselag. Ogsaa paa den nordre Del danner Skovmyr fra Bunden af Størstedelen af Massen, men her er den dækket af Startorv, hvorpaa Mose o. s. v. voxer i Tuer.

Med lidt Gravning gennem en Grusbanke kan Myren let udtappes. Det nordre Parti vilde baade i Henseende til Bonitet og Beliggenhed være skikket for Dyrkning. Naar Skovkrattet blev rodhugget og brændt sammen med det seige Væxtlag, vilde vistnok ogsaa det søndre Parti blive brugbart som Agerjord.

Ved nogen Udgrøftning vilde hele Myren snart bære frodig Skov.

No. 13. **Multemyr.**

Den tilhører Grindalsskoven og ligger paa Sydsiden af Jernbanen Elverum—Hamar i Nærheden af Gaarden Terningen. Myrens nærmeste Omgivelse dannes af lave Grus- eller Sandbanker med større, løse Stene og enkelte opstikkende Fjeldknatter.

Det midterste Parti er næsten fri for al Trævæxt; omkring Kanterne og paa Bugterne staar en Del nogle Meter høie, forkrøblede Furutrær. Vegetationen har forøvrigt den almindelige Mosetorvkarakter, foruden af Mose bestaar den af Dverg-birk, Bjønskjæg, Multer o. s. v. samt almindelig Lyng i enkelte Tuer.

Myrens Areal udgjør kun 400 Ar.

Mod Nord er Dybden omkring 1 Meter og paa den søndre Del indtil 2,4 Meter.

Overfladen falder svagt mod Syd, følgende falder Bunden, som bestaar af Sand, i det hele henved 2 Meter i samme Retning.

Myren lader sig temmelig let udgrøfte.

Myrmassen er i det hele taget temmelig vel moden til Brændtorv. I den øvre Del bestaar den af Myruldtorv, hvori er indblandet noget Mose og Bjønskjæg. Den dybeste Halvdel af Torvlaget bestaar af Skovmyr, der tildels er indblandet med en Del Trevler af andre Planter. Ved Bunden er den rig paa opraadnede, men ikke ganske opløste Kviste og Barkstumper. Større Rodstubber paatraf Boret ikke.

No. 14. Øvre Svartemyr.

Den ligger i Grindalskoven lidt Syd for Jernbanelinien og omgives af lave, skovdækkede Grus- eller Sandbanker, hvoraf enkelte smaa Udløbere stikker op i Myren.

Myrens Overflade er temmelig jævn med Fald af ca. 1:100 mod Sydøst.

I Regntiden siver Vand udover en stor Del af Myren. Paa disse Strøg bestaar Vegetationen af Stararter i temmelig ren Bestand. Paa andre Strøg har der dannet sig et Vegetationslag af Mose med dertil hørende Væxter, Dværgbirk, Multer, Bjønskjæg, Myrbær, Bladlyng og almindelig Lyng; videre staar her noget Krat af Furu og Birk.

Myrens Areal udgjør 887 Ar.

Dybden er kun 0,5—1,5 Meter.

Myrlaget, som tildels er noget sumpigt, bestaar for største Delen af Strækningen af temmelig ren Startorv. Hvor Mosevegetationen har udbredt sig, er Torvmassen, idet den er blandet med Affald af Buske og Træer samt Myruld, paa Overgang til Skovmyr.

Bunden, der i det hele taget falder som Overfladen, men paa Grund af fremskydende Sandbanker ikke er saa jævn,

bestaar af Sand. Mod Sydøst har Myren Afløb til Bundens Høide. Ved Gravning gennem en Sandbanke i en Længde af 30 Meter kan den grøftes til Bunden og, om det var ønskeligt, endnu dybere. Myren, der saaledes ualmindelig let kan torlægges, er vel skikket for Dyrkning. Dersom den blev gennemskaaret af enkelte Grøfter, vilde der vistnok ved Selvsaaning fra Omgivelsen fremstaa frodig Skov.

No. 15. **Nedre Svartemyr.**

Den ligger i Sydøst for Gaarden Terningen og paa begge Sider af Jernbanelinjen. Med sin ikke ubetydelige Længderetning strækker den sig omtrent Nord—Syd og omgives paa Siderne af lave, uregelmæssige, med store, løse Stene halvt dækkede Grusbanker. I den søndre Del af Myren rager enkelte større Stene op gennem Torvlaget. Paa Omgivelsen staar Smaaskov af Furu.

Fra Jernbanen til Udløbet mod Syd falder Overfladen omkring 3 Meter, Nord for Banen er Faldet mindre.

Mod Sydøst taber Myren sig i et med Smaaskov bevoxet, trangt, sumpigt Dalføre, der dog ikke kan betragtes som Myr. Her flyder en Bæk, som har sit Udspring dels fra Myren, dels fra Øvre Svartemyr og Omgivelsen.

Vegetationen bestaar for det meste af Stararter; paa visse Strøg — de bredeste Partier — staar dog Mose i Tuer, eller er udbredt i et tyndt Lag, ledsaget af den almindelige Mosevegetation. De enkeltvis forekommende Træer er vantrivelige.

Et ikke ubetydeligt Parti af Myren Syd for Jernbanelinien har tidligere været dyrket, eller i alle Fald grøftet til Dyrkning. Nu er de oprindelig aabne Grøfter sammensunkne og udfyldte, medens Strøget er tæt bevoxet med Bjørnemose, der har udelukket næsten al anden Vegetation. Langs Grøfterne staar en Del temmelig frodig Ungskov.

Myrens Areal udgjør 1281 Ar.

Dybden er noget forskjellig, idet Bunden, som bestaar af Sand, er ujevn. Paa et Strøg fra den opstikkende Sandhaug

a vestover er den kun 0,3—0,5 Meter, men forøvrigt er den 1,5—3,6 Meter.

Paa Nordsiden af Jernbanen forekommer visse Strøg, som paa Grund af Sumpighed ere utilgjængelige. Torven er her i Overfladen forvandlet til en flydende, tjæreagtig Masse, hvorpaa der med Undtagelse af enkelte spredte Dotter Bjønskjæg ikke findes nogen Vegetation.

Paa de dybeste Strøg af Myren er ved Bunden udbredt et Sumpgræsmyrslag, der har ujevn Tykkelse (0—1,5 Meter), idet Laget udfylder Grundens Fordybninger; Overfladen er imidlertid jevn. Paa de grundere Strøg er over Bunden, som overalt bestaar af Sand, dannet et Skovmyrslag, der tildels strækker sig noget ud over Sumpmyren, hvor det kiler sig ud. Det har en Mægtighed af indtil 1 Meter. Over det hele er udbredt et Startorvlag, der i de dybere Myrstrøg, hvor Skovmyrslaget mangler, hviler paa og gaar over i Sumpgræstorven. Lagets Tykkelse er omkring 1 Meter. Endelig er paa enkelte Strøg, som antydet, et Væxtlag af Mose m. v. under Dannelse; det er endnu kun 0,1—0,5 Meter tykt.

En Del af Myren kan let mod Nord gives Afløb til den 3—4 Meter lavere liggende Terningaa gennem en kun 20—30 Meter bred Grusbanke, der er jevnhoi med Myrfladen. Men paa Grund af Myrens Fald maa Partiet Syd for Banelinien grøftes mod Udløbet paa denne Kant.

Myren maa ansees for at være temmelig vel skikket til Opdyrkning. Ved Udgrøftning vil den i Dagen liggende, sumpige Startorv snart danne brugbar Agerjord. Hvor Mostorvvegetationen er udbredt, burde Væxtlaget flaaakkés og brændes, eller ved foreløbig Udgrøftning og Ombrydning forberedes for Kultur, idet Formuldning da vilde indledes.

Det paa Myren sivende og i smaa Pytter stillestaaende Vand maa være meget jernholdigt, idet der bundfældes et brungult Pulver — Rust, Jernforbindelse. Paa saadanne Pytter dannes i tørt Veir ogsaa en fin, blaalig, metalglinsende Hinde — en ved Vandets Fordampning efterladt vandholdig Jernforbindelse. Jernet i Myren har selvfølgelig sin Oprin-

delse fra Omgivelsens Grus. Stor Jernmængde i Jorden ansees i Almindelighed som en Ulempe for Dyrkning. Men paa Jæderen gives flere Exempler paa, at Jord viser antagelig Frugtbarhed, skjønt den er saa jernholdig, at nedlagte Teglrør tilstoppes ved, at Jernet afsættes paa Indsiden og efter 10—15 Aars Forløb udfylder hele Røraabningen og forstyrrer Udgrøftningen.

No. 16. **Stortjernmyr.**

Denne Myr findes ved Aasfoden paa Nordsiden af Dalføret Elverum—Løiten mellem Grus- og Sandbanker 2—3 Kilometer Nord for Terningen og i Nærheden af den langs Glommen udstrakte Sandflade.

Omtrent paa Midten, eller nærmere den søndre Ende af Myren ligger et lidet Tjern, som ikke er anmærket paa Rektangelkartet. Det har ved *a* Udløb mod Sydøst over Myren; bunden er her Grus. Ogsaa ved *b* gives et Afløb for den søndre Myrbugt. Det nordre større Myrparti har foruden mod Tjernet Udløb i Nordøst gennem et lidet Dalføre, hvor Grunden er Grus og løse Stene. Fra Nordvest kommer en liden Bæk ind i Myren.

Kun i visse Forsænkninger, hvor Vand siver frem, voxer Stararter nogenlunde eneraadende. Forøvrigt er der over det hele udbredt den almindelige Mostorvvegetation, som ofte er nævnt. Her og der især gruppevis staar nogle mandshøie, halvdøde Furutræer. I et lidet Belte *c* omkring og i Tjernet staar Mose, visse Stararter, Nymphæa og Luteum samt Treblad.

Myrens Areal udgjør 1600 Ar.

Myrmassen i søndre Parti: Øverst Mostorv med Væxtlaget indtil 0,5 Meter; derunder Myruldtorv tildels mosblandet 1—2 Meter og endelig Skovmyrslag, der hviler paa Bunden og er 1—2 Meter mægtigt. Paa visse Strøg erstattes Myruldlaget af Startorv.

I nordre Parti er Mostorvlaget tilsammen med det levende Væxtlag indtil 1 Meter tykt. Derunder følger Bjønskjæg og Myruldtorv, som i den dybere Del er blandet med og gaar over i Sumpgræstorv, der er udbredt over de laveste Strøg

af Bunden. Tildels er Sumpgræsmassen blandet med Kratrestør og gaar omkring Kanterne over til Skovmyr.

I nordre Parti er Dybden 2,5—3,5 Meter.

I søndre Do. „ Do. 1,5—4,0 —

Omkring Tjernet, i det lille Parti *c* er Dybden 5,0—5,8 Meter. Her er Massen en blød, frisk tildels paa Vand flydende Mostorv med indblandede Trævler antagelig af visse Stararter. Under nordre Parti ligger Bunden, som overalt bestaar af Sand, i en temmelig jevn Flade. Ved Tjernet har den en Forsenkning af omkring 2 Meter. Paa Sydsiden af Tjernet strækker Grusbankerne *a a*, der kun er dækket af et ringe Myrlag, sig ud og vilde, naar Myrfladen var 1 Meter lavere, indskrænke Myrens Bredde samt bidrage til Opdæmning af Tjernet. Myren kan temmelig let udgrøftes til 2—3 Meters Dybde. Myruldmassen er nogenlunde moden til Brændtorv, medens Skovmyrlaget vil være altfor meget usammenhængende for Anvendelse til Stiktorv. Startorven og Sumpgræsmyren er vistnok brugbar som Brændsel, men har liden Brændeværdi. I Forbindelse med Torvdrift kunde Væxtlaget af Mose og Bjønskjæg m. v. tilvirkes som Torvstrø for Hjemmebrug.

Ved en overfladisk Undersøgelse kunde det synes antageligt, at det lille Tjern er en Rest af et større Vand, der oprindeligt maatte have indtaget den Lavning, hvori Myren ligger, samt at Myren lidt efter lidt havde udfyldt Tjernet og indtaget dets Plads saaledes, som det nu sees at foregaa i dets Omkreds. Men Bonitets- og Bundundersøgelsen tillader ikke en saadan Antagelse. Det er kun et i Forhold til Myrens Areal ubetydeligt Belte omkring Tjernet, som er eller kan være dannet i Vand, og denne Masse adskiller sig skarpt fra Myrens øvrige Torvmasse.

Da Bunden under Tjernet og dets Omkredsparti ligger omkring 2 Meter lavere end Myrbunden nedenfor og endnu mere ovenfor, maa der oprindeligt have staaet Vand her af mindst 2 Meters Dybde. Omkring dette Tjern og paa Stræk-

ningens laveste Strøg forøvrigt florerede en Vand- og Sumpvegetation. Over de mindre sumpige Strøg dannedes saa Skovmyrlaget, derpaa udbredte Myruld og Bjønskjæglaget sig, eller Startorven udvikledes. Tilvæksten af disse Lag er foregaaet uafhængig af Tjernet, men derved er dette efterhaanden opdæmmet saa, at dets Vandflade nu ligger 1 Meter høiere end Myrfladen 50 Meter nedenfor Tjernet, og over 3 Meter høiere end Grusbanken *e e*, som fra først af maa have opdæmmet Tjernet.

Under Myrens Tilvæxt er Tjernet's Areal indskrænket fra 80 Ar til 17 Ar, medens Dybden er forøget omkring 3 Meter.

No. 17. Bjørnemyr.

Den ligger paa en Fjeldafsats i Skovstrækningen „Skøieteigen“ paa Nordsiden af Terningaaen og omgives for det meste af Grusbanker. Mod Syd er disse saa lave, at Myren paa et Par Steder har Udløb over dem.

Dens Areal er 500 Ar.

Vegetationen er en Blanding af Mose paa visse Strøg med Stararter, men paa andre med Bjønskjæg og Myruld samt Mikkelsbær, Dværgbirk, Multer m. fl. Desuden er Myren for største Delen temmelig tæt bevoxet med Buske af Furu og Birk. For at bestemme Alderen af saadanne forkroblede Træer, som i Regelen findes paa mindst 1—2 Meter dyb Torvmyr, blev et Par Stykker afskaarne; de havde en Høide af omkring 2,5 Meter og Stammen var 6 Centimeter i Tvermaal ved Roden. Efter at et Snit var afpudset taltes der omkring 50 Aarringe.

Myrens Dybde er kun 1—2 Meter. Vistnok er den paa et Sted 2,8 Meter, men det er i en aaben Kilde, der flyder frem af en traktformig Fordybning i Bunden, der bestaar af Sand og ligger i en nogenlunde jevn Flade med lidt Fald mod Udløbet.

Det løse af Mosevegetation dannede Væxtlag, der har en Tykkelse af 0,2—0,4 Meter, hviler paa et til Brændtorv modent

Lag af Myruld- og Bjønskjægtorv, som er blandet tildels med Starrester og ofte med Skovaffald samt smaa Stubber.

Ved Bunden er Massen en ren Skovmyr.

Myren kan let udgrøftes til Bunden og er som antydet brugbar til Brændtorv, men i en Bygd saa rig paa mere bekvemt liggende Brændtorvmyrer vilde den bedst kunne anvendes til Skovgrund.

No. 18. **Kalkjelmyr** (af Koldkildemyr).

Den ligger ved Foden af „Narsæterberget“ lidt Vest for Jernbanen Elverum—Røros og mod den langs Glommen udstrakte Sandslette i Kartbladets Nordgrændse. Den omgives af Sandbanker, der er bevoxet med Skov, eller nylig snauhugne.

Myrens Midtparti er meget sumpigt; der staar fornemmelig Stararter og Treblad — *Menyanthes Trifoliata*, kun tildels med indblandet Mose og Bjønskjæg. Paa visse Strøg omkring Kanterne er Mostorvvegetationen udbredt sammen med noget Skovkrat. Det sumpige Strøg er frit for Skovvæxt. Overfladen har svagt Fald mod Sydøst.

Myrens Areal er 325 Ar.

Dybden varierer mellem 1,0 og 2,9 Meter.

Langs efter Midten bestaar Massen for hele Dybden af blød Startorv; til Siderne er øverst udbredt en Bjønskjægtorv af ringe Dybde tildels over Startorv, men væsentlig især over græsblandet Skovmyr, der i Omkredsstrøgene er udbredt over Bunden.

Myren kan ved Gravning gennem en Grusbanke let udgrøftes. Dens Bonitet kunde nærmest tilsige Dyrkæing, men da den ligger noget afsides, vilde maaske nogen Udgrøftning og deraf følgende Tilgroning med Skov være dens bedste Anvendelse.

No. 19. **Sagstuemyr.**

Den strækker sig fra Hovedveien ved Sagstuepladsen

nordover langs Bakkefoden og grænser i Øst til den øvre, kuperede Del af „Terningmoen“.

Myren er for det meste bevoxet med vantrivelige og ofte halvtørre Furu- og Birketræer. Den har Mostorvvegetation, d. e. Mose, Bjønskjæg, Myruld, Multer, Mikkelsbær, Blaabær, Bladlyng, Dværgbirk samt tildels Pors og Stararter.

Arealet er kun 287 Ar. Dybden udgjør 1 Meter.

Myrmassen er temmelig vel moden til Brændtorv og er dannet især af Myruld. Tidligere er her optaget noget Brændtorv, men denne Slags Brændsel benyttes endnu ikke i Bygden. I Massen er indblandet en Del Trævler af Vaccinier og Star m. fl. og der findes saavel ved Bunden som i Overfladen en Del Kviste og Rodstubber af Skovkrat.

Paa søndre Myrdel er nogle Teige grøftede og dyrkede; paa Grøftekanterne staar meget frodige Ungtræer.

Ved nogen Udgrøftning vilde Myren, der har saa ringe Dybde, snart bære frodig Skov, eller der kunde udtages en Del Brændtorv og Tomten med Affaldsjorden dyrkes. Myrens Beliggenhed og Adgangen til Udgrøftning opfordrer til Benyttelse.

No. 20. Ebrudtjernmyr.

Den ligger lige ved Gaarden Ebrud og omkring Ebrudtjernet. Mod Sydøst støder den til Gaardens Indmark, hvor en Fjeldryg stikker op, for Resten omgives den af Grusbanker, der er bevoxet med Smaaskov af Furu og Gran; den tilhører Løiten Almenning.

Vegetationen bestaar især af flere Slags Mose — i Tuer, hvorpaa ogsaa staar Dværgbirk, Mikkelsbær, Bladlyng og Myrbær samt sjeldnere Lyng og Krækling. Mellem Tuerne, hvor jevnlige siver Vand fra Omgivelsen til Tjernet, staar Stararter og Bjønskjæg samt enkeltvis Myruld. Omkring Kanterne mod Land og ved Tjernet staar en Del Buske af Furu og Birk. Midtpartiet er næsten ganske træbart.

Ved en Kanal, der er optagen af Almenningsbestyrelsen,

gjennem Myren er Tjernet for nogle Aar siden sænket lidt over 1 Meter. Derved er et 20—25 Meter bredt Omkreds-bælte af Tjernbunden tørlagt. Med Undtagelse af Kanalens og Tjernet's nærmeste Omgivelse har denne Kanalisering ikke udøvet og kan heller ikke udøve nogen Indflydelse paa Myrens Væxt- eller Skovforhold. Skulde videre Virkning opnaaes, maatte flere Grøfter i denne sumpige og ikke lidet udstrakte Myr optages; fornemmelig maatte Vand fra Omgivelsen hindres fra at flyde udover Myrfladen.

Myrens Areal udgjør 2537 Ar. Dens Høide over Havet er 278 Meter.

Som det fremgaar af Tallene paa Figuren, er Dybden for den største Del af Strækningen 1,5—3,5 Meter. Paa det tør-lagte Belte og lidt videre omkring Tjernet er den 5—6 Meter. Paa det dybe Strøg ved Tjernet dannes Bunden af et nogle Centimeter tykt, blødt Lerlag der hviler paa Fjeld. For-øvrigt bestaar den af Grus og ligger i en temmelig jævn Flade omtrent i Høide med nuværende Vandflade i Tjernet.

Torvmassen bestaar fraoven af til 1 à 3—4 Meters Dybde af en med mange Trævler af Buske gennemvævet Græsmyr, der for det meste er temmelig frisk og ufortorvet. Den synes at være dannet af de samme Plantearter som Myrens nu-værende Vegetation, tildels vistnok i et andet Blandingsforhold. Paa de dybere Strøg er udbredt et Skovmyrslag af 1—2 Meters Mægtighed, eller Starmassen m. v. gaar over til en Sumpgræsmyr, der indtager de dybeste Strøg. I den tilgængelige Del af Tjernntomten, hvor det sidstnævnte Lag er udviklet til størst mulig Mægtighed, er Myrmassen blandet med et fint Dynd, eller et grynagtigt Pulver, der antagelig hidrører fra tilførte Barnaale, saa den er ganske usammenhængende.

Omkring Tjernet, der ligger omkring 2 Meter lavere end Myrfladen, er Myrmassen saa fast, at den kunde anvendes til Brændtorv, som dog ikke er af bedste Kvalitet. Den øvrige Del af Strækningen er endnu ikke moden til saadan anvendelse. Ved Maskinæltning kan der vistnok tilvirkes et brugbart Brændtorv, men naar Materialet er lidet fortorvet og af

mindre god Beskaffenhed, kan Produktet ikke blive af bedste Slags.

Paa den tørlagte Tjernetomt, som efter Udtapningen tildels er sunket til Vandfladen, ligger mange, helt eller halvt begravede, større Træstammer. En Del af disse er vistnok faldne ud fra Omgivelsen, men det er ikke usandsynligt, at det tildels kan være Stokke, som er efterladte ved tidligere Tømmerkjøring.

I Torvbanken ved den gamle Tjernkant stikker enkelte større Fururodstubber frem, ligesom nogle saadanne paatræffes omkring Myrkanterne, men Myrens indre større Flade synes at være fri for større Stubber. I den opkastede indtil 1,5 Meter dybe Kanal er kun nogle Stykker paatrufne, medens Torvmassen især Græsmyrlaget er tildels ganske tæt gennemvævet af fingertykke, ofte temmelig friske Rødder af Buske og Smaatræer.

I den meget porøse Myr synker Vandet saa, at Overfladen er fast og nogenlunde tør i en Afstand af indtil 30 Meter fra Kanalen, hvor denne er 1,5 Meter dyb.

I nederste Ende af Kanalbunden stikker Fjeldet frem. Derfra til Tjernet er yderligere omkring 1 Meters Fald, som kan udnyttes. Myren kan følgelig let grøftes til 2,0—2,5 Meters Dybde, eller for store Strøg til Bunden.

Myren er brugbar til Opdyrkning. Men da den tilhører en Kommunealmending, har den enkelte Medeier i Almenningen neppe Raadighed over den. Kommunal Dyrkning er lidet tænkelig og vilde vistnok være ganske upraktisk. Der synes saaledes ikke at være nogen udsigt for Dyrkning af Myrer, der som denne ligger i Almenninger. Myren maatte enten sælges, eller for længere Tid forpagtes til den, som vilde dyrke den. Om saadant Kjøb vilde der neppe blive synderlig Konkurrance. At byggle saadan Jord bort i mindre Stykker til Arbeidere, er der i vor Tid af 2 Grunde liden eller ingen Udsigt til. For det første søger de fleste uformuende, unge Mennesker fra Landet og Landarbeidet til Byerne og Fabrikkerne, hvor de tror at kunne leve bekvemmere og lettere, for det

andet er den gjældende Husmandslov ugunstig for Jordeieren. I den senere Tid oprettes ganske faa, nye Husmandspladse, medens mange frasælges og gaar over til særskilte Brug, eller lægges ind under Gaarden, saa Husmændenes Antal er formindsket.

I Udlandet, især Tyskland, er Spørgsmaalet om at forbedre Arbeidernes Kaar og hindre Udvandring tildels resulteret i, at der gives unge Arbeidsfolk Anledning til at erhverve smaa Jordlodder med Hus for en billig Pris. Staten eier der store udyrkede og ubenyttede Myrstrækninger. Gjennem en Del af disse er ført Kanaler som Transportvei fra Bygd til Bygd eller til By. For at faa saadanne øde Strækninger dyrket og beboet samt af ovennævnte Hensyn inddeles Myren i Lodder paa 30–50 Maal. Saasnart nogen melder sig til Overtagelse af et saadant Lod, bliver der af det offentlige opført Hus, eller Overtageren erholder mod Garanti Bidrag til Hus. Ved Tiltrædelsen er der ved et Kanalsystem, som berører Loddens Grændser, aabnet Adgang til Udgrøftning, hvorved Stedet bliver beboeligt. For det hele betales en aarlig Afgift. I nogle Tilfælder gaar Lodden over til Brugerens og Efterkommernes Eiendom, i andre bliver den et Slags Bygselgods, hvortil Leilændingens Efterkommere har Forkjøbsret. For Nybyggeren gjælder det om at kunne klare sig de første Aar, inden nogen Avling kan frembringes. Mange saadanne Kolonister skal være velstaaende, medens andre, som det af Beretningerne ser ud til, maa være tarveligt situerede. Det kommer meget an paa Afgiften, der ofte bestemmes ved Auktion, paa Adgangen til Arbeidsfortjeneste udenom Hjemmet, paa Myrens Beskaffenhed, som ofte kun skal være middelsgod og paa Vedkommendes Dygtighed og Helbred m. m. Principet roses meget i Tyskland og Staten ofrer en Del derfor.

Kan der ikke være Haab om, at noget lignende modificeret efter de lokale Forhold kunde iværksættes her i Landet paa Myrstrækninger, der tilhører Stats- eller Kommunealmendinger? Det er maaske lidet troligt, at Styrelsen i Stat eller

Kommune og Arbeideren her i Landet, hvor man endnu ikke har oplevet de Ulemper, som udvikler sig ved vidtdreven Fabrikvirksomhed, skulde finde en saadan Foranstaltning fornøden og antagelig. Det er klart, at Industrien til visse Tider synes at tilbyde mange Fordele; men den er udsat for alvorlige Tilbageslag, og da lider Arbeideren først. I saa Tilfælde har man Emigrationen. Men det er netop denne, der mest udsuger Landet, og som Stat og Kommune paa indirekte Maade mest mulig burde forhindre.

No. 21. Tobro- eller Langemyr.

Den ligger i Nordøst for Ebrudtjernmyr paa begge Sider af Hovedveien; den omgives af Grusbanker og mindre Fjeldknatter, der for det meste er bevoxet med smaa Skov. Mod Sydvest hænger den næsten sammen med den nærmest foran beskrevne Myr, men ligger omtrent 3 Meter lavere og modtager Afløbsvandet fra Ebrudtjernet, som dels flyder over Myren og dels er afledet ved en Kanal *a b* — se Kartet.

Partiet *A*, Nord for Veien. Den sydvestre Del deraf er meget sumpig og næsten udelukkende bevoxet med Stararter; med Undtagelse af Strøgene omkring Land, hvor der staar Krat, er den fri for Trævæxt.

Den østre Del af Partiet er dækket med en Vegetation af Mose — flere Slags, især Hvidmose —, Dværgbirk, Bjønskjæg, Lyng, Myruld, Bladlyng og Renmose m. fl. hvorhos der langs Kanterne og Veien staar en Del mindre Træer af Furu og Birk. Ligeved Veigrøften er disse indtil 4—6 Meter høje og nogenlunde trivelige, hvilket vidner om selv den ufuldstændige Udgrøftnings Indflydelse paa Trævæxten. Paa den bløde dybe Myr er meterhøje Træer 30—40 Aar gamle.

Partiet *B*, Syd for Veien, er især bevoxet af Mose i Tuer, Dværgbirk, Lyng, Vaccinier m. fl. og mellem Tuerne, hvor Sumpigheden er større, Bjønskjæg, Myruld — *E. vaginatum* — og Stararter. I Veigrøfterne *Eriophorum angustifolium*, *Comarum palustris* og paa Veikanten *Nardus stricta*. Om-

kring Kanterne og ved enkelte gamle Grøfter staar mindre Træer, for Resten er Partiet ganske skovbart.

Dette Parti ligger indtil 2 Meter lavere end *A* og modtager Afløbsvandet derfra gennem 2 Broer i Veien. Fra den vestligste af disse er ført en Grøft *a b* som nævnt til Hovedafløbet i Syd. En mindre Del af Myren har Udlob i Sydøst, hvor nogle Teige er dyrket og synes at være antagelig frugtbare.

Paa den østlige Del af Partiet *B* ligesom tildels ogsaa paa *C* synes et Lag af Mose, Dværgbirk og Bjønskjæg at skulle danne et eget Torvlag over Græsmyren; det er endnu kun 0,2—0,4 Meter tykt og udgjør Vegetationslaget, men Startorvdannelsen er ganske afbrudt. Paa den vestlige sumpigere Del foregaar endnu Græsmyrdannelse.

Myrens samlede Areal udgjør 2468 Ar.

Dybden varierer mellem 1,5 og 5,0 Meter, for største Delen er den 2,0—3,5 Meter.

Torvmassen er for hele Dybden en frisk, blød og ufortorvet Græsmyr, der tildels ved Bunden er saaledes opfyldt af Kratrester eller Skovaffald, at den gaar over til et Slags Skovmyr. Paa det dybeste Strøg findes ved Bunden Rester af Rør og Equisetum, eller Overgang til Sumpgræsmyr.

Større Stubber ere ikke paatrufne, men der forekommer en stor Mængde penne- eller fingertykke Rødder af Buske. Maaske tilhører disse Dværgbirk, der har en fremtrædende Udbredelse i Nutidsvegetationen. I Starmassen sees tildels Rester af Myruld — *Eriophorum vaginatum*.

Myrens Bund bestaar af Sand og Grus og ligger i en temmelig jevn Flade; Nord for Veien har den dog en Forsænkning af indtil 1,0 Meter.

Efter Boniteten og Adgangen til Udtapning er Myren især i visse Strøg, hvor Mostorvvegetationen ikke har taget Overhaand, skikket til Opdyrkning.

No. 22. Ebrudmyr.

Den ligger i Sydøst for Gaarden Ebruds Indmark, hvortil den støder med sin Langside, og omgives for Resten af lave

Grusbanker. Med Undtagelse af en dyrket Strimmel langs nævnte Indmark tilhører den Løiten Almenning.

Over Myren er udbredt den almindelige Mostorvvegetation. Paa den søndre Del, som er mere sumpig, dannes den dog af Stararter.

Myrens Areal udgjør 993 Ar. Høide over Havet 280 Meter.

Dybden er 1,0—2,4 Meter.

Torvmassen bestaar af en til Brændtorv temmelig vel moden Masse, der i nordre Del er nogenlunde fast, men mod Syd, hvor Vand fra Omgivelsen flyder udover Overfladen, er mere sumpig. Den synes at være dannet af Sumpplanter, især Stararter. Tildels sees Rester af Myruld og Padderok.

Mod Nord er som antydet Græsmyrdannelsen overdækket af et Vegetationslag af Mose m. m., der omsider vil danne et eget Torvlag.

Myren har Udløb baade mod Øst og Sydøst; paa første Sted i Høide med Overfladen, men paa sidste 1 Meter lavere.

Myrbunden er Sand og Grus.

No. 23. **Storemyr.**

Den tilhører Løiten Almenning, ligger i Syd for Ebrud og strækker sig fra Jernbanelinien, der løber over et Par af dens Bugter og langs dens nordvestre Kant, henimod Foden af Vengsaasen i Sydøst. Den omgives af lave, 1—10 Meter høie, skovdækkede Grusbanker, hvori Fjelddrygge her og der stikker frem. Disse Banker afdeler Myren i flere Partier, som dog er sammenhængende, men maa beskrives særskilt. De giver Myren en meget uregelmæssig Form og stikker ofte op som Holmer og Skjær paa Myrfladen, medens de i Regelen bærer en ikke uanselig Skov. Et Par større og en Række mindre Tjern eller Vandpytter findes spredte over de søndre og østre Partier. Paa Grund af Myrens Uregelmæssighed, Sumpighed og Tilstedeværelsen af flere Tjern samt den tætte Skov paa Halvøer og Holmer af Grusbanker i Myren, var

Opmaalingen vanskelig og medtog mere end almindelig lang Tid. Men de samme Omstændigheder, Myrfladen med sine skovbevoxede Holmer og brimfulde Tjern omgiven af den mørke Skov danner tildels mærkelige Udsigter, som maatte være noget for en Maler.

Myrpartiet *A* har jevn Overflade, men falder et Par Meter, 1 : 350 mod Nordøst. Det har afløb paa 2 Steder over Grusbanken mod denne Kant. Strækningen er meget sumpig; der flyder Vand fra Svartetjernet og de sydøstlige Myrpartier ud over Fladen, men noget Bækkeleie er ikke dannet.

Vegetationen bestaar især af Stararter, Bjønskjæg og Hvidmose; strøgvis staar spredt Dværgbirk, Vaccinier, Bladlyng, Myruld, Myrbær og omkring Kanterne og paa grundere Strøg forkrøblede Furutræer. Ved Svartetjernet staar et Holt af smaa og mindre trivelig Birk. For Resten er Partiet ganske skovbart.

Dybden, der som sædvanlig er paaført Kartskitsen i Meter, varierer mellem 1,0 og 2,8 Meter.

Torvmassen er en for hele Dybden temmelig ensartet Græsmyr, der er næsten ganske frisk og ofte blandet med mange Trævler og Kviste af Buske. Tildels er den saavidt sammenhængende og fortorvet, at den efter Afgroftning og Sammensynkning vilde være brugbar som Brændtorv.

Partiet *B*, der mod Nordvest hænger sammen med *A* og mod Sydøst ogsaa med *C*, ligger indtil et Par Meter høiere end *A*. Da det ikke har synderlig større Nedslagsfelt end sit eget Areal, er det frit for tilflydende Vand.

Vegetationen bestaar af et tæt Dække af Hvidmose, hvoriblandt findes de paa mindre sumpige Steder med Mosen forenlige Planter, Multer, Myrbær, Dværgbirk, Bjønskjæg og Myruld m. fl.

Partiet har i Overfladen fuldstændig Mosemyrkarakter og er blottet for Trævæxt. Det er ophøiet over Midten og har lidt Fald mod *A*.

Øverst er Myrmassen sammen med Væxtlaget en ganske frisk og temmelig ren Mostorv, der har opnaaet en Tykkelse

af 0,2 Meter paa Udkanterne og indtil 0,8 Meter over Midten af Myrpartiet. Derunder og lige til Bunden bestaar Torven af en mere eller mindre frisk Græsmyr, der i Regelen er blandet med Skovaffald og ofte er meget seig og grovtrævlet.

Bunden bestaar af blød Ler og er lavest over Midten.

Myrens samlede Dybde er 2,0—4,4 Meter.

Partiet *C*, som udgjør den sydøstlige større Del af Myren, er meget sumpigt — tildels utilgjængeligt. Over Midtstrøgene flyder Vand fra Omgivelsen og her staar især Stararter og Bjønskjæg samt lidt Mose og Treblad. Paa Bugterne og Omkredsen staar Mose, Bjønskjæg, Myruld, Multer, Bladlyng, Dværgbirk og tildels Krækling. Her staar ogsaa en Del forkrøblede Furutræer, medens Midtfladen er fri for saadanne.

Myren er ganske jevn med svagt Fald — 1:500 — mod Nordøst, hvor Partiet har Afløb over en Grusbanke.

Over Midtpartiet bestaar Torvmassen af frisk, blød Græsmyr, der fornemmelig er dannet af Stararter, men ofte har nogen Tilblanding af Mose. Myrpartiets store Bugter mod Sydøst og Sydvest ere tildels fastere, og Massen har ofte nogen Indblanding af Myruld. Paa visse Strøg er den saavidt fortorvet, at den efter Afgroftning kunde være brugbar som Brændtorv.

Bunden bestaar for det meste af Grus, men stykkevis ligger Myren lige paa Fjeldet.

Partiet *D*, der omfatter den omkring Svartetjernet og Syd for dette liggende Myrstrækning, er ogsaa meget sumpig og paa visse Strøg ganske utilgjængelig.

Vegetationen har fuldstændig Mostorvkarakter. Overalt er udbredt et yppigt, svampigt Dække af Hvidmose. Paa de laveste Strøg og omkring Tjernene er dette fyldt af Vand og halvflydende. Blandt Mosen staar der næsten alene Bjønskjæg. Ved Tjernene findes enkelte Stararter og Treblad samt Rør, men disse udgjør ikke nogen væsentlig Del af Væxtmassen. Paa høiere Strøg især mod Land danner Mosen Tuer og Banker, medens den ledsages af Multer, Bladlyng, Bjønskjæg, Myruld, Dværgbirk, Myrbær og enkelte Starplanter.

Paa Grusbankerne omkring Myren staar under Skoven, som er temmelig tæt og væxterlig samt næsten alene bestaar af Furu, Vaccinier, Lyng — call. vulg. — og Krækling m. fl.

Myrpartiets Dybde er meget variabel; paa visse Steder, hvor Bunden har Forsænkninger, er den lige til 6,0 Meter, men aftager paa andre til mellem 1 og 2 Meter, for en større Del er den 2—4 Meter.

Foruden Væxtlaget, der som angivet bestaar af Mose og har en Tykkelse af nogle Decimeter, er Torvmassen en uforraadnet Græsmyr væsentlig dannet af Star. Paa visse Strøg er indblandet Rør og paa andre noget Myruld. Ved Bunden omkring Land forekommer tildels et ringe Skovmyrslag. Større Rodstubber er ikke paaatruerne undtagen lige ved Land. Bunden, som er temmelig kuperet, bestaar af lerblandet Grus.

Myrstrækningens samlede Areal udgjør efter Opmaalingen 18 706 Ar.

Som det af det foran anførte fremgaar, er paa visse Strøg af Myren udbredt et for det meste endnu ubetydeligt Mose- eller Mostorvlag, der er i frodig Væxt, medens Græsmyrdannelsen paa disse Strøg selvfølgelig er standset. Her har man en Mostorvdannelse af ikke ringe Arealudstrækning i sin Begyndelse eller paa et forholdsvis tidligt Udviklingstrin. Der er al Udsigt til, at denne Mostorvdannelse vil fortsætte, hvis ikke Udgrøftning kommer til og forstyrrer Myrens Udvikling. Paa andre Strøg er et Myruld og Bjønskjægtorvlag begyndt at danne sig over Græsmyren. Hvor Vand fra Omgivelsen siver over Fladen og Dynd afsættes, vedbliver Starvæxten og Græsmyrdannelsen.

Ved nogen Gravning i Grusbanken mod Nordøst kan Partierne *A* og *C* let gives tilstrækkeligt Afløb. *B* vil da kunne grøftes mod *A*. Svartetjernet maa ogsaa udtappes gennem *A* ligesom den nordøstlige Del af *D*, medens det i den vestlige Bugt liggende Tjern med Omgivelse har Udløb mod Sydvest til Gaarden Grefsum; men paa denne Kant blev Afløbsforholdene ikke nærmere undersøgte.

No. 24. **Bjørkholmyr.**

Den ligger i Sydøst for Gaarden Hassum og Øst for Vivestad samt tilhører Løiten Almenning; den overskjæres af Jernbanen og omgives af Grusbanker, som er belagte med mange større, løse Stene, og hvori Fjeldknatter tildels stikker frem. Omgivelsen er bevoxet med smaa Furuskov.

Ved Udløbet mod Vest, som i Anledning en igangsat Torvdrift er oprenset og fordybet, ligger en Klynge af Husmandspladse „Talbak“. Landskabets Vandskjel mellem Glommen og Mjøsen findes mellem denne og den sidst beskrevne Myr; Høiden over Havet er for begges Vedkommende omkring 275 Meter.

Vegetationen paa den vestlige Del, som tildels ved Jernbanen og videre ved en Afløbsgrøft fra Torvfabrikerne i nogen Grad er udgrøftet, bestaar især af Mose, Mikkelsbær, Bladlyng, Ener og Krækling i Tuer, medens der mellem disse staa Stararter og Bjønskjæg. Bemærkes maa det, at de Strøg, hvor Udgrøftningen er mest fuldstændig, anvendes som Tørkeplads for den med Maskine tilvirkede Brændtorv, og at al Vegetation paa det nærmeste her er underkuet; der staa dog tildels nogle Stararter og Blaatoop — *Molina cærulea*. Den større nordøstlige Del af Myren er blødere, for en Del meget sumpig. Paa de lidt høiere Bugter florerer en Mostorvvegetation, medens Stararter er fremherskende paa de blødere Strøg, eller hvor Vand fra Omgivelsen flyder udover Myrfladen.

Myrens Areal er maalt og beregnet til 4787 Ar.

Dybden varierer fra 1 til 4 Meter; for største Parten er den 2,0—3,0 Meter.

Bunden, som bestaar af Grus eller tildels Fjeld og Sten, er noget ujevn. En Række af smaa Grusbanker eller Fjeldknatter stikker som Holmer op til eller 2—3 Meter over Myrfladen. — Se Kartet.

Paa de dybeste Strøg er ved Bunden udbredt et Sumpgræsmyrslag, hvori sees Rester af Rør og Padderok. Dette Lag har forskjellig Tykkelse alt efter Bundens større eller mindre Forsænkninger, fra nogle Decimeter til 1—2 Meter.

Paa de grundere Strøg er nærmest Bunden afsat et Skovmyrslag, der ofte strækker sig noget ud over Græsmyrslaget og har en Mægtighed af indtil 1 Meter. Over Skovmyrslaget og over hele Myren er udbredt et Startorvlag af 0,5—1,0 Meters Tykkelse.

Paa Midtpartiet hviler dette paa og gaar umærkeligt over i Sumpgræslandet saaledes, at her kun forefindes et noget varierende Lag, medens paa andre Strøg 2—3 forskellige Lag optræder. Endelig findes især paa det sydøstlige Parti et Mostorvlag under Dannelse af indtil 0,5 Meters Tykkelse. Om Lagenes Forhold se Profilet for Myren.

I Skovmyrslaget, især i dets øverste Del og ofte stikkende noget op i Startorvlaget, findes en stor Mængde sværere og mindre Rodstubber, omfaldne Stammer og andre Skov- eller Kratræster. Dette kunde vistnok iagttages ved Boret, men i Fabrikernes Torvtag, hvor det overliggende Lag og en Del af Skovmyrslaget var borttaget, medens Rodmassen var blottet og til dels ladet urørt, var dette mere anskueligt. Skovens Rodskelet var afdækket. De større Stubber og Stammer — 10—15 Meter lange —, som bemærkedes, var alle af Furu; mindre og sjældnere forekommende Stammer var af Birk.

Torvmassen er i det hele taget kun ufuldstændig omdannet til Brændtorv. Den vilde ikke være vel skikket som Stiktorv; men ved Æltning især, naar Startorv blandes med Skovmyr, bliver Produktet, som jeg havde Anledning at iagttage under alle Tørhedsgrader, et fortrinligt Brændsel. Torvtagene er anlagte saaledes, at det dybtliggende og ufortorvede Sumpgræsland ikke medtages.

Visse Strøg især mod Nordøst, hvor Myren oversives af Vand og der staar en frodig Starvæxt, benyttes ikke, men kan let omdannes til en antagelig god Slaattemark. Ved Afledning af Vandet, helst saaledes, at Strækningen til visse Tider kunde overrisles, vilde Feltet blive tilgængeligt, og Høet kunne bjerres.

Et hensigtsmæssigt Vandingsanlæg kunde paa saadant Felt let udføres og vilde betale sig godt. Men her støder

saadan Benyttelse af Myren paa den Hindring, at Strækningen tilhører en Kommunealmending, medens den enkelte Medeier ikke har Dispositionsret udenfor Beite og Aavirkning i Skoven. Der skal for denne Almennings Vedkommende være falden Dom eller Departementskjendelse for, at den af Hensyn til de Brugsberettigede, der ikke besidder Jord, ikke kan skiftes. Men ligesaa vel som Almenningsbestyrelsen er berettiget til ved Leie eller Salg at afhænde Myren til Udskjæring af Torv, maatte den kunne sælge eller forpagte den bort til Dyrkning eller Engkultur.

Det er vel Almenningsforholdet, maaske ofte ogsaa den billigere Jord og større Udstrækning af Gaardsbrugene, som bevirker, at saadanne Strækninger paa Østlandet ikke sjelden ligger ganske ubenyttede, naar Havnecreaturene paa Grund af Sumpighed ikke kan komme ud paa Myren. Paa Vestlandet især ved Kysten, hvor Arealerne er mere indskrænkede, benyttes saadanne Felter i Regelen som Slaattemark, tildels ogsaa som Beite, idet Vandet i fornødent Fald afledes saavidt, at Myren i Sommertiden er tilgængelig for Folk og Fæ.

Saadan naturlig Slaat kan være saa fordelagtig — Udgifterne bestaar kun i Høstningen —, at Dyrkning af Feltet kan blive en tvivlsom Affære.

Den vestlige Del af Myren er som nævnt saavidt udgrøftet, at Torvfabrikerne kan arbeide, men Tørkepladsene er tildels ufuldstændig tørre. Afløbsgrøften er kun omkring 1 Meter dyb, men ved at udnytte Myrens Fald mod Vest kan de østlige Partier grøftes til større Dybde uden at Afløbet sænkes. Skulde de laveste Forsænkninger af Bunden fuldstændig udtappes, maatte der foretages en betydelig Gravning i Udløbet.

Maskintorvtilvirkningen paa denne Myr foregaar med en Æltemaskine fra Aadals Brug. Den drives af et 4—6 Hestes Lokomobil, der saavel som Torvmaskinen placeres paa Myren i passende Afstand fra Torvgraven, hvorfra Materialet trilles til Maskinen.

Fra den omkring 10 × 10 Centimeter store Mundaabning paa Maskinen skyves ved den indvendige Skrues Tryk Ælte-

massen frem i et firesidigt Prisme. Under Mundaabningen indlægges efterhvert lette Træbretter, der har Bredde som Torvprismet og Længde 1 Meter; de hviler paa Ruller og skyves frem af den Torvmasse, de bærer. En Gut lægger fra Siden af Bretter ind under Mundaabningen, en anden hugger, idet den liggende Søile bevæges fremad, med en Kniv halvt gennem Massen og deler derved Torven paa hvert Bret i 4 Dele. Under Vending og Oplægning for Tørring afbrydes Torvstykkerne efter disse Hug. En voxen Kvinde tager de belæssede Bretter og lægger dem paa en Sporvogn, der rummer $4 \times 14 = 56$ saadanne eller 224 Torvstykker. Vognen, der løber paa baandjernbeslaaede Træskinner, skyves af en Mand eller 2 Gutter. Paa Tørkepladsen er 4—6 Kvinder beskjæftiget med at bære Bretterne ud paa Teigen og aflægge Torven, saaledes at Torvstykkerne kommer til at ligge Side om Side i regelmæssige Rader.

Skinnegangen flyttes fra Teig til anden efter Behov. Pr. Time tilvirkes gennemsnitlig 12 Sporvognlaster. Hver Vogn indeholder omkring $0,55 \text{ m.}^3$. Pr. 10 Timers Dag behandles 120 Vognlaster à $0,55 \text{ m.}^3 = 66 \text{ m.}^3$ raa æltet Masse. Af Mandskab tiltrænges:

- 1 Maskinist, som ogsaa er Arbeidsformand.]
- 2 Mand til at made Æltemaskinen.
- 3 Mand for at opkaste og trille Materiale til Maskinen.
- 9 Kvinder for at paalæsse, trille og aflæsse Vognene.
- 2 Gutter ved Æltemaskinen.
- 1 Reservemand.

18 tilsammen.

Arbejderne bemærkede, at den tætte, vel fortorvede, fedtagtige Masse fra Skovmyrlaget paa Grund af, at den klæber fast til Træbretterne, ikke ret vel uden Blanding lader sig anvende i Maskinen. Men ved Tilblanding af noget fra det porøse Græsmyrslag hæves denne Ulempe.

Principet for denne Æltemaskine er en vandret liggende Axe, der forrest under Madningstrakten er forsynet med skraat-

stillede Knive eller en afbrudt Skrue og videre bag med en sammenhængende Skrue.

Paa den forreste Ende af Axen er anbragt et Par Udvexlingstandhjul og Remskive for Rem fra Lokomobilet.

Den adskiller sig fra ældre Æltemaskiner især derved, at der over Hovedaxen er anbragt et Tandhjul retvinklet paa denne. Under Hovedaxens Omdreining griber de skjæve Knive ind i dettes Tænder og fører det frem en Tand for hver Kniv samtidig med, at de paa Knivene paaheftede Trevler af Græs og finere Rødder stryges bort.

Den ved ældre Æltemaskiner forekommende Ulempe, at der lægger sig Trevler paa Knivene, saa Maskinen ofte maa stoppes og renses, er ved nævnte Hjul noget nær forebygget.

Ulempen kan ogsaa efter eget Forsøg med en ældre Æltemaskine hæves ved, at Knivene i Cylinderen stilles ind til Axens Knive saaledes, at Trevlerne overklippes af de forbi hinanden passerende Knive.

Paa Myren drives 2 Torvfabriker.

No. 25. **Sagaabakmyr.**

Den ligger ved Gaarden Sagaabakken, til hvilken den for en Del hører, men for Resten tilligger den Løiten Almanning. Den omgives af Grusbanker, der enten er Indmark eller er bevoxet med Skov; mod Syd grændser den dog til en Grusflade, som næsten ganske er skovbar, idet Skoven nylig er nedhugget.

Den vestlige Del af Myren har Udløb mod Sydvest over en myrlændt Strækning med omkring 0,5 Meter dybt Madsjordlag, der er blandet med Sand og Ler og i Regntiden oversvømmes af en Bæk, som kommer ind paa Myren fra Nordvest. Dette Strøg er kun for en Del taget med under Opmaalingen. Strækningen har en frodig naturlig Vegetation og afgiver god Slaat og Beite. Græsvæxten vilde meget forbedres, om det forhaandenværende Krat af Vidjer og Birk blev ryddet afveien.

Et mindre Parti af Myrens vestlige Del er dyrket. Dette har i sin Karakter noget tilfælles med det nævnte Strøg ved Udløbet, men Dybden er omkring 1 Meter. Frugtbarheden er vistnok meget god, (men Feltet, som udgjør ca. 160 Ar, ligger nu hen som Eng, der er bleven altfor gammel, idet Engugræs, Mose, *Aira cæspitosa*, *Ranunculus acer*, *Trollius europæa*, *Spiræa ulmaria* m. fl. især flourerer. Kanterne af de aabne Grøfter er tæt bevoxet med Birketræer, hvilket ser malerisk ud, men er til stor Skade for Græsvæksten og Høtørringen.

Vest for det dyrkede Strøg og omkring Bækken er Stararter mest fremtrædende. Blandt disse staar Hvene og andre Græsarter og Urter, som har hjemme paa formuldet og sandblandet Myr. Paa den øvrige Myrstrækning har Vegetationen fuldstændig Mostorvkarakter, idet den bestaar af Mose, Bjøn-skjæg, Bladlyng, Multer, Dværgbirk, Myrbær o. s. v. Videre staar der en Del indtil 3—4 Meter høie, vantrivelige Furu-træer; nogle saadanne staar uddøde paa Roden.

Myrens Areal udgjør 2125 Ar. Høide o. H. 270 Meter. Bouitet: Over største Delen af Myren er der øverst dannet, eller er under Dannelse et Mostorvlag af 0,2—0,5 Meters Tykkelse. Derunder findes et med Kratrester noget opblandet Græsmyrlag af Star og Myruld. Lagets Tykkelse er 0,5—1,0 Meter. Nedad gaar det over i et omkring 1 Meter tykt Skovmyrlag, hvori findes en Del Stubber og Stammer af Furu og Birk. Begge disse Lag er temmelig vel modne til Brændtorv; de danner, naar Massen blandes sammen, en fortrinlig Ælletorv. Over Myrens dybeste Strøg er endelig ved Bunden udbredt et indtil 0,5 Meter tykt Sumpgræsmyrlag; deri sees tydelige Rester af Rør og Padderok. Myrens samlede Dybde er 1—3 Meter.

Skovmyrlaget hviler tildels paa den faste Bund, som overalt bestaar af en blaasort Masse af Grus og Ler, og strækker sig forøvrigt noget ud over Sumpgræsmyren.

Paa den østlige Del af Myren er nylig anlagt en Torvfabrik efter samme Mønster som paa forrige Nummer — Bjørkholmsmyr. I Anledning deraf er der ved at gjenneuskjære

en Grusbanke givet Myren et Udløb østover af omkring 1 Meters Dybde.

Nogle af Torvfabrikerne er oprettede og drives af Almenningsbestyrelsen. De til Brændeved i Almenningen berettigede Gaardbrugere betaler Torvens Tilvirkningsomkostning pr. Læs eller Tusind og henter den paa Myren.

Andre Torvfabriker er oprettede af Interessentskaber, som i Almenningen leier Torvmyr og driver Tilvirkningen for egen Regning.

Ved disse Fabriker sparer man Skoven for den stærke Beskatning ved Brændevedhugningen og frembringer et Brænde-material, der i Pris kan konkurrere med Veden.

Tilvirkningsomkostningen bliver, efter hvad der blev mig fortalt, ikke større end at Forbrugerne finder det lønnende at bruge Torv i Stedet for Ved.

Som Regel opføres paa Tørkepladsen ved disse Torvfabriker smaa Huse, hvori Torven indlægges halvtør og fuld-tørres udover Efteraaret, medens Tørkepladsen kan benyttes 2 Gange samme Sommer. Husene gives en Bredde af kun 1,5—2,0 Meter, medens Længden er vilkaarlig, nogle Meter, og Høiden omkring 2 Meter.

No. 26. Myr paa Fladen eller Banken Syd for Sagaabakmyr.

Dette ubetydelige Myrparti ligger paa den noget nær afskovede Strækning mellem Gaardene Hassum og Sagaabakken. Grusfladen er af en saa tæt Beskaffenhed, Gruset lerholdigt, at Regnvandet vanskelig synker. Myrfladen falder 1 : 100 mod Nord, hvor Afløbet er frit omtrent til Bundens Høide.

Myrens Areal er 156 Ar. Dybden varierer fra 0,5—1,2 Meter.

Vegetationen bestaar af Mose, Multer, Dværgbirk, Bjønskjæg og Myruld m. fl. Af disse er saavidt skjønnes Væxtlaget dannet. Derunder synes Torvmassen at være dannet af det samme Materiale og er allerede temmelig vel fortorvet.

Bunden bestaar af Grus og falder mod Udløbet og Myrpartiets Midtlinie.

Myren lader sig overordentlig let udgrøfte; den dybeste Del er anvendelig til Brændtorv.

No. 27. Myr i Skoven mellem Terningsjøen og Ebrutjernet.

Den ligger paa den svagt bølgeformige Flade af Grus mellem Gaardene Sjøli og Ebru i Elverum. Den har Afløb baade til Terningsjøen i Nord og mod Ebrutjernet i Nordøst. Strækningen er næsten vandret; kun et mindre Strøg ved Udløbet i Nord falder mod dette.

Myren, som er temmelig tør og fast, bedækkes af en ikke meget frodig Vegetation af Mose, Multer, Bjønskjæg, Myruld, Renmose og Dværgbirk. Paa et grundere Belte, en Grusbanke, som strækker sig tvers over Myren og er betegnet med Punktlinierne *a* og *b*, staar temmelig frodig Smaaskov af Furu og Birk. Forøvrigt er Myren ganske skovbar.

Torvmyrens Dybde er kun 1—2 Meter.

Arealet 750 Ar. Høide over Havet 270 Meter.

Med Undtagelse af Væxtlaget, der bestaar af Mose m. v., udgjør Myren en til Brændtorv temmelig vel moden Masse, som især synes at være dannet af Stararter med Tilblanding af Buskrester — Dværgbirk, Vaccinier o. s. v. samt Myruld og Bjønskjæg. Ved Bunden, som bestaar af Sand og Grus, er Krat- eller Buskrester saa fremtrædende, at Massen nærmest maa kaldes Skovmyr.

Myren er vel skikket til at benyttes som Stiktorv; den er let at udgrøfte og ligger lige ved Vintervei til flere Gaarde.

Paa den dybere Del af Myren trives Skoven øiensynligt ikke. Udtørring vil neppe synderlig forbedre den som Skovgrund; thi Fortorvningen er allerede langt fremskreden, og hvor dette finder Sted, synes Skoven ligesaa lidet som Kulturplanterne at kunne trives uden særegne Foranstaltninger.

No. 28. **Terningsjømyr.**

Den ligger helt omkring Tjernet Terningsjøen eller Sjølsjøen og omgives af Grusbanker, hvori tildels sees Fjeldknatter. Paa Nordsiden støder den til Gaarden Sjølis Indmark; for Resten er Omgivelsen nogenlunde dækket af tynd og smaa Skov. Myrens væsentligste Udstrækning ligger paa Sydvestsiden af Tjernet. Dette har Udløb mod Øst over en sumpig og med Smaaskov bevoxet Flade, der kun for en Del kan betegnes som Myr; alligevel er den medtaget her. Fra Sydvest modtager Myren Tiløb af Vand fra Sagaabakkemyr, der ligger 4—5 Meter høiere. Ogsaa fra Sydvest flyder Vand ind over Myren fra et sumpigt Skovstrøg.

Omkring Tjernkanten er i et 20—30 Meter bredt Belte dannet et eget Lag Myr. Det bestaar af frisk Mose, Stararter, Treblad, Pors og Dværgbirk m. fl. og har en Tykkelse af 0,5—1,0 Meter. Inde ved den faste Myr hviler det paa blød flydende Dynd, og ude ved Vandlinien flyder det paa rent Vand. Det er kun tildels tilgjængeligt og ligger selvfølgelig i Vandfladen samt synker og hæver sig med denne. Paa Plankartet er det afgrændset ved en Punktlinie og paa vedsatte Profil er dets Forhold til det faste Myrlag fremstillet.

Den øvrige Myrflade hæver sig strax udenfor dette Belte indtil 1 Meter over Vandfladen og stiger mod Syd og Vest til 2 Meter. Omkring Udløbet har Myren intet Fald førend i nogen Afstand fra Tjernet helt udenfor Kartet.

Myrens Vegetation bestaar især af Stararter; paa Tuer staar desuden Hvidmose og Bladlyng samt Pors. Over mindre sumpige eller mindre overrislede Strøg staar Bjønskjæg, Myruld og Dværgbirk. Med Undtagelse af enkelte indtil mandshøie utrivelige tildels halv- og heltørre Furutræer er Myren skovbar. Omkring Kanterne forsøger dog baade Birk og Furu samt Gran at strække sig ud paa Myren. Paa Nordsiden af Tjernet, hvor Indmark støder til, staar ved Land en Del mærkelig store og frodige Vidjer — Salix, 2 Arter.

Det over Myren fremsivende Vand bidrager til at vedligeholde den forekommende Starvegetation. Imidlertid synes

Mostorvvegetationen at udbrede sig fra Tuerne og Bankerne. Denne Vegetation vil i Fremtiden antagelig undertrykke og dække Starvæxten.

Da Dybden til fast Bund i Kanten af Tjernet er 4—5 Meter, medens Vanddybden kun er 1—2 Meter, ligger der følgelig en Dyndmasse af 3—4 Meters Mægtighed over den faste Bund. I det sumpige Belte omkring Tjernet er Dybden 3,2—4,8 Meter; paa Myrstrækningen for Resten er Dybden 1,0—2,0 Meter.

For største Delen af Myren ligger Bunden altsaa i Høide med Vandfladen i Tjernet eller hæver sig indtil 1 Meter over denne. Udgrøftning kan saaledes foregaa uden Sænkning af dette.

Med Undtagelse af det sumpige, flydende Belte omkring Tjernet bestaar Myrmassen øverst af en temmelig blød, ufortorvet og heller ikke formuldet Startorv. Under denne og ved Bunden ligger Skovmyr. Begge Slags gaar umærkelig over i hinanden og er ofte blandede. I Overgangen mellem Lagene, 0,5—0,7 Meter dybt, findes en Del mindre Rodstubber, og lige ved Bunden Rester af mindre Krat.

Det i Tjernkanten forekommende Dynd er for en Del kornet; disse Korn synes at være Rester af Bark, Trænaale, Blade og Træbiter, eller i det hele Skovaffald, der ved Vind og Vand maa være ført til Tjernet. Den fine Dynd er enten en fuldkommere Opløsning af det samme Emne, eller det kan være andre lettere opløselige, tilførte, organiske Emner.

Største Delen af Myren er paa Grund af sin Bonitet og den Lethed, hvormed den kan afgrøftes, skikket for Opdyrking. Naar Tuerne af Hvidmose m. m. blev afskrællet og brændt, kunde Feltet pløies. Efter at det tilsivende Vand var blevet bortledet, vilde der ikke tiltrænges stærk Udgrøftning. Formulding af Starmassen vilde snart indtræde og Agerjord dannes.

Langs Udløbsbækken vilde en Kanal fremme den her vilige Trævæxt.

Da Myren tilhører Kommunealmenningen, vil den dog neppe blive Gjenstand for privat Benyttelse.

No. 29. **Smaamyrr.**

Den ligger paa Sydsiden af Jernbanelinien ved Gaarden Ebru og omgives af skovdækkede Grusbanker.

Dens Areal er kun 212 Ar, og Dybden er 1—2 Meter. Det er en Græsmyr, som især er bevoxet med Stararter, og den er, naar der bortsees fra enkelte Birkebuske, skovbar. Torvmassen bestaar af Stararter, som er ganske friske. Bunden dannes af Grus og har lidt Fald mod Udløbet, der er fordybet ved en Jernbanegrøft. Da Myren ikke er synderlig fortorvet, kunde den efter nogen Udgrøftning maaske være brugbar som Skovgrund.

Kapitel II.

Torvmyrer omkring Rokosjøen i Oset, Løiten, Hedemarken.No. 30. **Osetmyr.**

Den ligger paa Sydsiden af Elven eller Bækken ved Oset Kapel og tilhører Løiten Almenning. Mod Nord og Vest støder den til Rokosjøen og den deri udløbende Elv, eller til Fjeldknatter ved Vandet; mod Syd ligger den til Foden af Rokohøiden og mod Øst støder den til Grusbanker eller Strøg af en anden Myr. Omgivelsen er stykkevis saa tæt belagt med ofte store Stene — Ur —, at det ikke kan sees, om Underlaget er Grus eller fast Fjeld.

For det meste er de omgivende Bakker dækket med Skov, der vistnok ikke er stor, men temmelig vækterlig.

En Del af Myren ligger i Vandfladen af Rokosjøen, saa den tildels oversvømmes eller flyder paa Vand. Resten, det væsentlige Parti af Myren, hæver sig 1—2 Meter over nuværende Vandstand.

Myrens Areal udgjør 2106 Ar. Høiden over Havet er efter Rektangelkartet 200 Meter.

Vegetationen bestaar af Hvidmose, almindelig Lyng og Bladlyng i Tuer samt Stararter, Myruld og Bjønskjæg mellem disse. Paa de høiere Strøg staar dertil Pors, Krækling, Mikkelsbær og Blaabær samt Renmose og Dværgbirk m. fl. Videre forekommer en Del indtil et Par Meter høie, men forkrøblede Furutræer, der paa enkelte Strøg danner tæt Bestand, men aldrig kan blive Skov; mange Træer er helt eller halvt uddøde paa Roden.

Myrens Dybde varierer fra 1 til 4—5 Meter og angiver Bundens Ujevnhed. Den er tilført Kartskissen i Meter paa omtrentlig ret Sted. Fjeldknatter stikker tildels mere eller mindre op i Myrlaget; de dybere Strøg har dog temmelig jevn Bund af Grus og Sand. Over Bundens laveste Strøg hviler et indtil 3 Meter tykt Kiselguhrlag, der er ganske blødt og indeholder en Del Lerslam og Dynd — organisk Emne.

Bonitet: Over Kiselguhrmassen findes et indtil 2 Meter tykt Sumpgræsmyrlag — Rør, Padderok m. m. Dette Lag strækker sig kun over de dybeste Myrstrøg langs Elven og Indsjøen; opad forandres det til en grovtrevlet Startorv, der ved Overfladen gaar over i Vegetationslaget. Omkring Kanterne mod Grusbankerne og paa de grundere Strøg ligger ved Bunden et Lag temmelig fortorvet Skovmyr, der er jordagtig og uden Stubber eller grovere Trærester, men lader sig erkjende ved sin Struktur, Farve og Indhold af Smaadele af Bark og Træ. Det har forskjellig Tykkelse fra 0,5—2,0 Meter og strækker sig tildels noget ud over Sumpmyrlaget. Over dette Lag ligger paa visse Strøg, hvor Vand siver ned fra Høiderne mod Syd, et med Smaastubber og Kratrester især af Birk blandet Startorvlag, der gaar over i Vegetationslaget

Paa andre Strøg, især over Myrens Midtparti, er ovenpaa Sumpgræslandet udbredt et 1—2 Meter mægtigt Lag, som er nogenlunde modent til Brændtorv og synes at være dannet af Myruldmasse, Skovjord og Starrester i forskjelligt Blandingsforhold. Derover er i nyere Tid tilkommet en veritabel, frisk Mostorv, der har en Mægtighed af 0,5—1,5 Meter.

Myrens Midtparti kunde afgive en Del brugbart Materiale til Torvstrø, medens den underliggende Masse vilde kunne anvendes til Brændtorv, enten som Stiktorv eller til Æltning.

I Flomtiden skal Rokosjøen staa indtil 1 Meter høiere end ved Undersøgelsen, da Vandstanden sagdes at være middelslav.

Punktlinien *a b* afgrænses den søndre Myrdel, der ligger omkring 2 Meter over nuværende Vandflade. Punktlinien *c d* ligger 1 Meter over Vandfladen og danner Grænsen mellem det Strøg, som ligger mindre end 1 Meter og det, som ligger mellem 1 og 2 Meter over Vandet.

Det laveste Parti *C* vil neppe lade sig anvende, saalænge Rokosjøen ikke sænkes, og dertil er der vel liden Grund, da der i Udløbet forekommer et værdifuldt og vel udnyttet Vandfald.

No. 31. Rokomyr, vestre.

Den ligger i Sydøst for sidst beskrevne Myr, som den gjennem et Par smale Myrstrimler hænger sammen med. Mod Sydvest støder den til Foden af Rokohøiden; i Nordøst ligger den ud til Vetlesjøen eller Elven mellem denne og Rokosjø.

De omgivende Grusbanker, der ofte er næsten dækket af løse Stene, er bevoxet med Skov, især af Furu. Ogsaa Myren er for største Delen dækket af Skovkrat; men som sædvanligt er dette forkroblet. Paa visse Strøg har Træerne opnaaet en Høide af 4—6 Meter, men er da hensygnede eller uddøde; de fleste er gaaet tilgrunde, før de naaede Mandshøide.

Nogle omkring 1 Meter høie Træer blev afskaarne ved Roden, for at Alderen kunde bestemmes. Snittene viste 30—40 Aarringe.

Som Følge af fremstikkende Grusbanker og Fjeldrygge har Myren meget uregelmæssig Figur. Flere Ujevnheder stikker op som Holmer over Myrfladen. Af samme Aarsag er Myrddybden, der i Meter er afsat paa Kartet, forskjellig; den varierer mellem 1 og 5 Meter. For største Delen er den 2—3 Meter.

Langs Vandet „Vetlesjøen“ — Lillesjøen — gaar visse Partier af Myren ned til Vandfladen eller strækker sig endog noget

ud over denne, eller flyder derpaa. Derfra hæver Myrfladen sig efterhaanden indtil 2 Meter fra Midtpartiet mod sydvestre Kant.

Langs Vandet bestaar Vegetationen især af Mose og Stararter, som staar i Vandet. Mellem udstikkende Grusbanker, hvor Vand flyder ned fra Omgivelserne, er ogsaa Stararter mest fremtrædende. Her ligger talrige, omfaldne, halvraadne Træstammer, og smaa Stubber staar i den øvre Del af Torvmassen. Paa de høiere Strøg staar især Hvidmose ofte i Tuer, Myruld — *E. vaginatum* — almindelig Lyng og Bladlyng samt Dværgbirk, Pors m. fl.

Høide over Havet — Rokosjøen — 200 Meter.

Bonitet: Over Partierne *A* og *B* dannes Torvmassen næsten helt ud af frisk Startorv; paa dybere Strøg gaar den dog ved Bunden over til Rørtorv, der ogsaa er temmelig frisk.

Dybden er 2,0—4,8 Meter.

I Partiet *C* er Dybden 1,5—4,0 Meter. Massen er nogenlunde moden til Brændtorv, som synes at være dannet af Halvgræs, især Star og Skovaffald, samt Mose. Ved Bunden, som over hele Myren bestaar af Sand og Grus, findes et mindre Lag friskere, veritabel Græsmyr.

Paa Strøget *D* har Torvmassen øverst samme Karakter som i *C*, men i 1—2 Meters Dybde gaar den over til næsten ren Skovmyr, og paa de dybeste Strøg ligger Sumpgræsmyr ved Bunden i et Lag af vekslede Tykkelse.

Langs Elven og i Partiet *E* er Massen en for hele Dybden — 1—2 ligetil 5 Meter — med Mose stærkt blandet Sumpgræsmyr. Det er kun paa enkelte Strøg, at denne yderst sumpige Strækning, der enten oversvømmes eller flyder paa Vand, kunde befares.

Den høitliggende Del af Myren, som kan ansættes til $\frac{2}{3}$ af hele Arealet, er anvendelig til Brændtorv. Den er brugbar som Stiktorv, og ved Maskintilvirkning, hvorved de forskjellige Lag kan æltes sammen, vil den endog være fortrinlig.

No. 32. **Rokomyr, østre.**

Dette Myrparti danner en Fortsættelse mod Sydøst af sidst beskrevne Myr, hvormed det hænger sammen. Tæt Skovkrat hindrede Sammenmaaling af disse Partier, der nærmest udgjør en sammenhængende Strækning.

Partiets Areal er 837 Ar.

Vegetationen har nærmest Mostorvkarakter, og der er dannet et Mostorvlag, som sammen med Væxtlaget har en Tykkelse af omkring 0,5 Meter. Derunder findes Skovmyr, som er blandet med Græsmasse og er temmelig moden til Brændtorv. Ved Bunden paa de dybere Strøg ligger et Lag Sumpgræsmyr af indtil 2 Meters Mægtighed. Tvers over Myrpartiet strækker sig et sumpigere Strøg, hvor Skovmyrmassen er mindre fremtrædende og Fortorvningen ikke saavidt udviklet.

Dybden af Torvmasse varierer fra 1,0 til 5,0 Meter, for det meste er den 2,5—3,5.

Som antydnet indeholder Partiet en Del Brændtorv.

No. 33. **Dybemyr.**

Den ligger i en grydeformet Forsænkning ved Foden af Rokohøiden og er mod Nordøst adskilt fra Rokomyr ved en langstrakt 8—10 Meter høi og 50—100 Meter bred Grusbanke, hvorover den har Udløb. Paa Syd- og Vestsiden omgives den af Fjeldknatter og Grusbanker med Stenur.

Omkring Myren staar temmelig stor Skov fornemmelig af Furu med tildels svære Tømmertræer endog i vilde Urer. Paa Myren staar enkelte hensygnede, mindre Træer.

Strækningen er blød og overrisles af Vand fra Høiderne.

Vegetationen er derfor især Stararter og Hvidmose samt enkelte Buske af Or, Birk, Ener og Furu.

Arealet er kun 50 Ar og Dybden varierer mellem 1,5 og 2,8 Meter.

Myrmassen bestaar øverst af Startorv med Mose og Krat-ræster til 1,0—1,5 Meters Dybde; derunder er der Skovmyrmasse

til Bunden, men denne er uden større Stubber og neppe moden til Brændtorv.

No. 34. Tjernmyr.

Den ligger syd for sidst beskrevne Myr og adskilles fra denne ved en Grusbanke, der paa Nordøstsiden slynger sig omkring Myren, og hvorover den har Udløb til Dybemyr. Paa Sydvestsiden ligger den ind til Foden af Rokohøiden. I Omgivelsen staar tæt og temmelig stor Skov, der tilhører Løitens Præstegaard. At Skoven er mindre udhuggen her paa Stedet end forøvrigt i disse Bygder, skyldes antagelig den offentlige Skovforvaltning.

Myren er bevoxet med Hvidmose, Myruld, Mikkelsbær, Blaabær, Multer samt Renmose. Ved Tjernet staar Rør og Stararter samt Myrbær.

Myrens Areal udgjør 312 Ar. Høide over Havet ca. 220 Meter.

Dybden naar omkring 6—7 Meter; men for største Delen er den 2 til 5 Meter.

Omkring Tjernet er Myrmassen meget blød og bestaar af Græs og Mose, der i et metertykt Lag tildels flyder paa Vand. Ved Bunden ligger en flydende Dyndmasse. Nord for Tjernet er over Bunden, som bestaar af Grus, udbredt især over den dybeste Del et Sumpgræsmyrlag; paa dette hviler Skovmyr, der dækkes af Vegetationslaget. Syd for Tjernet er Lagdannelsen nedefra den samme med Græsmyr som Bundlag, hvorpaa hviler Skovmyr, som paa grundere Strøg ligger paa det faste Grus og har en Tykkelse af indtil 2 Meter, men her dækkes dette Lag af en 0,4—0,6 Meter tyk Mostorv.

No. 35. Riskalmyr.

Den ligger ved øvre Ende af Vetlesjøen — Lille Roko-sjøen — paa Sydsiden af Rokoaaen, begrænses forøvrigt af lave Fjeldknatter og Grusbanker, som er bevoxet med Skov og ofte belagte med en stor Mængde løse, tildels svære Stene.

Myren falder i 2 noget forskellige Partier, nemlig den Del, *A*, som ligger langs Elven og hæver sig kun 1 Meter over nuværende Vandstand, og *B*, det høiere liggende Strøg, 1—3 Meter over samme Vandflade. Paa Kartet er Partierne adskilte ved en Punktlinie *ab*.

Med Undtagelse af et 10—20 Meter bredt Belte langs Elven, paa hvilket staar langstraaede Stararter — *Carex filiformis* m. fl. — bestaar Vegetationen især af Hvidmose, Myruld, Bjønskjæg, Multer, Bladlyng, Dværgbirk, Mikkelsbær, alm. Lyng og omkring Grusbankerne vantrivelige, 3—4 M. høie Furutræer. Midtpartiet saavel som Strøget langs Elven er ganske skovbart.

Myrens Areal udgjør 1200 Ar. Høiden over Havet er 200 M.

I *A* — langs Elven — er Myrdybden 2—4 Meter, men i *B* kun 1—2 Meter. I det første Parti bestaar hele Massen af Græsmyr, der for det meste er blandet med Mose. Dette Parti er selvfølgelig dannet i den stilleflydende Elv. Som Følge af dets Høideforhold til Elven er det uden Anvendelse.

Over Partiet *B* er udbredt et af Mostorv og Trevler af andre Planter bestaaende 0,3—0,4 Meter tykt Væxtlag; derunder ligger et Skovmyrslag, der er nogenlunde modent til Brændtorv og hviler paa Bunden, som bestaar af Grus. Mod Grændsen af *A* optræder ved Bunden et Græsmyrslag, medens Skovmyrslaget kiler sig ud. Langs denne Grændse er Skovmyrslaget overleiret af Startorv, medens det hviler paa Sumpmyr — Rør og *Equisetum* m. fl. Rester. Da Partiets Bund ligger høiere end Vandfladen i Elven, er Myrdannelsen uafhængig af Elven og dens Flomme.

Som antydet er Torvmassen brugbar som Brændtorv.

Ved Bunden i Partiet *A* ligger et 0,5—2,5 Meter tykt Lag Kiselguhr; den er meget blød og tildels blandet med Dynd og Slam.

No. 36. **Storemyr.**

Den ligger i samme Dalføre som de foran beskrevne og adskilles fra den sidste af disse ved lave Fjeldknatter og Grusbanker. Mod Sydvest støder den til Veideborgs Ind-

mark; for Resten omgives den af Grusbanker, som er bevoxet med smaafalden Furuskov og Lyng.

Vegetationen har fuldstændig Mostorvkarakter — bestaar af Hvidmose, Myruld, Multer o. s. v. Myren maa kaldes skovbar, men omkring Kanterne og paa et Par opstikkende Grusbanker staar en Del forkrøblede Furutræer, ligesom enkelte saadanne staar paa Myrfladen.

Strækningen har et svagt Fald, tilsammen 1,5 Meter mod Sydøst til Udløbet og til en Bæk, der gennem et lidet Dalføre flyder mod Berstjernet. Gennem dette Dalføre kan Myren udgrøftes til 2—3 Meters Dybde.

Myrens Areal udgjør 1100 Ar. H. o. H. 210 Meter.

Dybden varierer fra 1,5 til 5,8 Meter; for største Delen er den 3,5—4,0 Meter.

Bonitet: Over Myrbugten *A* er udbredt et Mostorvlag, der sammen med Vegetationslaget har en Tykkelse af indtil 1,0 Meter og for det meste er blandet med Trevler af Buske og Halvgræs. Derunder findes mosblandet Græsmyr, som ogsaa er tilblandet Kratrester. Ved Bunden, der over hele Myren bestaar af fin, hvid Ler, findes en grovere og friskere Masse af Mosè og Græstrevler.

I Strøget *B* er Massen øverst en halvfrisk Myruldtorv, dybere tiltager Kratresterne, og ved Bunden gaar Massen over til Skovmyr, der er blandet med Sumpgræs, Rør etc.

Partiet *C* er svagt ophvælveth over Midten, indtil 1 Meter i Forhold til Kanterne, og falder omkring 2 Meter mod Syd.

Fraoven bestaar Torvmassen af noget uren Mostorv af indtil 3 Meters Mægtighed. Derunder ligger et 0,5—1,0 Meter tykt Græsmyrslag.

Myrens Overflade er meget svampet, og Hvidmosen synes at være i frodig Væxt. Mod Myrkanterne tyndes Moslaget af, og de underliggende Lag træder i Dagen.

No. 37. Endeløsmyr.

Den ligger i Øst for Storemyr og er kun adskilt fra denne ved en Grusbanke. Ogsaa forøvrigt er den omgiven af Grus-

banker og smaa Fjeldknatter, som overalt er bevoxet med smaa Furuskov, der ligesom Myren tilhører Gaarden Veideborg.

Myrens Overflade er jevn med svagt Fald mod søndre Kant, hvor en Bæk flyder langs Myren, og til hvilken den kan grøftes 1—2 Meter dybt.

Vegetationen har Mostorvkarakter og bestaar af Hvidmose, Dværgbirk, Myruld, Krækling, Multer, Bladlyng, Tranebær — *Oxycoccus palustris* — Bjønskjæg og en Del forkrøblede Furutræer. Væxtlaget er svampet, og Myren har begyndt at faa en svag Ophvælvning over Midten.

Strækningens Areal er 480 Ar. Dens Høide o. H. omkring 220 Meter.

Myrstrøget langs Bækken bestaar af Græsmyr, som til dels er jordagtig og blandet med Kratrester. Forøvrigt er overst udbredt et Mostorvlag, der sammen med Væxtlaget har en Tykkelse af indtil 1 Meter. Derunder findes en til Brændtorv temmelig vel moden Masse, der synes at være dannet især af Myruld, Mose, Kratrester osv. og har en Mægtighed af indtil 1,5 Meter. Paa de grundere Strøg — Dybde 0,5—1,0 Meter — er med Undtagelse af Strøget langs Bækken ved Bunden (som bestaar af Sand og Fjeld) Skovmyr fremtrædende.

Myrens hele Dybde gaar op til 3 Meter, men for det meste er den dog kun 1—2 Meter.

No. 38. **Bergstjerne**myr.

Den ligger i Nærheden af og mod Øst fra de nærmest foran beskrevne, hvorfra der flyder en Bæk ud over en Del af Myren og i høi Grad forsummer den. Langs søndre Kant af den ligger et Tjern, og ved Siden af dette stikker op en skovdækket Grusbanke som en Holme i Myren.

Vegetationen bestaar fornemmelig af Stararter; paa de tørrere Strøg staar derhos Mose, Myruld og Bjønskjæg m. fl. Myrens Areal udgjør 500 Ar.

Tjernet Udstrækning er 350 Ar — tilsammen altsaa 850 Ar. Myrddybden varierer mellem 1,6 og 2,0 Meter.

Torvmassen er gennem hele Dybden en temmelig frisk Græsmyr især af Star med Indblanding af Dynd og Slam. Omkring Tjernet er den blandet med Mose og gennemtrængt af Vand, saa den neppe er tilgængelig.

Omkring vestre Ende af Tjernet hviler Myrlaget paa et indtil 2 Meter mægtigt Kiselguhrlag.

Saavel under Kiselguhrlaget som hvor dette mangler, bestaar den faste Bund af fin, hvid Ler. Dette Lag kunde ikke gennemtrænges med Boret, eller dets Tykkelse maales, men da Myrens nærmeste Omgivelser er en ikke ubetydelig Grusmasse, kan det neppe have nogen betydelig Mægtighed.

Her træffes den besynderlige, men ikke sjældne Foreteelse, at i et Landskab af Sand og Grus, eller hvor der i flere Kilometers Afstand fra Myren ikke findes Lermasser, optræder Ler under Myr. Senere vil denne Omstændighed maaske blive nærmere omtalt.

Gjennem et Dalføre mod Øst, som tildels er belagt med et ringe Myrslag, har Tjernet Udløb og kan udtappes.

No. 39. **Blekemyr**

ligger i Sydøst for Gaardene Veideborg og Ytteborg, til hvis Indmark den støder; forøvrigt omgives den af Grusbanke og smaa Fjeldknatter, som er bevoxet med Skov. Mod Sydvest hæver Rokohøiden sig ca. 50 Meter over Myren, som har Udløb saavel mod Nord til Storemyr No. 36 som i Sydøst over et lidet Dalføre til Bergstjernmyr. Af Hensyn til Dyrkning af en Del af Myren er Udløbet mod Storemyr fordybet omtrent 1 Meter gennem en Banke af Grus, især Stene — Ur.

I Udløbet mod Sydøst kan ved noget længere Gravning flere Meters Fald opnaaes.

Den vestre del af Myren er meget blød og sumpig; Smaabække flyder ud og breder sig paa Myrfladen.

Vegetationen er følgende paa denne Myrdeel især Stararter, tildels ogsaa Hvidmose og Vaccinier i Tuer; dertil staar en

Del Krat, især af Birk. Paa Midtpartiet er Stararterne erstattet af Myruld — *Eriophorum vaginatum* — og Bjønskjæg. Den nordøstlige Bugt er dyrket og over den sydøstlige Myr-
del *B* er udbredt et Væxtlag af tæt Hvidmose med de dermed forenlige Planter — Mostorvvegetationen.

Overfladen og Væxtlaget er ligesom oversaaet med mindre Rodstubber og omfaldne helt eller halvt begravede Stammer. Paa Midten af Strækningen bestaar disse af Birk, men omkring Kanterne af Furu.

Myrens Areal udgjør 1237 Ar. Høide o. H. ca. 220 M.

Med Undtagelse af den sydøstre Bugt er Torvmassen overst en frisk Græsmyr, blandet med Mose, nedad er den mere fortorvet og opfyldt af Kratrester. Paa den sydøstlige Bugt er som antydnet udviklet et 0,2—0,4 Meter tykt Mostorvlag, der hviler paa Græsmyren. Paa de dybeste Strøg gaar Startorven ved Bunden over i Sumpgræsmyr med Rør etc., medens paa de grundere Strøg et mindre, men fast og fortorvet Skovjordlag dækker Grunden.

Myrens samlede Dybde er 1 til 3,5 Meter.

Under Dyrkningsarbeidet i nordøstre Myrbugt sees enkelte store Fururodstubber, som ligger omkring 0,5 Meter under Overfladen. Paa den øvrige Myrstrækning stødte Boret med Undtagelse af de nævnte Smaastubber i Væxtlaget sjelden eller slet ikke paa større Stubber. Skovmyrlaget synes især at være dannet af Buske og tilført Affald fra Skoven i Omgivelsen.

Myrens Udviklingsstandpunkt er, at paa det tilvoxne Startorvlag er Mostorvdannelsen med den dertil hørende Vegetation begyndt at udbrede sig. Ældre Folk i Bygden paastaar, at i Løbet af de sidste 30—40 Aar har Mosevæxten paa Myrerne i mærkelig Grad tiltaget.

Det paastaaes ogsaa, at i Dalføret Oset Kapel—Nøkling udbreder Hvidmose — *Sphagnum* — sig i det senere overlavere, fugtige Skovpartier; derved vantrives Skoven, „surner“ og dør ud. Saadanne hensygnende Skovstrøg er ikke sjeldne i Egnen.

Nede ved Rokosjøen kan det bemærkes, at nogen Opdæmning af Vandet i Vaartiden har skadet lavereliggende Skovstrøg, hvor Vandet i for lang Tid har staaet i eller over Trærnes Rodlag. En Del, ja de fleste Træer paa saadanne Strøg, ser sygelige ud eller er ganske uddøde.

No. 40. Langbromyr.

Den ligger paa Østsiden af Rokoaaen paa begge Sider af Veien Oset—Sørberg. Grændsen mellem Løiten og Elverum gaar skraas over den sydlige Del af Myren, dog saaledes, at denne for største Delen falder i Elverum. Som Kartet viser, stikker en stor Grushaug op midt i Myren og et Par mindre ved Elven. I den sydlige Del ligger et lidet og i den østlige Bugt et større Tjern. Mod Syd støder den til Elven; men for Resten omgives den af større Grusbanker, hvoriblandt den paa Vestsiden ser ud som en veritabel Moræne.

Partiet *A* — langs Elven og afgrændset ved Punktklinien *a b* samt Grusbanken *d* — ligger næsten saa lavt som nuværende, lave Vandstand i Elven og Vetlesjøen. Ved høi Vandstand oversvømmes det fuldstændigt. Vegetationen er følgelig især Stararter, tildels blandet med Mose, samt strøgvis Pors og Myruld — *E. angustifolium*. Myrmassen bestaar for hele Dybden af en sumpig, dyndblandet Græsmyr. Dybden er 2—3,5 Meter.

Partiet *B* — i Øst for *A* og omkring det lille Tjern — ligger indtil 4 Meter høiere end Elven. Faldet forløber fornemmelig langs Grændselinien *a b* saaledes, at *B* danner en høiere Terrasse til *A*. Det lille Tjern ligger 2 Meter høiere end Elven.

Strøgets Vegetation bestaar af Mose, Bladlyng, Multer, Krækling, Dværgbirk og tildels Myruld — *E. vaginatum* — og Bjønskjæg, samt paa fastere Steder Vaccinier og en Del Furutræer, der er noget væxterlige.

Myrdybden er jevnt 3—4 Meter, og Torvmassen bestaar øverst af en temmelig frisk, men dybere noget omdannet Mos-

torv, som har en Mægtighed af indtil 2 Meter. Derunder forekommer et med Kiselguhr blandet Lag af Græsmyr, der hviler paa Sandbund. Omkring Kanterne, hvor Mostorvlaget er mindre, findes Bundlaget af Græsmyr blandet med Kratrester tildels i saadan Mængde, at Massen gaar over til Skovmyr.

I Mostorvlaget, omkring 0,5 Meter under Overfladen, paa-træffes mange smaa Rodstubber og enkelte omfaldne, halvstore Stammer af Furu.

Strøget er brugbart for sammensat Tilvirkning af Torvstrø og Brændtorv.

Partiet *C* hæver sig ved *c'* omkring 1 Meter over Fladen af *A* og stiger efterhaanden til 4 Meter ved Bygdeveien over Elven.

Under et Vegetationslag af Mostorv med de dertil hørende forskellige Planter bestaar Torvmassen af Græsmyr, som tildels er fast og jordagtig, men ofte temmelig vel moden som Brændtorv. Ogsaa paa dette Parti staar strøgvis tæt Krat af Furu og Birk. Træerne er indtil 5—6 Meter høie, men ser vantrivelige ud og synes at have noget nær fuldendt sin Høidevæxt.

Træ- og Kratvæxten vanskeliggjorde Maalingen, idet Sigte- og Maalelinier ofte for en Del maatte ryddes. Visse mere sumpige Strøg er ganske skovbare. Dybden er jevnt 2—3 Meter.

Partiet *D* har Vegetation af Mose og Mostorvvæxter Bjønskjæg og Myruld — *E. vaginatum*. Under Væxtlaget, som er indtil 0,5 Meter tykt, findes en til Brændtorv temmelig vel moden Masse, der synes at være dannet især af Myruld, Mose og Bjønskjæg. Derunder forekommer et Skovmyrslag, der er rigt paa Kratrester samt enkelte større Rodstubber og Stammer. Dette hviler paa Bunden, som bestaar af Grus og Fjeld. Den samlede Dybde er 2—4 Meter.

Strøget *E* ligger i en noget skraanende Flade i Nordøst for det større Tjern og falder i Nordøst omkring 3 Meter fra Myrgrændsen til Tjernet. Det overrisles af Vand fra Dalføret i Øst eller fra Høiderne til begge Sider. Det er følgende be-

voxet især med Stararter og Treblad samt Pors og paa de mest sumpige Strøg af Padderok, Equisetum. Torvmassen bestaar for hele Dybden, 1—2 Meter, af en halvfrisk Græsmyr. Omkring Tjernet ligger et 5—10 Meter bredt Belte, der er dannet af Mose og langstraaede Stararter — *Carex filiformis* —; det er tydelig en Tilvæxt i Tjernet, hvori ogsaa florerer *Nymphæa alba* m. fl. Omkring Tjernet fornemmelig ved nordre Ende findes over de laveste Strøg af Bunden et mindre Lag Kiselguhr.

Myrens samlede Areal udgjør 2925 Ar.

No. 41. Ranklevmyr.

Den ligger i Nordøst for forrige Nummer, hvorfra den kun er adskilt ved en 5—6 Meter høi Grusbanke — maaske ogsaa Fjeld — hvorover den vestlige Del har Udløb mod Langbrutjernet, medens den østlige Del falder østover mod Glommen. Den danner Høidestrøget i Dalføret mellem Osetbygden i Løiten og Herradsbygden i Elverum, men tilhører helt ud den sidste.

Myren falder i 2 Partier, det vestlige, *A*, og det østlige, *B*, som er forbundne ved en Myrstrimmel ved *A* — se Kartet. Midtpartierne danner en ved høiere Mosebanker uregelmæssig Flade, der især er bevoxet med smaa Bjønskjæg og Star. Myrbugterne og de omkring 0,5 Meter høie Banker er bevoxet af Mose, Myruld, Mikkelsbær, Bladlyng, alm. Lyng, Dværgbirk, Multer og Myrbær; paa Bankerne staar en Del Skovkrat af Furu og Birk.

Omgivelsen bestaar af mod Myren heldende længere Skraaninger af grusdækket eller opstikkende Fjeld, der for det meste er dækket med Smaaskov.

I det vestlige Parti, *A*, er Dybden 0,5—3,0 Meter. Med Undtagelse af et indtil 0,5 Meter tykt Vegetations- og Mos-torvlag øverst bestaar Torvmassen af Græsmyr, som især er dannet af Stararter. Massen er temmelig frisk og indeholder tildels indblandet noget Skovaffald og Mose.

Strædet *a'* mellem Partierne er for det meste bevoxet med Kratskov. Dybden er her kun 1,0 Meter, og Bunden bestaar her ligesom i Partiet *A* af Grus.

Paa det østlige Parti, *B*, er Starvæxten mere fremtrædende, medens Bjønskjæg er tilbagetrængt, og Multer, Bladlyng o. s. v. næsten mangler.

Torvmassen er Græsmyr for hele Dybden indtil 4,4 M.

I den sydøstre Bugt findes ved Bunden, som bestaar af Grus, et lidet Lag af en Art Mose, antagelig en *Hypnum*. Oprindeligt maa her have staaet et Tjern, hvilket fremgaar af Myrddybden i Forhold til Udløbet, der kun ligger 1–2 Meter lavere end Myroverfladen. Ved Bunden er i Torvmassen indblandet noget Kiselguhr.

Myrens Areal udgjør 1575 Ar.

No. 42. Skogsodden

er et Myrparti, der udfylder en Del af „Vetlesjøen“ langs den Bakke, hvorpaa Gaarden Rokoskogen ligger. Det er ganske vandret og hæver sig kun 0,2–0,3 Meter over Vandfladen. Med Undtagelse af en liden Strimmel langs det faste Land hæver og sænker Fladen sig med Vandet, med andre Ord den flyder paa Sjøen.

Vegetationen bestaar fornemmelig af Mose — *Sphagnum* — hvorimellem staar Myruld — *Eriophorum vaginatum*, — Bladlyng, Myrbær og enkelte Mulptanter. Omkring Vandkanten staar nogle Stararter, hvis Rodvæv danner en Bølgebryder og beskytter den indenfor florerende Mose for Bølgeslag. Indved det faste Land staar især Pors og Stararter samt Mose og endelig enkelte Birkebuske.

Myrfladen er sumpig, tildels utilgjængelig. Den friske Vegetation yder i Regelen saa meget Modstand, at man med Forsigtighed kan vade sig frem. Paa visse Strøg er Mosmassen gaaet i Forraadnelse og danner en utilgjængelig, vellingagtig Sump. Myrkanten ud mod Vandet er lodret eller udoverhængende.

Myrstrøgets Areal er 437 Ar.

Dybden er omkring 2,7 Meter.

Myrmassen er en blød, frisk Mostorv eller Mosmasse, som i den dybere Del er ganske flydende. Derunder ligger paa den faste Bund, som bestaar af Grus, et 1—2 Meter tykt Lag af halvflydende Kiselguhr, der ved Indblanding af Dynd — opløste vegetabiliske Emner — er farvet graasort. Den dybeste Del af Mosmassen og den øvre Del af Guhrlaget er ofte saa blød, at den ikke kunde optages af Boret.

Dybden af Vandet — „Vetlesjøen“ — omkring Myrpartiet er den samme som Myrdybden. Kiselguhrlaget strækker sig ud over Vandbunden og har der omtrent den samme Mægtighed som under Myren.

Den øverste Del, 0,5—1,0 Meter, af Moslaget kunde maaske opskjæres til Torvstrø, hvortil Massen fortrinligt egner sig. Den opstukne Mostorv maatte paa Trillebaner føres ind paa det faste Land for at tørres. Anden Anvendelse er neppe mulig.

No. 43. Lometjernmyr.

Den ligger paa Nordsiden af Rokosjøen og strækker sig paa flere Steder omkring Grusbanker ud til Bugter af denne; forøvrigt omgives den af Fjeldknatter og Grusbanker, som er bevokset med Skov. Paa en Grusbanke, der for nogle Aar siden antagelig maa være snauhuggen, staar frodig, jevn, lidt over mandshøi Ungskov.

Myren ligger for største Del i Løiten Almenning, men en mindre Del tilhører Gaarden Høgevold.

Vegetationen har fuldstændig Mostorvkarakter, d. v. s. den bestaar af Mose, Myruld — *E. vaginatum* — Bladlyng, Multer, Bjønskjæg, Myrbær, Dværgbirk og Mikkelsbær. Strøgvis staar temmelig tæt en Del indtil 5—6 Meter høie Furutræer. Myren er temmelig fast, men Mose og andre Væxter staar frodigt.

Myrens Areal udgjør 812 Ar. Høide o. H. = Rokosjøen 200 M.

Myrslagets Dybde varierer mellem 1 og 4,5 Meter.

Den faste Bund bestaar af Sand og Grus og ligger tildels lavere og tildels høiere end Vandfladen i Rokosjøen. Paa Myren ligger et lidet Tjern, hvis Vandflade er henved 1,5 Meter høiere end Rokosjøen og 0,2—0,4 Meter lavere end Myrfladen i Omgivelsen. Da der ikke ved Boringer er fundet nogen Banke af Grus eller Fjeld, der kan have opdæmnet Tjernet, maa dette langsomt være opdæmnet af den voxende Myrmasse og er altsaa en senere Dannelselse.

Bonitet: Under det indtil 0,5 Meter tykke Væxtlag af Mose o. s. v. ligger et optil 1,0—1,5 mægtigt Skovmyrslag. Denne Masse er skjør og usammenhængende; i den øvre Del omkring 0,5 Meter, under Myroverfladen indeholder den et tildels temmelig tæt Lag af mindre Fururodstubber. De nu paa Myren staaende Træer, der øiensynligt underkues af den udbredte Mosevæxt, vil snart kun være at spore ved deres i Mosemassen konserverede Rødder. Paa visse Strøg synes Vaccinier at underkue Mosevæxten; her vil Træerne antagelig opnaa større Høide.

Paa de grundere Strøg hviler Skovmyrslaget paa den faste Bund; men over de dybere Partier er under dette Lag udbredt et indtil 1,0 Meter tykt Græsmyrslag, der især er dannet af Rør og Star. Af Star sees Trevler og Frø — 2 Arter, og af Rør findes Straa- og Rodstokled. I Grændsen mod Skovmyrslaget forekommer talrige Frø af Treblad — *Menyanthes trifoliata*. Ved Bunden sees Spor af Kiselguhr indblandet i Myrmassen eller Dyndet.

Ved Tjernet, især paa Østsiden, kiler Skovmyrslaget sig ud, medens Græsmyrslaget er forøget og danner Grundlag for Mostorvslaget. Ved Bunden, som her har en ringe Forsænkning, findes noget blødt, hvidt Ler og halvflydende Kiselguhr sammenblandet.

Ved den vestre Myrbugt staaer flere halvstore Rodstubber under og i Vandfladen nogle Meter ud i Rokosjøen. Dette tyder paa, at Vandet æder sig ind paa Myren, idet Bølgeslaget bortvasker Torvjorden omkring Trærødderne. Den

nordligste Strimmel, *a*, ud til Indsjøen er en i hele Dybden — kun omkring 1,0 Meter — frisk Græsmyr med Starvegetation; omkring Siderne begynder Mosevæksten at strække sig ud over dette Lag.

Paa de dybere Strøg kan Lagdannelsen angives saaledes:

1. Paa Gruset et nogle Decimeter tykt, dyndblandet Kiselguhrlag.
2. Derpaa frisk Sumpgræstorv med tydelige Rester af Star og Rør.
3. Skovmyr, der indeholder en Del Stubber og ofte er blandet med Trevler af Halvgræs, tildels tydelig Myruld.
4. Mostorv med den foran nævnte Vegetation.

Myren kan selvfølgelig let udgrøftes til Rokosjøens Vandflade eller 1—2 Meter dybt; men da Sjøen i Vaartiden opdømmes omkring 1,0 Meter, vil Udgrøftningen især af de lavere Strøg blive ufuldkommen.

De forskellige dybere Lag kan, især blandet, anvendes til Æltetorv. Som Stiktorv er Massen neppe tilstrækkelig moden. Moslaget — Vegetationsmassen — vilde være et brugbart Materiale for Torvstrø til Hjemmebrug. Især den nordre Strimmel, *a*, er skikket for Dyrkning.

No. 44. Kolbumyr.

Den ligger ved Gaarden Kolbu paa søndre Side af Rokosjøen og tilhører Løiten Almenning; den omgives af skovbevoxede Grusbanker og har Udløb over en saadan, 0,6 Meter lavere end Myrfladen.

I Anledning af en i 1899 oprettet Torvfabrik er Udløbet fordybet ca. 1,0 Meter; men Udgrøftningen af Arbeids- og Tørkepladsen er ufuldstændig. Myren ligger 10 Meter høiere end Rokosjøen, hvortil den har Udløb over Grus.

Den østre Del er planeret og grøftet som Tørkeplads, men den øvrige Del er temmelig blød. Vand siver ud fra Høiderne omkring og forsummer Strækningen. Vegetationen

er derfor især Stararter, Treblad og i Sumpe Nymphæa. I Tuer staar Mose, Bladlyng, Mikkelsbær og Blaabær samt 1—2 Meter høie Buske af Furu og Birk, der begge er saa forkrøblet, at de ikke kan naa videre Udvikling.

Paa den midterste Del af Myren har Mosetuerne udvidet sig saa, at der er dannet et Mostorvlag, eller et saadant er under Dannelselse. Tilvæksten af Mostorv over Græsmyr er ofte iagttaget at foregaa paa den Maade, at der først opstaar enkelte smaa Mosedotter eller Tuer, som efterhaanden tiltager i Antal og Størrelse, indtil de voxer sammen og danner et Lag. Paa den planerede Tørkeplads var udviklet et saadant nogle Decimeter tykt Lag. Nu har Mostorv den Ulempe, at den selv efter at være ompadet let opsuger Fugtighed af Jord og Luft og saaledes ikke før der indtræder Formuldning danner hensigtsmæssig Tørkeplads.

Myrens Areal udgjør 400 Ar.

Dybden er for største Delen 1—3 M. Paa et lidet Strøg — en oprindelig Sump — mod Øst naar den indtil 6 M. Bonitet: Over den østre Del findes øverst et nogle Decimeter tykt Mostorvlag, derunder bestaar Massen af en med Kviste og Skovrester blandet Græsmyr, der nedad gaar over til Skovmyr, som er blandet med Græsrester. Øverst er Græsmyr-karakteren mest fremtrædende, men dybere og ved Bunden er Skovmyrindholdet dominerende. Paa det nævnte lille, indtil 6 Meter dybe Strøg bestaar Myrmassen heltud af Mostorv, der i den øvre Halvdel er fast og græstrevleblandet, men dybere og ved Bunden er blød og flydende. Denne Mosevegetation har kun været udbredt i Sumpen eller dens nærmeste Omgivelse og er indskrænket til den Kreds, hvor Myr-dybden er over 3—4 Meter.

Den vestlige Myrdel, hvor Dybden er 1—2 Meter, bestaar heltud af Græsmyr, men denne er indblandet med en Del Kratrester.

Bunden bestaar af Sand og Grus med større Stene. Den har med Undtagelse af den dybe Kulp svagt Fald mod Udløbet eller mod Nord og ligger for største Delen lavere end Afløbet.

Med Undtagelse af Mostorvpartiet og de grunde Græsmyrstrøg er Myrmassen temmelig vel moden som Brændtorv.

Som nævnt har man her nylig anlagt en Torvfabrik efter samme Princip som de ældre Fabriker i Løiten. Der anvendes et Tærskelokomobil paa 5 Hestekræfter og en Torvæltmaskine fra Aadals Brug.

Kapitel III.

Nogle Bemærkninger om de i 1ste Kapitel beskrevne Torvmyrer og Landskabet i deres Omgivelse.

Fra Sandfladen, Terningmoen, ved Glommen stiger Dalføret, hvori Jernbanen ligger mellem Elverum og Løiten, fra en Høide af omkring 200 Meter over Havet paa en Strækning af ca. 5 Kilometer sydvestover til en Høide af 270 Meter. Mellem disse Høider over Havet ligger de i nævnte Kapitel behandlede Torvmyrer.

Strækningen danner en Over- eller Gjennemgang fra Hedemarken til Glommen. Til begge Sider af Dalføret hæver sig skraanende, men ikke steile Fjeldhøider, for det meste dækket af smaa Furuskov, til en Høide af paa Sydøstsiden omkring 260 Meter og paa Nordvestsiden noget mere maaske 400 Meter o. H. Mod Øst har Dalføret, da det gaar over i Sandfladen ved Glommen, en Bredde af 4—5 Kilometer; ved Løitens Grændse er den noget smalere, medens det længere Vest gaar over i Løitens udstrakte, men noget kuperede Flade.

Tvers over Dalføret og tvers over dets Hovedfald, men parallel med Glommens Dalføre ligger en Række større og mindre Grusbanker, der ofte strækker sig over hele Dalens Bredde, men er gjennembrudte af den i Sommertiden ubetydelige Terningaa eller andre Bække.

Under leilighedsvis Forsøg paa Optælling af Grusbankernes Antal opstod Tvivl, om en og anden Banke skulde betragtes som selvstændig eller som en Del af en anden. Antallet er dog mindst et halvt Snes, Høiden er forskjellig. Landskabet faar herved en bølget Form samtidig med, at det fra Øst til Vest stadig bliver høiere og høiere. Hovedveien, som gaar tvers over Bankerne, ligner en Rutschbane. Grusbankernes Høide i Forhold til den nærmeste Omgivelse — Bølgedalene — er forskjellig, fra 2—3 til 8—10 Meter. Da Siderne i Regelen er temmelig meget udplanerede, er Bredden ved Grunden gjerne 15—20 Gange saa stor som Høiden.

Tildels hviler Bankerne øiensynlig lige paa Fjeld, men ofte synes de at ligge paa Grus, eller dette er udbredt mellem dem.

De høiestliggende Banker — omkring Midtskogen — er ofte ganske tæt, næsten som Gadesætning, belagte med løse, afrundede Stene af Størrelse fra 1 til 10—20 dm³. Ogsaa større Stene paa 2—5 Ton findes. Gruset i Bankerne er rustfarvet — gulbrunt — og er vistnok jernholdigt; det har forskjellig Finhed og synes at være lerholdigt. Det synes ikke at have været udsat for nogen stærk Udvaskning.

Det paa dette Grus dannede Jordsmon er mere frugtbart, end man skulde tro. Eng staar frodig baade som naturlig og dyrket. Skoven trives godt.

De lavere liggende Banker har mindre Sten, men mere ensartet, fin Grus og mangler tilsyneladende ganske Ler. De nederste Banker, som ligger ved Siden af Sandfladen og kun hæver sig nogle Meter over denne, er frie for Stene, især større, og bestaar, hvor Snit kunde iagttages, af ensartet fin Sand, som ved sin Lagdannelse viser sig at være bearbejdet og afsat af Vand, hvorved dets oprindelige Lergehalt er fjernet.

Frugtbarheden er her mindre, ofte ganske liden. Skoven voxer meget langsomt, eller formaar aldeles ikke at vinde frem.

Omegnen af Elverum St. viser flere Exempler paa, at naar Skoven paa saadan Jord borthugges, kommer den for det første ikke op igjen. Ungtræerne selv af Furu staar

utrivelige som paa en dyb Mosemyr og dør ud, før de har opnaaet Kornstøres Størrelse. Paa visse Strøg heromkring ser det ud til, at naar Skoven borthugges, maa Kulturen træde til, for at den atter skal kunne reises.

De nævnte Myrer ligger for største Delen mellem disse Grusbanker, der inddæmmer dem og hvorover de har Udløb. De fleste har en langstrakt Form i Retning Syd—Nord, eller parallelt Bankerne; flere er kun adskilte ved en Grusryg — langstrakt Banke. Øiensynligt er det Terrainforholdene, som har medført, at der paa et forholdsvis lidet Areal er dannet et stort Antal Myrer med ikke ringe Udstrækning.

Ligesom Terrainets Form og Faldforhold betinger Tilstedeværelse af Myr, saaledes medfører Omgivelsens kemiske og botaniske Forhold i nogen Grad Myrens Indhold og Vextforhold og deraf flydende Egenskaber. Men en hel Del andre Omstændigheder udøver ogsaa Indflydelse paa Myrens Karakter, og derfor kan der ikke altid sluttet fra Bakken til Myren.

Vegetationen paa Grusbankerne, som omgiver Myrerne, er ensformig og yderst tarvelig; den bestaar næsten kun af smaa voxen Lyng og Renmose samt forkrøblede Vaccinier. Madjordlaget er ofte kun en 4—6 Centimeter tyk Skorpe af Lyngrodtrevler m. V. paa Gruset.

Den under Skoven af Barnaale dannede Jord, som tidligere maa have været tilstede, synes at forsvinde, saasnart Skoven fjernes.

Lagdannelsen kan, som Beskrivelsen angiver, i disse Myrstrækninger for de allerfleste Tilfælde resumeres saaledes:

Ved Bunden ligger paa de dybeste Strøg Sumpgræsmyr og for Resten Skovmyr. Over Skovmyrlaget og tildels ogsaa over Sumpgræsmassen er udbredt Myruld og Bjønskjægtorv; hvor det sidste Lag ikke er udviklet, dækker Startorv Sumpgræsmyrlaget eller Skovmyren.

I mindre Mængde er ofte Mose indblandet i Lagene, men egentlig Mostorv forekommer ikke undtagen i ganske smaa Partier omkring enkelte mindre Tjern. I enkelte andre Til-

fælder er et nogle Decimeter tyk med Bjønskjæg og Myruld blandet Moselag under Dannelse.

I Regelen bestaar den faste Bund af Sand eller Grus; kun et Par af de høiere liggende Myrer hviler paa blød Ler eller lerblandet Sand eller Grus. Egentlige Lerlag er ikke bemærket paa denne Strækning.

Det er mærkværdigt, at disse Myrer væsentlig er dannede af Myruld og Bjønskjæg og for en stor Del er temmelig vel modne til Brændtorv. De er saaledes forskellige fra de paa Østlandet tidligere undersøgte Myrer, hvori Mostorvdannelsen er fremherskende, medens Modningen til Brændtorv er lidet fremskreden. Derimod har de mere Lighed med mange Myrer paa Vestlandet baade i Henseende til Oprindelse og Modningsgrad. Lyngjordsdannelsen over Myruld- eller Bjønskjægtorven er dog ikke indtraadt.

Da Mostorvdannelsen i de tidligere undersøgte Myrstrækninger i Smaalenene, Jarlsberg og Romerige samt ved Trondhjemsfjorden er meget fremtrædende ja ofte næsten er eneraadende, medens den paa Vestlandet — Lister, Jæderen og Karmøen — er sjelden og lidet udviklet i Nutiden, men var mere fremherskende tidligere, da Skoven dækkede disse Egne, ligger den Formodning nær, at Mosevegetationen er betinget af Skov- og Klimaforhold. Men Strøget — Overgangen fra Hedemarken til Østerdalen, hvor de omhandlede Myrer ligger, har i klimatisk Henseende mindre Lighed med Vestlandet end med de nævnte Østlandsbygder, og heller ikke mangler Egnen som Vestlandet Skov, om den end i den senere Tid er forhuggen. Mostorvmyr findes paa alle Slags Underlag, Sand, Grus, Ler og Fjeld. Jordbundsforholdene kan følgelig ikke udøve nogen saa afgjørende Betydning.

De i 2det Kapitel behandlede Torvmyrer danner tildels et Overgangsled mellem de vestlandske Bjønskjægmyrer og Østlandets Mosemyrer. Baade Mostorv og Bjønskjæg — Myruldmasse — er næsten ligelig udviklet enten i forskellige Myrer

eller i visse Lag i samme Myr. Modningen til Brændtorv er heller noget mindre end i de under 1ste Kapitel omtalte.

Lokaliteten omkring Rokosjøen er noget forskjellig fra den, hvorunder de paa Strøget Elverum—Midtskogen forekommende Myrer ligger. Høiden over Havet er 50—70 Meter mindre, eller omtrent lig Romerigsfladens. Beliggenheden i Rokosjødalføret er mere lun og beskyttet for Uveir, ligesom Skoven er frodigere og mindre udhuggen.

Hvis det ikke var antaget og tildels iagttaget, at Mose kan voxe og danne Torv paa Steder, hvor Regnvand hurtig flyder bort eller synker, og Planterne selv maa opbevare fornøden Fugtighed, kunde det formodes, at Grusbankerne, hvorimellem de fleste af de under 1ste Kapitel omhandlede Myrer ligger, tillod Vandet at synke saavidt, at fornøden Fugtighed manglede for videre Udvikling af Mostorvdannelse.

Imidlertid synes Klimaforskjellen mellem Øst- og Vestlandet samt Mangel eller Tilstedeværelse af Skov ikke helt ud at betinge og forklare Mostorvdannelsen.

Betydningen af andre lokale Forhold spiller vistnok ind, men er endnu ikke fuldt opklaret.

Kapitel IV.

Myrer paa Jæderen.

No. 45. Njærheimsmyr.

Den ligger i et svagt Dalføre mellem Gaardene Nærland og Njærheim i Haa og begrændses til Siderne, mod Sydøst og Nordvest, af de lave Grusbanker, hvorpaa disse Gaarde ligger. Overfladen er temmelig vandret; den har dog lidt Fald mod Længderetningens Midtlinie og mod begge Ender, hvor den har Udløb. I Sydvest gaar Udløbet over en Sandflade til Haaelven og i Nordøst over en Grusbanke til et lidet

Dalføre, som fører til Høilandsvandet. Begge Udløb er fordybede og en aaben Grøft mellem disse er optagen langs hele Myrstrækningen i Skiftelinien mellem de nævnte Gaarde. Størstedelen af Myren er i de senere Aar udgrøftet og dyrket. Den viser sig temmelig frugtbar.

Paa de udyrkede Strøg staa Stararter, Lyng, Blaatop, Hvene, Svingelarter, *Triodia decumbens*, Pors, Myruld — *Eriophorum angustifolium* — Rome m. fl. samt i Sumpe Rør.

Myrens Areal udgjør 2594 Ar.

Dybden er for det meste 2—3 Meter; paa det sydvestlige udyrkede Strøg er den dog kun 1 Meter eller mindre.

Torvmassen er overalt for hele Dybden Starmyr. Flekvis er den gjennemsat af Rørrødder eller Rester af saadanne; disse er især tilstede i den dybere Del af Torvmassen, men tildels i saadan Mængde, at Massen maaske burde betegnes som Rørtorv.

Omkring Kanterne, især paa Sydsiden, findes en Del Egerodstubber, som staa omkring 0,5 Meter under Myr-overfladen og ca. 1,0—1,5 Meter over den faste Bund. Paa dette Strøg er Torvmassen tilblandet Skov eller Kratrester, saa den faar nogen Karakter af Skovmyr. I dette Lag findes ogsaa Hasselnødder.

I den øvre Del er Myrmassen temmelig frisk og ufortorvet. Dybere er den noget mere moden til Brændtorv. Hvor Udgrøftning har virket, er Formuldning indtraadt, selv om Dyrkning endnu ikke er foretaget. Over Midtpartiet, hvor Dybden er størst, optoges tidligere en Del Brændtorv, men da Myren var sumpig og Vandafløb ikke var optaget, kunde Torvspadningen kun foregaa til ringe Dybde. Nu dyrkes baade de overskaarne og de uskaarne Strøg under et. Der anvendes Torvgrøfter, og den i Grøfterne optagne Masse benyttes som Brændtorv, medens Grøfterne efter Lukning med Græstorv tilfyldes med Tuer og Affaldsjord.

I Myrmassen er næsten til alle Dybder indblandet noget fin Sand, der antagelig er tilført som Flyvesand fra den kun et Par Kilometer fra Myren liggende Havstrand. Det syd-

vestlige, grunde Parti er stærkt sandblandet; her taber Myren sig paa en Sandflade, der ligesom den tilstødende Myrdel er fortrinlig let og vel skikket for Dyrkning.

Bunden bestaar langs Siderne af Grus med mange iblandede større og mindre Stene, saaledes som de tilstødende Grusbanker. Over Midtpartiet dannes den af fin Sand tilsyneladende med nogen Tilblanding af Ler. Dette Bundstrøg danner en omtrent vandret Flade. Over dette Sandlag findes et ubetydeligt — nogle Centimeter tykt — Lag dyndblandet Kiselguhr. Den dybeste Del af Torvlaget er tildels ogsaa blandet med noget Guhr.

Myren tilhører 10—12 forskellige Brug. Størstedelen tilligger Njørheim. Efter en nyere Udskiftning er Brugernes Myrstykker udlagte i samlede og regelmæssige Teige, hvormed Dyrkning har kunnet sættes igang.

Afløbsgrøften, der er afsat paa Kartet, danner Skifte mellem Gaardene Njørheim og Nørland, men for Udgrøftningen ligger den ikke paa det bekvemteste Sted, da Myren er lavest og dybest langs Midten.

No. 46. Søilandsmyr.

Den ligger mellem Gaardene Søiland og Rimestad i Haa og omgives af lave, lyngdækkede Grusbanker; den nordre Del har Udløb mod Søilandsvandet, Resten mod Haaelven i Syd, som ligger 3—4 Meter lavere end Myren.

Vegetationen bestaar næsten udelukkende af Lyng og Krækling i Tuer og Banker, hvorimellem forekommer vegetationsløse Strøg. Pulver af opsmuldret Lyngjord og Torvemne bedækker Overfladen.

Myren har i længere Tid været benyttet som Brændtorvtag; tidligere ved Optagning af enkelte Torvgrave her og der, men senere paa en mere fornuftig Maade.

De overskaarne Strøg er enten vegetationsløse eller dækkede af Myruld, nemlig de to her almindelige Arter — *Eriophorum vaginatum* og *E. angustifolium*. Mod Syd, hvor Myren

er lavest og mest udskaaen for Brændtorv, staar dertil nogle Stararter.

Over Midten har Myren et Høideparti, der betinger at søndre og nordre Parti maa grøftes hver til sin Kant.

En Del af østre Parti eies af Rimestad, Resten af Søiland.

Myrens Areal udgjør 1762 Ar. Høide over Havet 8—10 Meter.

Dybden af Myrjord er for det meste 1,5—2,5 Meter; omkring Land og paa visse Bugter er den mindre, men ved Vandbugten er den indtil 3,6 Meter og her hviler Myren paa et indtil 3,0 Meter tykt, men i Arealudstrækning ikke synderlig udbredt Kiselguhrlag. Et mindre Kiselguhrlag findes ogsaa ved Bunden paa det dybeste af det søndre Parti.

Den faste Bund bestaar af Grus af samme Slags som i de omgivende Banker, opfyldt med mange større og mindre Stene, der paa de overskaarne Strøg tildels stikker op over Myrfladen — den her gjenliggende Affaldsjord.

Myrmassen er en til Brændtorv vel moden Masse, der øverst er dannet især af *Scirpus cæspitosus* og dybere af *Eriophorum vaginatum* eller disse blandet til en Dybde af 0,5—1,0 Meter, Vegetationslaget undtaget. Derunder findes omkring Kanterne et Krat eller Skovmyrlag, i hvis øvre Del staar nogle Rodstubber af Furu. Paa de dybere Strøg især ved Vandbugten og over Kiselguhrlaget ligger ved Bunden et Sumpgræsmyrlag af 1—2 Meters Mægtighed. Dette er blandet med noget Mose samt Frø af Vandplanter. Tildels findes ved Bunden et nogle Centimeter tykt, rent Moslag.

No. 47. Vigremyr.

Den ligger lige i Vest for Vigregaardens Huse i en Forsænkning af den heromkring udstrakte Grusflade, der hæver sig 3—4 Meter over Myren, som kun er 1,0—1,5 Meter dyb og i hele sin Dybde bestaar af Starmasse. I visse Banker er Myrmassen saa fast og fortorvet, at den anvendes til Brændtorv. Under Forbrænding udvikles deraf en særøgen, ubehagelig om Svovlvandstof mindende Lugt.

For omkring Halvdelen af Arealet er Myren dyrket og viser sig frugtbar. Paa det udyrkede Strøg staar især Stararter samt paa Banker Bjønskjæg m. fl.

Myren har et Fald af omkring 2 Meter i Længderetningen mod Vest og fra søndre Kant mod Midtlinien.

Dens Areal er kun 331 Ar. Høide o. H. ca. 15 M.

Det mærkeligste ved denne Myr er, at der springer frem saa mange Kilder i den, at en Grynmølle drives ved den fra Myren udløbende Bæk, uagtet den ikke har noget Vandtilløb. Dette Kildespring paa flere Steder i Myren er det vistnok, som har betinget Myrdannelsen. Den omgivende Grusflade hæver sig som sagt nogle faa Meter over Myren og omgives mod Syd og Nord af lidt lavere Dalfører end denne, men staar mod Øst i Forbindelse med de høiere liggende Grusmasser uden Afbrydelse af lavere Forsænkninger. Den løse og tørre Grustrækning Vigre—Ødemotland og Nærbø Kirke maa til ringe Dybde hvile paa en for Vand ugjennemtrængelig Masse, Ler eller lerholdigt Grus. Over Kanten af dette ugjennemtrængelige Lag, eller hvor denne har Lavninger, flyder da Vandet frem.

Maaske har Ødemotlandstjernet, som uden synligt Afløb ligger paa øvre Del af nævnte Flade sit Afløb i Vigremyr.

Over Kilderne ligger flydende paa Vand Hængedy af Mose og Star; tildels er denne Masse sammenvoksen til et indtil metertykt, fast Græsmyrslag. Ved Udgrøftning maa Kilderne nødvendigvis gjennefskjæres af Grøfter, hvori Vandet da kan flyde frem og bortledes.

No. 48. Reimeforen.

Dette er en Myrstrækning, som ligger paa Indsiden af Strandbanken, hvorpaa Gaardene Reime og Sørreime m. fl. i Haa har sine Bygninger.

Umiddelbart over Havstranden findes samme Banke udstrakt langs hele eller største Delen af Jæderen, men den er ofte og for længere Strøg mere udjævnet.

Paa de andre Sider omgives Myren af Grusflader, der hæver sig kun nogle Meter over Myrfladen.

Flere Bække samler sig og flyder frem over Myren, der mod Nordvest har fornødent Udgrøftningsfald og Afløb.

Myrens Areal er 3 406 Ar. Høide over Havet ca. 10 Meter.

Myrddybden er kun 1—2 Meter, tildels er den mindre, idet lave Grusbanker strækker sig ud under Myrlaget og enkelte Steder stikker op som Holmer eller Halvøer i Myren.

Myrmassen er en Sump- og Startorv, der strøgvis især paa de grundere Partier er jordagtig og formuldet, men paa andre især paa dybere Steder er saavidt sammenhængende og fortorvet, at den anvendes til Brændtorv. Den østre Bugt *a* er yderst sumpig. Vegetationslaget især af Stararter flyder paa Dynd og Vand og er paa visse Strøg utilgjængeligt.

I de senere Aar er Myren stykkevis opdyrket og viser sig frugtbar.

Paa de fastere udyrkede Strøg dannes Vegetationen især af Stararter, Klokkeløng, Hvene, Hieratium m. fl. samt i Sumpene Rør.

Bunden bestaar af et lerholdigt Grus med Strandstene. I en Grøft fandtes nogle Decimeter dybt i Gruset en stor Kuvung (Sneglehus). Skjønt Myrbunden har saa liden Høide over Havet og maa have været Havbund, findes ved Grøftegravning ikke mindre Skjæl eller Brudstykker af saadanne. Disse maa være opløste og bortførte af det altid noget kulsyreholdige Bækkevand.

Enkelte Kratrester forekommer, men nævneværdige Rodstubber eller Skovrester paatræffes ikke. Paa Skovens Tid var Myren maaske saa sumpig, — som den østre Bugt nu er — at Træer ikke kunde udbrede sig paa den, eller ogsaa er Myrdannelsen fra en senere Tid.

No. 49. Myr paa Gaarden Næsheim.

Partiet *A* — Stølen — grændser mod Nord til Haaelven og omgives forøvrigt af lave Grusbanker. Mod Syd staar det

ved et grundt og smalt Strøg i Forbindelse med Partiet *B* Næsheimsmyr. Den nordre Del af Partiet ligger kun 1,0 Meter over Haælvens midlere Vandstand og under Flomme oversvømmes den dels af Elven og dels af tilflydende Bække. Som Følge af Oversvømmelserne er Vegetationen frodig og bestaar fornemmelig af Stararter.

Paa dette Strøg er Dybden 2,0—2,5 Meter og Myrmassen er en jordagtig Startorv, der har nogen Indblanding af Kiselguhr og er ved Vandet tilført Slam — Planterester og Ler.

Over den faste Bund af Grus ligger et omkring 1 Meter tykt, blødt Lørlag; paa dette hviler en indtil 2,5 Meter mægtig Kiselguhrmasse, hvorover Torvlaget er udbredt.

Paa den østre Bugt, som ikke oversvømmes, staar især kun Lyng, Bjønskjæg, Mose og Myruld, begge de her almindelige Arter.

Det øverste Torvlag bestaar her af Bjønskjæg- og Myruldmasse. For største Delen er det bortskaaret som Brændtorv. Derunder ligger Sumpgræsmyr paa Bunden, som dannes af en 1 Meter mægtig paa Grus hvilende Guhrmasse.

Partiet *B*, der benævnes Næsheimsmyr, strækker sig som antydnet syd og vest for Partiet *A* mellem den lave Grusbanke, hvorpaa Næsheimshuse staar, og den lidt høiere Banke mod Sydøst. Over den østre Del flyder en Bæk og her har tidligere været opdæmmet Vand for Møllebrug.

Vegetationen er frodig og bestaar især af Stararter. Den vestre Del ligger 1—2 Meter høiere; største Delen deraf er dyrket. Paa de udyrkede Strøg staar Lyng — almindelig og Klokkelyng — Rome, Bjønskjæg, Blaatoop, Myruld og i Grøfter Mannagræs — *Glyceria fluitans* — samt Myrtistel.

Ved Bakkefoden eller Skraaningen mod Sydøst udenfor Myrgrænsen risler frem af Jorden en Række smaa Kilder — Opspring. Dette Vand flyder over lerholdigt Grus, som er saa tæt, at Vandet ikke synker. At slutte efter enkelte gjenstaaende Banker har der over dette et Par Maal store Felt ligget et Myrlag, som er bortskaaret som Brændtorv. Nyt Myrlag synes ikke at ville danne sig. Strøget er efter mange

Aars Forløb ikke engang dækket af det mindste Vegetationstæppe.

I dette Parti er Dybden mod Øst 1 Meter og tiltager vestover, saa den over det midterste Parti af vestre Del naar 3,0 Meter.

Myrmassen er i den østre Del en jordagtig eller formuldet Sumptorv, der væsentlig er dannet af Star, Rør og Equisetum. I den midterste og vestre Del er den øverst moseblandet Bjønskjæg og Myruldtorv og dybere Sumpgræsmyr. Den anvendes for visse Strøg til Brændtorv. Større Partier af den er dyrket.

Partiet falder 2—3 Meter mod nordre Kant, hvor Afløberøft for Dyrkningsfelterne er optagen og ført gennem Grusbanken i Vest. Derved er Myrpartiet givet et nyt eller i hvert Fald fordybet Afløb.

Bunden bestaar af Grus, men paa det dybeste Strøg ligger et nogle Decimeter tykt Lag halvflydende Ler og over dette et indtil 1,5 Meter tykt Lag af Kiselguhr, der synes at være stærkt blandet med Planterester, Ler m. fl. Emner. Kiselguhren har en større Arealudstrækning end Lerlaget og hviler følgelig omkring Kanterne af Feltet paa Grus. Hverken Kiselguhr- eller Lerlaget er medregnet i den angivne Myrddybde.

Myrens samlede Areal — Partierne *A* og *B* tilsammen — udgjør 4187 Ar.

No. 50. **Doblemyr eller Kløbdenmyr.**

Den tilhører for en Del Aasland, og forøvrigt Frøiland, begge i Thime. Den er udstrakt paa den mægtige Grusbanke paa Østsiden af Njaafjeldet. Paa Nordsiden hæver Grusbanken sig i Høide med eller lidt over Myren, men falder i nogen Afstand fra Myren stærkt af mod Nord og Vest. Mod Sydøst strækker Myren sig delvis over en lav Grusbanke til Mosvandet; for Resten udbreder en Grusbanke sig mellem Myren og Vandet. Mod Øst og Vest stikker enkelte Fjeldknatter op over Grusmassen.

Midt paa Myren ligger, som Kartskissen viser, et grundt Tjern eller en Tjernetomt.

Vegetationen bestaar især af Lyng — *C. vulgaris* og *Erica Tetralis* — Bjønskjæg og lidt Myruld — *E. vaginata* — samt Dvergbirk og Pors. Tjernetomten er for det meste vegetationsløs. Bunden, som ligger ca. 1 Meter lavere end Myrfladen, dannes af et Pulver af Torv og Lyngjord samt tildels af Tuer med Myruld — *E. vaginata* — og enkelte Starplanter.

Myrens Areal udgjør 2675 Ar. Høide over Havet ca. 150 Meter.

Myrdybden er Øst for Tjernet 2—4 Meter; i Tjernet er den omkring 3 Meter, paa Sydsiden deraf 2—4 Meter og mod Vest og Nord indtil 5,5 Meter.

Bonitet: Nærmest Vegetationslaget er udbredt et omkring 1 Meter tykt Lag af Bjønskjægtorv, der tildels er blandet med Myruld og Lyngrester. Men over Myrens Midtparti eller omkring Tjernet findes nærmest under Væxtlaget et indtil 1,5 Meter tykt Lag veritabel Mostorv, som dog er saa om-dannet og fast, at den anvendes til Brændtorv af brugbar Kvalitet. Paa visse Strøg, især i Omkredsstrøgene af Mostorven, er Myruldrester saa fremtrædende, at Massen maaske nærmest burde betegnes som Myruldtorv. Under disse Lag — Mostorv og Scirpustorv — findes over hele Myren med Undtagelse af Tjernetomten og dens nærmeste Omgivelse et fra nogle Decimeter til 1 Meter tykt Skovmyrlag. Paa eller i dette Lag staar især omkring Myrkanterne en Del større og mindre Rodstubber af Furu. Disse staar i Regelen 0,8 Meter under Overfladen, men enkelte findes til større Dybde, og det er iagttaget, at enkelte Stubber breder sine Grene over andre, som staar 0,5 Meter lavere og selvfølgelig er en ikke ubetydelig Aarrække ældre. Skovmyrlaget synes dog fornemmelig at være dannet af Krat og Buske. Hele Massen af Scirpustorv og Skovmyr danner en fortrinlig Brændtorv, der anvendes til Husbrug og ved et Teglværk.

Tjernbunden bestaar til en Dybde af 1—2 Meter af blød usammenhængende Dynd, eller en kornet Masse af Torv og

halvt opløste Planterester, som ikke kan klæbe sammen og danne brugbar Stiktorv. Derunder og lige til den faste Bund er udbredt Sumpgræsmyr. Denne er ogsaa strakt udover Myrens dybeste Strøg omkring Tjernet under de angivne Lag.

Af Boringen fremgaar, at Tjernet ikke har havt større Udstrækning. Hellere kunde det sees, at det senere har udvidet sig paa Torvbankernes Bekostning. Omkring Tjernet staa Torvbankerne steilt ud mod dette og har en opsmuldret Overflade — Kant, hvorfra Torvmassen ved Frost, Vand og Vind opsmuldres og føres ud i Tjernet. Ude i dette staa nogle med Torvbanken jevnhøie Holmer, der paa samme Maade formindskes. Det over Tjerntomten udbredte Dyndlag er tilsyneladende opsmuldret Brændtorvmasse. At denne ikke klæber sammen og danner sammenhængende Brændtorv er antagelig en Følge af, at Massen har været tørret under Op- smuldringen og da efter Torvemnets Natur ikke igjen kan opløses i Vand og sammenlime Massens øvrige Brudstykker.

Lignende grovere eller finere Pulver opblandet med veritable Brudstykker af Træ og Bark sees ofte i Tjern og Vand- bugter ved Myr. Men selv om det som her forekommer i metertykke Lag, er Massen dog usammenhængende som Grus eller Sand.

Det østre Myrparti falder et Par Meter mod Øst, hvor det har Udløb; forøvrigt er Myren i Retning Øst—Vest omtrent vandret. Fra Nord og Nordvest falder den svagt mod Tjernet, som ogsaa har Udløb til Mosvandet.

Myren kan udeå videre Gravning i Grunden, som bestaar af Grus med mange store Stene, udgrøftes til Bunden mod Øst. Ogsaa gjennem et søndre Afløb, der senere er opstaaet, kan den let udtappes.

I denne Myr begyndte Torvstikning for 30 Aar siden. 12—15 Brug — Husholdninger — henter herfra sin Brændsel. Efter Oiemaal og Skjøn er kun en Tiendedel af Myrmassen borttagen.

No. 51. **Klobbenfenet.**

Dette Myrparti ligger paa Sydøstsiden af Mosvandet og strækker sig over et Eid fra en Bugt til en anden. Paa Siderne begrænses det af lave for det meste grusdækkede Fjeldknatter.

Vegetationen bestaar især af Lyng, Bjønskjæg og Myruld.

Myrdybden er 1,5—2,0 Meter og i en liden Kreds ved østre Vandbugt indtil 4,0 Meter.

Torvmassen er fra øverst til 1 Meters Dybde en Bjønskjæg- og Myruldtorv, der tildels er blandet med Starmasse og Mose. Derunder og paa Bunden ligger et Skovmyrslag, der synes at være dannet især af Buske. Kun enkelte mindre Furustubber paatræffes omkring Land.

Myrmassen er i det hele taget vel fortorvet og anvendes til Brændtorv, som er af bedste Kvalitet.

I den dybe Kulp ved nordre Vandbugt ligger ved Bunden et indtil 1 Meter tykt kiselguhrblandet Dyndlag.

Bunden, som bestaar af Grus med store Stene, hæver sig paa Myrens Midtparti 1,5 Meter over Vandfladen og falder derfra mod begge Vandbugter saaledes, at den ved Stranden mod Nordøst ligger indtil 3 Meter under Vandfladen og mod Syd i Høide med denne.

Omtrent Halvparten af Myren er bortskaaret som Brændtorv. Myrens Areal udgjør 387 Ar. Høide over Havet 135 Meter.

No. 52. **Storemyr.**

Denne ligger ved Gaarden Pigbjerget af Fjermstad og omgives af lave Fjeldrygge, som for det meste er bedækket med Grus.

Vegetationen dannes af Stararter, Lyng — 2 Arter — Mose, Rome — *Narthecium ossifragum* — og Bjønskjæg; paa de udskaarne Strøg staar Mose, Myruld og Stararter.

Myrens Areal udgjør 1337 Ar. Høide over Havet 140 Meter.

Myrmassen er en temmelig vel fortorvet Startorv, der til dels har nogen Tilblanding af Myruld og Bjønskjæg; den anvendes til Brændtorv ved Aalgaards Fabrikker, som derfor har indkjøbt Myren.

Torvlagets Tykkelse er 1—2 Meter. Paa de dybeste Strøg er Bundlaget tilblandet lidt Kiselguhr.

Bunden bestaar af Grus og er temmelig jevn, men har som Grusbankerne i Omgivelsen mange store Stene.

Den sydøstlige Bugt er skikket for Dyrkning. Faldet er tilstrækkeligt mod Udløbet i Vest og Boniteten er her fornemmelig Carexmasse. Ogsaa de udskaarne Strøg vil efter Oprensning og Sænkning af Udløbet være anvendelige til Dyrkning.

I Sumpgræstorvlaget ved Bunden findes en Del Frø af Vand- og Sumpplanter.

Omkring Halvparten af Myrens Brændtorv er nu — 1899 — bortskaaret.

No. 53. **Kvidemyr** paa Fjermestad.

Den ligger i et lidet Dalføre, som strækker sig i Retning Nordøst—Sydvest paa Østsiden af Mosvandet, og omgives af Grusbanker, der hviler paa lave, skraanende Fjeldrygge, som her og der rager op over Gruslaget.

Myrfladen falder svagt mod Nordøst, hvor den har Udløb over lerholdigt Grus med store Stene til Overfladens Høide, eller 0,5 Meter lavere. Ved en ny Grøft er Udløbet sænket henimod 1,0 Meter i Grusbanken.

Vegetationen bestaar især af Stararter, Mose, Rome, Klokkelyng, Bjønskjæg, Pors m. fl.

Myrens Areal udgjør 937 Ar. Høide over Havet 150 Meter.

Myrddybden er 1—4 Meter; mindst er den over Midtpartiet, medens dybere Strøg findes mod begge Ender.

Torvmassen er øverst en Blanding af Star, Myruld, Bjønskjæg m. fl., eller en Slags Græsmyr. Dybere er Massen

saa vel fortorvet, at dens Oprindelse er vanskelig at bestemme. Tilsyneladende er den af samme Oprindelse som i de høiere Lag. Ved Bunden findes et ubetydeligt Sumpgræs-lag, der er mere grovtrevlet og mindre opløst samt indeholder Rester af Rør — *Phragmitis*.

Massen er for største Delen en fortrinlig Brændtorv, som man først i de allersidste Aar har begyndt at optage.

Ved Bunden, som bestaar af Grus, findes paa de dybere Steder et ubetydeligt — nogle Decimeter tykt Lag af dyndblandet Kiselguhr.

Det over den modne Brændtorv dannede Vegetationslag af Star vilde danne en brugbar Dyrkningsjord, især paa de grundere Strøg, hvor Brændtorven er mindre udviklet og til dels ligger dybere.

No. 54. **Dykodla.**

Den ligger i Gaarden Aanestads Indmark, mellem denne Gaard og Tvihaug i Varhaug. Mod Øst ligger den ind til en Grus- og Lerbanke, der ved Siden af Myren kun hæver sig et Par Meter over denne, men har en Bredde af flere Hundrede Meter og længere Øst stiger 15—20 Meter over Myrfladen. Mod Nord og Vest falder Myrbunden af mod et svagt Dalføre. Myrens Overflade falder 1:15—20 i samme Retning.

Myrens Areal er kun 119 Ar. Høide over Havet 75 Meter. Dybden er fra 0,5—1,8 Meter.

Mod Nord og Vest gaar Myren over til en sidelænt Strækning med ca. 0,5 Meter tykt Madjordlag.

Vegetationen er temmelig frodig og bestaar af en hel Række Græsarter, Halvgræs og andre Urter, saasom *Poa*, *Aira*, *Agrostis*, *Festuca* samt *Carex*arter og *Pedicularis palustre*, *Menyanthes trifoliata* samt enkelte Kløverplanter og Multeblade og endelig 2—3 Arter Mose, men neppe nogen *Sphagnum*.

Myren som Omgivelsen anvendes til Slaat og Beite.

Torvmassen bestaar heltud af en Græsmyr — Startorv. De paa Overfladen levende Plantearter kan vistnok have bi-

draget til Torvdannelsen, men det er dog mest sandsynligt, at de ædlere Græsarter og Kløver først i det senere, da nogen Udgrøftning er foretagen, har udbredt sig paa Myren efterat Hovedmassen af Torvlaget var dannet af visse Carexarter og andre Sumpplanter. En mindre Del Mose er indblandet i Torven.

Myrmassen er fast og sammenhængende samt i nogen Grad fortorvet. I det senere har man begyndt at anvende den som Brændtorv, der vistnok ikke er af videre god Kvalitet. Myren vilde danne udmærket god Dyrkningsjord.

I den øvre Kant af Myren flyder frem af Gruset en temmelig rig Kilde, hvis Vand nu som en liden Bæk løber ud gjennem de optagne Torvgrave. Denne Kilde er det vistnok, som har foranlediget Myrdannelsen paa den ikke ubetydeligt skraanende Bund. Før Torvstikningen begyndte, flød Kildevandet udover hele eller største Delen af Myren og betingede en Sumpvegetation samt holdt Jorden altid mættet eller fyldt med Vand, saa Lufttilgang og Formuldning hindredes.

Lignende Kildemyrer, ofte dog af mindre Udstrækning og Dybde, forekommer ikke sjelden paa Jæderen. Hvor løsere Masse — Grus — hviler paa et tættere Underlag — Ler — flyder ofte frem Vand paa Grændsen mellem Lagene. „Dykjella“, = Dykilde, er en Kilde med sumpig Omgivelse, eller med et Vegetationslag, som flyder paa Vand. Paa saadanne Kilder lægger sig i Regelen ikke Is. „Dykodla“ maa være afledet deraf og betegner, at der omkring Kilden er dannet en Forhøining — Kol — Banke, Kodla.

No. 55. **Holo-Hullet** eller **Holemyr**.

Den findes i en ubetydelig Forsænkning i de her lave og kun svagt bølgeformede Banker af lerholdigt Grus i Grændsen mellem Gaardene Aanestad og Lerbræk i Haa. Den omgives følgelig af saadanne Banker, der for største Delen ikke er dyrket. Ved Myrens øvre Ende ligger dog et mindre Gaardsbrug eller Husmandsplads.

Myren er for en stor Del udskaaren til Brændtorv.

Paa de uberørte Dele staar især Lyng — Calluna og Erica — samt Bjønskjæg. Paa de udskaarne Dele synes faa eller ingen Planter at kunne udbrede sig; der gror meget sparsomt nogle Stararter og Treblad paa de sumpige Strøg. I den høiere liggende Affaldsjord udbreder Lyng og Krækling — Empetrum — sig i Tuer.

Myrens Areal udgjør 362 Ar. Høide over Havet ca. 40 Meter.

Dybden er i Torvbankerne 1,0—2,0 Meter; paa de udskaarne Strøg, hvor kun Affaldsjorden ligger igjen, er den 0,5—1,0 Meter.

Gjennem Myren flyder en liden Bæk. Bunden, som bestaar af lerholdigt Grus, ligger omtrent i Høide med Afløbet, hvortil den har svagt Fald.

Foruden Vegetationslaget af Lyngjord bestaar Myrmassen af Bjønskjægtorv øverst, til en Dybde af indtil 1 Meter; derunder og umiddelbart paa Bunden ligger et udpræget Skovmyrslag, der trods den temmelig langt fremskredne Fortorvning indeholder en stor Mængde Barkstumper og smaa Rester af Kviste og Trær. I den dybeste Del af Laget synes disse Rester at hidrøre især fra Buske og Krat. Nogle Hasselnødder samt Bark af Or og Birk fandtes i Bundlaget. I den øvre Del af Laget staar en Del temmelig store Rodstubber af Furu.

Saavidt erindres er denne Myr blandt de Myrer, som Professor Blytt har undersøgt („Nyt Magazin for Naturvidenskaberne“). De forskjellige Trærester deri henregner han til 2 Stubbelag.

Da de forskjellige Trærester findes i samme Torvlag kun til noget forskjellig, men ikke tydelig begrændset Dybde, kunde Berettigelsen til at henhøre dem til 2 forskjellige Stubbelag synes tvivlsom, især naar Betydningen af 2 adskilte Stubbelag skulde være, at der mellem Lagenes Tid laa en fugtigere Veirperiode.

Mellem Løvskovkrattet og Furustubberne findes ikke Spor af nogen fra Skovtorven forskjellig Masse, eller at der mellem

Løvtrækrattet og Furuens Tid skulde have fundet Sted nogen Afbrydelse i Skovmyrslagets Dannelse, som kunde antyde større Fugtighed paa Myren, eller en vaadere Veirperiode.

Tilvæksten af denne Myr synes let at kunne forklares uden at mærkelige Variationer i Klimaet har indvirket, og har antagelig gaaet for sig paa den Maade, at i det lille Dalføre er der dannet et Madjordlag, maaske helst af Sumpvæxter og saadanne Buske, som taaler nogen Fugtighed. Paa eller i dette Lag har Or og Birk, der ogsaa især i Buskform kan gro paa sumpige Steder, udbredt sig. Ved Siden deraf plantede ogsaa enkelte Hasselbuske sig, især omkring Kanterne ud paa Myren. Omsider traadte Furu ogsaa ud paa Feltet og opnaede ikke uanseelig Størrelse, men dermed afsluttes Trævegetationen paa Myren. Aarsagen dertil tør være den samme som foranledigede Afskovning af Landskabet i Almindelighed.

Rester af forskellige Træarter og andre ulige Planter i dybere eller høiere Lag i Myr synes heller at antyde den relative Indvandring-tid, for de respektive Planter, end at de i den forholdsvis korte Tid for Myrdannelsen skulde angive forskellige, tørrere og vaadere Veirperioder. I mange Tilfælde angiver Vegetationen den lokale Fugtighed i Myren, men dette kan vanskelig sættes i saadan Forbindelse med Veirlaget.

No. 56. **Varhaugmyr.**

Den tilhører Sørvarhaug og Nordvarhaug samt Hobberstad i Haa og ligger mellem disse Gaarde. Varhauggaardenes Tun ligger udenfor Grændsen for Kartbladet Jæderen i dets sydvestlige Hjørne. For nogen Del ligger ogsaa Myren udenfor nævnte Kart, men medtages dog heltud.

Mod Øst ligger den ind til en større Lerbanke, der hæver sig et Snes Meter over Myrfladen; mod Vest begrænses den af den langs Jæderen udstrakte Strandbanke, hvorpaa Nordvarhaug ligger. I Nord og Syd taber Myren sig paa den tilgrændsende, mod Myren svagt skraanende Fastmark af Grus.

Myren har Udløb i Sydvest over en Sænkning i Strandbanken til 0,5—0,7 Meters Dybde under Overfladen.

Fra Nord kommer en større Bæk og fra Øst en anden saadan ind paa Myren; begge flyder i mange Bugtninger over Myrstrækningen til Udløbet. Da Myrfladen kun har ringe Fald og Afløbet liden Dybde og desuden er opfyldt af mange store Stene, udsættes den midtre og nordre Del af Strækningen ofte for Oversvømmelse. Denne Omstændighed har imidlertid betinget den frodige naturlige Græsvæxt og Dannelsen af det frugtbare Jordsmon, der er udbredt over største Delen af Feltet. Flomvandet fra de høiereliggende Strækninger, som tildels er dyrket Mark og for nogen Del bestaar af mergelholdige Lerbanker, afsætter en Del af sit Slam af mineralsk og organisk Oprindelse over Myren. Derved er dannet en udmærket god Dyrkningsjord.

Myrens Areal udgjør 2162 Ar. Høide over Havet 8—10 Meter.

Dybde: Mod Syd er den 1,0—1,5 Meter og i nordre Del 0,5—1,0 Meter.

Vegetationen, der som antydet er frodig, bestaar paa de lavere Strøg især af Stararter og en Del Græsarter. Paa de høiere sjelden eller aldrig oversvømmede Strøg er Finskjæg — *Nardus stricta* — fremherskende; ved Siden deraf staar flere andre Græs, Halvgræs og Urter, men da Undersøgelsen foregik noget ud paa Høsten — efter Slaatten — kunde de forskellige Plantearter, der trives paa saadan Lokalitet, ikke paavises og opregnes.

Torvmassen er en fast Græstorv, der væsentlig er dannet af Stararter, men hvor ogsaa Græsarter og andre finere Planter, tildels ogsaa Sumpvæxter, har deltaget i Torvdannelsen. Det ser ud, som om de nu paa Overfladen florerende Plantearter har dannet største Delen af Myrmassen, der er temmelig ensartet for hele Dybden.

Mod Syd, hvor Dybden er størst og Massen noget fortorvet, men mindre opfyldt af tilført Ler og Slam, skjæres

Brændtorv. Forøvrigt anvendes Strækningen til Slaat og Beite; den giver som antydnet ikke lidet Hø.

Mod Nord og Øst er paabegyndt nogen Dyrkning, men da Afløbet til det gamle Bækkeleie kun er 0,5—0,6 dybt, kan Udgrøftningen ikke blive fuldkommen og Dyrkningen bliver derfor kun ufuldstændig.

Baade i Henseende til Beliggenheden — lige ved og i Indmarken — og Jordsmonnet er Strækningen særdeles vel skikket for Dyrkning. Men for at denne skal kunne udføres ordentligt, maa Udløbet oprensnes og fordybes ca. 1,0 Meter, hvilket, da Gravning et længere Stykke maa foretages i fast Grus, og en Del større Stene maa bortmineres, vil koste en Del Penge. Dertil maa Bækkene kanaliseres eller føres bort gennem større Grøfter, saa at Oversvømmelse undgaaes og der gives tilstrækkeligt Afløb for lukkede Grøfter. I Forhold til Strækningens Areal, den Lethed, hvormed den forøvrigt kan dyrkes, og Fordelagtigheden ved at lægge Strækningen under Kultur er de antydede forberedende Arbejder ikke betydelige. Udgravningen maatte foretages af Eierne i Fællesskab og Udgiften fordeles af et Skjøn i Forhold til Interessen. Men saadanne Fællesanliggender viser sig ofte vanskelige at iværksætte; thi enkelte af Eierne sætter sig af en eller anden Grund gjerne imod.

Det maa bemærkes, at helst i den dybere Del af Torvmassen findes enkelte ubetydelige Rester af Løvskovkrat, men disse har ikke udøvet nogen Indflydelse paa Massens Bonitet og er uden Betydning for Myrens Anvendelse.

Med Forbehold af, at jeg muligens erindrer feil, da vedkommende Skrift — „Nyt Magazin for Naturvidenskaberne“ — ikke er forhaanden, kunde anføres, at Professor Blytt har beskrevet denne Myr og henregnet den til den Klasse, som kun har 1 Stubbelag.

No. 57. Haarullemyr.

Den ligger lige ved og Nord for Gaarden Bjørheim, men tilhører Tvihaug i Haa. Den omgives af lave lerholdige Grus-

banker og ligger i en liden Forsænkning paa den ca. 150 Meter høie Grusmasse. Den er bevoxet med almindelig Lyng, Klokkelyng og Bjønskjæg samt tildels Myruld og Krækling; i gamle Torvgrave staar Hvidmose.

Myren har Udløb mod Syd gennem en Sænkning i Grusbanken til Rongbækkens søndre Arm, som her er nedskaaret omtrent til den ved Torvskjæring sænkede Myrflade. Mod Nord findes lige ved Myren en stærk Udskjæring i Grusmassen uden at Udløb for Myrfeltet derved er aabnet.

Da Myren ikke har synderligt større Nedslagsfelt end sit eget Areal, er Vandsamlingen ubetydelig. I Sommertiden kan der trods Mangelen paa Aflob skjæres og tørkes Brændtorv uden synderlig Ulempe af Vand.

Myrens Areal er kun 125 Ar.

Myrmassen er øverst — Væxtlaget undtaget — Bjønskjægtorv 0,5—1,0 Meter tyk, som for en Del er bortskaaren til Brændtorv; derunder findes omkring Kanterne et indtil 1,0 Meter tykt Skovmyrslag, der hviler paa den faste Bund, men mod Midten af Myren kiler sig ud og ligger paa et Græsmyrslag, som indeholder mange Frø af Sumpplanter. Det sidstnævnte Lag, der er indskrænket til det over 2,5 Meter dybe Midtparti, hvor det som antydnet kun er overlagt af Bjønskjægtorven, gaar i 4—5 Meters Dybde over i en blød, flydende Masse, der ikke lod sig optage med Boret. Da større Borlængde end 5 Meter ikke medførtes, kunde Dybden af den flydende Masse ikke maales. Dens Udstrækning er kun nogle Ar, og Dybden er neppe over et Par Meter.

I den sydlige Del af Myren findes et indtil 0,5 Meter tykt, temmelig rent Kiselguhrslag mellem Myrmassen og den faste Grund, der bestaar af grusblandet Ler.

Myren er øiensynligt et af Sumpplanter tilgroet Tjern. Omkring Kanterne florerede Buske og Krat, der lidt efter lidt strakte sig noget ud paa Myren. At Trærester nu findes indlagte i Massen, eller at en stor Del af Skovmyrslaget er dannet under Aflobets Høide maa forklares ved, at Laget efterhaanden er sunket.

Mose er kun sparsomt indblandet i Græsmyrlaget og synes ikke at have taget nogen nævneværdig Del i Myrdannelsen.

Over Græsmyrlaget paa Midten og Skovmyren til Kanterne er dannet et Myruld- og Bjønskjægtorvlag, hvorved Myrens Væxt er afsluttet. Endelig optræder Lyng og danner det nærværende Væxtlag.

No. 58. Vestre Haalandsmyr.

Den tilhører Vestrehaaland i Nærbø og ligger paa en Flade, som har nogen Forsænkning langs Midten, ved Foden af Ler- og Grushøiden mod Øst. Mod Nord og Vest omgives den af lave, kun nogle Meter over Myren opragende Grusbanker. I en Forsænkning mellem disse har den Udløb i Vest ved en Bæk, der flyder langs Myren. Mod Nordøst ligger den ind til Gaardens Indmark, der væsentlig bestaar af større tildels steile Sandhauge.

Fra Grusbankerne mod Sydøst udspringer lidt ovenfor Myren flere, temmelig rige Kilder. Vandet, som er ikke lidet jernholdigt, risler ned over Bakken og danner af Mose og Sumpplanter — Stararter m. fl. — sumpige Strøg — Dykilder — Dykoller. Dybden i disse Sumpe er 0,5—0,7 Meter, men Væxtlaget flyder paa Vand. Dersom Græsset ikke med Flid aarlig afhøstes paa disse Strøg, vilde her vistnok foregaa en ikke ringe Myrdannelse, men under nærværende Forhold ansees Forøgelsen af Sumpmassen for ubetydelig.

Paa Myrens sydvestre Bugt A flyder og tildels ledes dette Vand ud over en mod den øvrige Myr 1:25 skraanende Strækning, der er bevoxet med Mose og Stararter samt andre i rislende Vand florerede Planter og afgiver temmelig rig Slaat.

I dette Parti er Dybden 0,8—1,8.

Torvmassen bestaar af en jordagtig Græsmyr — Starmasse, hvori Omdannelsen er mere Formuldning end Fortorvning. Skjønt Mose udgjør en ikke uvæsentlig Del af Vegetationen, synes den ikke at have bidraget i nogen væsentlig Grad til Torvdannelsen.

Den nævnte Bæk — se Kartet — afdeler Myren forøvrigt i 2 Partier *B* og *C* samt Strøget *D* langs Bækken, hvilket har en fra Resten forskjellig Karakter.

I Partiet *B* bestaar Vegetationen paa Torvbankerne af Lyng, Bladlyng, Bjønskjæg, Myruld, Pors, Bla atop — *Mollinia* — *Krækling* m. fl. og i gamle Torvgrave af *Hvidmose*, *Rome* — *Narthesium ossifragum* —, *Mannagræs* — *Glyceria fluitans* —, *Myruld* — *Eriophorum vaginatum* og *E. angustifolium*.

Torvmassen bestaar øverst af et indtil 1 Meter tykt Lag af Bjønskjæg- og Myruldtorv, der er vel fortorvet og anvendes til Brændtorv. Nedad og ved Bunden gaar dette Lag over i en tæt, fedtagtig næsten fuldkommen fortorvet Masse, hvis Oprindelse ikke med Sikkerhed kan angives. Den indeholder Spor af Buskresten — *Kviste* og *Equisetum* samt Frø af *Treblad* — *Menyanthes Trifoliata*. Omkring Myrkanterne findes ved den faste Grund enkelte smaa *Egerødder*. Det maa derfor antages, at dette Lag er en Blanding af Skovjord og Græsmyr, hvoraf den første er mest fremtrædende ved Land og den sidste paa Midtpartiet. Samlet Dybde paa Partiet er 1,5—2,4 Meter.

I Partiet er udskaaet en Del Brændtorv paa en for Myren fordærlig Maade, idet smaa Torvgrave er optagne her og der indpaa den faste Torvmasse. Omsider er Myren overalt gjennemhullet, hvorved Frost og Luft faar Adgang til at gjennemtrænge og opsmuldre Torvmassen; Myren er herved gjort ufarbar for Kjøreredskeer og ubrugelig som Tørkeplads, medens neppe Halvparten af dens Masse er eller kan blive benyttet.

Partiets Dybde er 1,0—2,4 Meter.

Paa Partiet *C* er Vegetationen som paa *B*, ligeledes er Strøget for en Del udskaaet til Brændtorv.

Dybden er mod Øst 1,0—1,5, over Midten og vestover i gjenstaaende Torvbanker omkring 2,0 Meter, men forøvrigt kun 1,0—1,5 Meter.

Torvmassen er omtrent som i *B*. Langs Land er dog under Myruld- og Bjønskjægtorven et med mange Kviste og Bark tildels af Birk samt enkelte mindre Stubber af Eg udpræget Skovmyrslag forhaanden. Ved Bunden er det blandet med Equisetum, Rør, Treblad og Græsrester, eller gaar over til Sumpgræsmyr. Over Midten af Myren hviler Bjønskjægtorven paa Græsmyrlaget, men dette strækker sig ikke over de grundere Strøg af Myren.

Paa et mindre Strøg af Midtpartiet findes mellem Scirpus-torven og Kratlaget et 0,2—0,5 Meter tykt Mostorvlag, der er ufortorvet og indeholder Frø af Treblad og mange Græs-trevler.

Strækningen har tilstrækkeligt Grøftfald mod Bækken.

Paa Partiet *D* — omkring Bækken — staar en temmelig frodig Vegetation af Star og Finskjæg — *Nardus* — m. fl.

Strøget udgjør en temmelig god Slaattemark.

Myrddybden er der kun 0,5—1,0 Meter.

Jordmassen er en madjordagtig, mere eller mindre formuldet Græsmyr især af Stararter, den er indblandet med en stor Del ved Flommene tilført Ler og Sand samt ogsaa Planterester.

I Modsætning til en større Del af den øvrige Myr, hvor Torvemnet er meget udviklet, er dette Parti særdeles vel skikket for Dyrkning, men det ligger noget lavt i Forhold til Bækken, som kun med nogen Omkostning lader sig udgrave saavidt, at Flomme ikke stiger op i Grøftesystemer og Agerjordlaget.

Bunden bestaar overalt af lerblandet Grus og ligger i en jevn Flade med svagt Fald mod Bækken og Udløbet. At Dybden i Partiet *D* er mindre følger af, at Overfladen er lavere. Scirpus- og Kratlaget har ikke kunnet udbrede sig paa Flommens Omraade.

Myrens samlede Areal er maalt og beregnet til 3062 Ar. Dens Høide over Havet ansættes til 50 Meter.

Angaaende Udgrøftning og en bedre Benyttelse af Myren maa videre bemærkes, at Bækken, som danner Udløb for

Myren paa en længere Strækning gaar over Grus med mange store Stene, saa Udgravning vilde koste en Del Penge, men dersom den derved opnaaede Adgang til Udgrøftning vilde blive udnyttet, maatte Kanalisering være meget fordelagtig. Foruden *D*, der som antydet er udmærket Dyrkningsjord, er Partiet *A* temmelig godt skikket for Dyrkning og visse andre Strøg brugbare for Kultur.

Overalt ogsaa forøvrigt, hvor en større Del af den tætte Brændtorv er borttagen, lader Feltet sig vistnok dyrke. Det seige Vegetationslag kunde bringes til Opløsning ved Brænding, eller paa anden Maade saasom ved Udgrøftning, Ombyrning og nogen Bearbejdning nogle Aar før Tilsaaning, Paaføring af Sand, Mergel eller ved Kalk og Anvendelse af Mineralgødning. Med vor Tids Hjælpemidler er næsten al Slags Myr dyrkbar, men Spørgsmaalet dreier sig om Lønsomheden.

Efter Udgrøftning vil den gjenliggende Brændtorvmasse ogsaa bedre kunne udnyttes.

No. 59. **Kviamyr** østre.

Den ligger i en ubetydelig Sænkning paa den brede Grusbanke ved Gaarden Kvia i Haa. Sit Udløb har den mod Nordøst til en dybere Dal i Grusmassen.

Bunden, som bestaar af Grus med istaaende større og mindre Stene, er temmelig jevn med svagt Fald mod Midten og Udløbet. I Bugten mod Sydvest har den dog en Forsænkning af indtil omkring 2,5 Meter og her ligger paa Gruset et nogle Decimeter tykt Lag af Kiselguhr i nogle Ars Arealudstrækning.

Myren anvendes til Brændtorv og er i den senere Tid for mindst $\frac{2}{3}$ udskaaren.

Dens Areal er 1312 Ar.

Myrddybden er i gjenstaaende Torvbanker indtil 2 Meter, men paa de overskaarne Strøg er den 0,8—1,0 Meter. Over den nævnte Forsænkning af Bunden er den indtil 4,4 Meter.

Saa vel Brændtorvbankerne som de udskaarne Strøg er næsten blottede for al Vegetation. Paa Torvbankerne, der benyttes som Tørkeplads, har Torvlægningen ødelagt Lyng og Bjønskjæg, hvilke staar paa uberørte Strøg. I den paa udskaarne Strøg af saadan Myr tilsidekastede Affaldsjord af Lyngtorv og opsmuldret Brændtorv synes ingen Væxt at trives. Krækling og Lyng staar kun i enkelte Tuer.

Bonitet: Med Undtagelse af Væxtlaget af opsmuldret Lyngjord ligger øverst et omkring 1,0 Meter tykt Lag af Bjønskjæg og Myrudtorv, der er vel fortorvet og danner fortrinlig Brændtorv. Derunder findes paa visse Strøg et Skovmyrslag af indtil 1,0 Meters Tykkelse. Det er tykkest omkring Myrkanterne, hvor det hviler paa den faste Grund, men kiler sig ud mod Midten, hvor det ligger paa, eller erstattes af Sumpgræsmyr. Dette har sin største Tykkelse over det lille, dybe Strøg mod Sydvest, hvor det som sagt hviler paa et mindre Lag Kiselguhr. I Laget findes talrige Frø af Sumpplanter, Potamogeton, Menyanthes m. fl.

Paa et mindre Strøg mod Vest findes et nogle Decimeter tykt Lag af mosblandet Græsmyr over Skovmyrslaget; det er overlagt af Scirpustorv. I Torvgrave sees tydelige Profiler af Lagene. Dette Græsmyrslag har en udpræget vandret Lagning af fingertykke Lag og er kun lidet fortorvet. Sammen med Græstrevler, antagelig især af Carex, udgjør Mose en anseelig Del af Massen; der findes ogsaa Spor af Equisetum.

I Skovmyrslaget staar enkelte Fururodstubber. Forresten synes Laget væsentlig at være dannet af Buske og Kratrester. Der findes Nødder af Hassel og Bark af Or og Birk. Lige ved Bunden er Torvmassen ofte ganske tæt, sort og ensartet. Tilsyneladende er denne Del af Laget tilblandet noget Græsmyr — den Madjord, hvori Buskene groede.

Myren anvendes til Brændtorv, som er af fortrinlig Beskaffenhed. For Dyrkning er den selv efter Udskjæring af Brændtorven mindre anvendelig. Det opsmuldrede Torvemne, sammen med det tilsidekastede Væxtlag af Lyngjord, kan kun ved rigelig Mergling eller Kalkning, Sandkjøring og tilstrække-

lig Anvendelse af Kali og Fosfatgødning omdannes til brugbar Agerjord. Naar dertil kommer, at Bundens store Stene rager op til Ulempe for Agerbrugsrødkaberne og maatte bortmineres, vil Dyrkning under nærværende Forhold ikke lønne sig.

I den nordre Ende af Myren opdømmes i Vintertiden Vand til Drift af Tærskemaskine.

En Bygdevei, Nærbø Kirke—Tvihaug o. s. v., gaar over Myren.

Myrens Høide over Havet er omkring 45 Meter.

No. 60. **Kviamyr** vestre.

Ligesom foregaaende ligger denne i Gaarden Kvias Udmark og paa den samme brede Grusbanke, der i Myrens Omgivelse hæver sig kun 2—3 Meter over Myrfladen, som over Midten er omkring 1 Meter høiere end ved Kanterne. Den omgivende Grusbanke er tæt belagt, ligesom oversaaet med større og mindre afrundede Stene — Vandreblokke.

Myrbunden, som bestaar af lerblandet Grus og er besat med mange store Stene, har svagt Fald mod Myrens Midtlinie og mod Sydvest, hvor Afløbet findes.

Myrens Areal udgjør 862 Ar. Dens Høide o. H. ca. 45 Meter. Dybden er 1—3 Meter.

Torvmassen er vel fortorvet og i hvert Fald øverst væsentlig dannet af Bjønskjæg og Myruld. I den dybere Del er Fortorvningen saa fuldkommen, at Oprindelsen er vanskelig at eftervise. Paa et med en Punktlinie paa Kartet omkredset Strøg af Myrens Midtparti, hvor Dybden er 2—3 Meter, findes ved Bunden et 0,2—0,6 Meter tykt Sumpgræsmyrslag, der hviler paa et nogle Decimeter tykt, grønligt Ler, som er udbredt over Bundens Forsænkning og ligger paa det faste Grus. Dette Lerlag ligger omkring 1 Meter lavere end Myrens Afløb, følgelig maa der over denne Del af Myrtoften oprindelig have staaet et lidet Tjern, der omsider er udfyldt af Sumpvegetationen, som senere er dækket af Bjønskjæglaget.

Omkring Kanterne især mod Nord og Øst, hvor Dybden er 1,0—1,5 Meter, staar en Del tildels store Fururodstubber nogle Decimeter over den faste Grund og dækket med 0,5—1,0 Meter Torv. Lidt dybere eller lige ved Bunden ligger i mindre Mængde ogsaa Rester af Løvskovkrat. Den dybere Del af Laget maa paa dette Strøg maaske nærmest betegnes som en ikke videre udpræget Skovmyr. Paa et lidet Strøg ved Udløbet ligger over Bjønskjægtorven et indtil 0,6 Meter tykt Lag halmagtig, løs og ufortorvet Sumpgræsmyr, hvori sees nogen Indblanding af Mose.

Myren anvendes til Brændtorv og er for over Halvparten allerede udskaaen.

Vegetationen bestaar næsten alene af lidet eller slet ikke væxterlig Lyng og Bjønskjæg samt Krækling. De udskaaene Strøg er næsten blottet for al Væxt. Overfladen bestaar af et opsmuldret Pulver af Brændtorv og Lyngjord, som Vandet under Flomme efterhaanden fører bort. Da Brænding af Kul af Torv tidligere — for 30—40 Aar siden — var ikke ualmindelig paa Jæderen, brændtes i denne Myr en Del Torvkul. Den vel modne Torvmasse var hensigtsmæssig til saadan¹Anvendelse. Torvkul anvendtes af Smede under Forarbejdelse af Ljæær, Sigder og andet Bidstaal og ansees for at have Fortrin fremfor Stenkul til saadant Brug. Den udskaaene Myr kunde maaske beplantes, men før man paa Jæderen planter paa Myrer, bør de mange for Masser af Sten udyrkbare Bakker og Hedestrækninger være beplantede.

No. 61. Ødemotlandsmyr.

Den ligger i en liden Forsænkning i Grusterrainet paa Gaarden Ødemotland i Haa. Paa Nordsiden støder den ind til en et Snes Meter over Myren opstikkende Grushaug, men forevrigt omgives den af lavere Grusflader. Paa Sydsiden, hvor den har Udløb til en langs Myrkanten flydende Bæk, taber den sig paa en med almindelig Madjord belagt, temmelig flad og næsten stenfri Strækning.

Vegetationen bestaar især af almindelig Lyng og Klokkelyg samt Bjønskjæg, Krækling og strøgvis af Stararter, Blaatop — *Mollinia*, Hvein m. fl.

Myren er for største Delen udskaaen for Brændtorv. En Del Banker staar dog igjen; i disse er Dybden omkring 1,5 Meter. Ogsaa paa de udskaaene Strøg ligger noget Brændtorv igjen ved Bunden og danner sammen med Affaldsjorden et Lag af 0,5—1,0 Meters Tykkelse.

Nærmest under Væxtlaget findes paa visse Strøg et nogle Decimeter tykt Lag af en Blanding af Sumpgræs og Mose. Under dette Lag er Torvmassen temmelig tæt og vel fortorvet; den ser ud til at være dannet især af Myruld og Bjønskjæg. Ved Bunden gaar denne Masse over til en noget omdannet, men ikke videre udpræget Skovmyr.

Myrens Areal udgjør 312 Ar, dens Høide o. H. er ca. 30 M.

No. 62. Idlemyr.

Den tilhører Gaardene Reime og Sørreime i Haa og ligger i Udmarken lige ved Gaardsbruget Baaden — tidligere Husmandsplads — i en ringe Forsænkning af Grusfladen, som omgiver den og med Undtagelse af Høiden ved Baadens Huse kun hæver sig et Par Meter over Myrfladen. Myrstrækningen falder omkring 2 Meter mod Nord og Faldet findes især paa den søndre Halvdel.

Den har Udløb mod Nordvest over Grus til en Høide af 0,8 Meter over Bundens laveste Strøg.

Vegetationen bestaar især af Lyng, Klokkelyg, Bjønskjæg, Krækling og Renmose, som alle staar i større eller mindre Tuer, der ofte har vegetationsløse Mellemrum. I Torvgrave staar *Eriophorum angustifolium*, *Carex* m. fl.

Myrens Areal udgjør 1025 Ar. Høide over Havet ca. 25 M.

Dybden er i Torvbankerne indtil 2,5 Meter; paa de udskaaene Strøg er den 1,0—1,5 Meter.

Myren er for en stor Del udskaaen til Brændtorv.

Denne har foregaaet paa en lidet hensigtsmæssig Maade, idet smaa Torvgrave er optaget her og der, medens uregelmæssige Banker staar igjen overalt. Disse er fra Siden og fraoven stærkt opsmuldret, og Pulveret er bortført af Vandet, der paa grundere Strøg allerede har skaaret sig ned lige til Bunden

Myrmassen er øverst et kun nogle Decimeter tykt Bjønskjægtorvlag og derunder et indtil 1—2 Meter mægtigt, vel udpræget Skovmyrlag, som for den største Del hviler paa den faste Grund. Men paa de dybeste Strøg i søndre og i nordre Parti findes under Skovmyrlaget og ved Bunden et ubetydeligt, kun nogle Decimeter tykt Græsmyrlag, hvori forekommer Frø af flere Sumpplanter, Carex o. s. v. Her ligger over det lerblandede Grus, som forøvrigt danner Bunden, et indtil 0,5 Meter tykt Lag sandblandet Ler, der ogsaa ser ud til at være blandet med lidt Kiselguhr.

I Skovmyrlaget, især i dets øvre Del, staar en usædvanlig stor Mængde svære Fururodstubber; enkelte Stammestubber holder henved 1 Meter i Tvermaal. Stubberne staar i Regelen omkring 0,5 under Overfladen og er dækket af Bjønskjægtorv. Paa den nordlige del af Myren findes dog tildels Bjønskjæglaget erstattet af et mosblandet Græsmyrlag, der er udbredt over Skovmyrlaget.

Rodstubberne staar især i den nordre Myrdel overordentlig tæt ved Siden af hverandre, hvilket viser, at stor Skov maa have staaet i vel sluttet Bestand paa Myren. Lokaliteten er ganske aaben og udsat for alslags Vind. Afstanden fra Havstranden er kun 2,2 Km.

I Skovmyrlagets dybere Del findes opraadnede Kratter — Kviste, Bark og pennetykke eller fingertykke Rodgrene — i saadan Mængde, at disse Rester synes at udgjøre Hovedmassen af Torven. Iblant findes kjendelige Rester af Birk og Or. Enkelte store Egestubber er blottet eller opgravet; de staar paa den faste Bund. En 3—4 Meter lang og henimod 0,5 Meter tyk Egestamme med Rod saaes opgravet.

Myren er nærmest kun anvendelig til Brændtorv, hvortil den ogsaa benyttes, men ved nogen Udgrøftning kunde Torvmassen bedre udnyttes.

Bemærkes maa det dog, at saadanne modne Brændtorvmyrer let skades ved for stærk Udtørring. I saa Tilfælde synes Fortorvningen at standse, medens Frost og Luft trænger ind og opsmuldrer Massen i Overfladen, paa samme Tid som den dybere Torv løses op paa en egen Maade, hvorved Sammenhængen og Klæbrigheden formindskes og Brændeværdien forringes. Den meget hensigtsmæssige Maade, paa vel udgrøftede Torvtag at inddæmme Vand i Torvgravene under Vintertiden, medens det udtappes om Vaaren, sees sjelden eller aldrig iværksat.

En Husmand har dyrket et lidet Stykke af Myren paa Skovmyrlandet, men Frugtbarheden synes at være temmelig liden.

No. 63. Tjelmemyr.

Den tilhører Gaarden Grødeland i Haa og ligger Øst for Hovedveien paa en noget skraanende Grusflade. Bunden bestaar af Ler tildels, og for Resten Grus med mange større Stene og ligger overalt høiere end Udløbet, som findes mod Sydvest over den lave Grusbanke.

Langs Grusbanken mod Nord findes flere smaa Opkomstkilder, der maa have foranlediget Sumpvegetationen og Myrdannelsen. Saavel Bunden som Overfladen tværs over Myren falder omkring 3 Meter, eller 1:60.

Den vestre Halvdel er næsten heltud udskaaren til Brændtorv. Paa dette Strøg er Dybden — Affaldsjord og paa Bunden gjenliggende Brændtorv — kun 0,6—0,8 Meter. Som en Følge af gjennemsvivende Kildevand er Massen meget sumpig.

Vegetationen paa dette Strøg er noksaa frodig og bestaar af Stararter, Mose — Sphagnum — Hvein, Blaatop, Svingelarter, Myruld — *E. angustifolium* — *Equisetum* m. fl. Denne Del af Myren vilde være hensigtsmæssig til Dyrkning, saa meget mere som Grødeland forøvrigt ikke har videre bekvem

Dyrkningsjord; al Mark paa Gaarden er saa tæt besat med større Stene, at den er næsten udyrkbar.

Den østre, eller sydøstre Del af Myren, er endnu kun lidet berørt af Torvskjæringen, og da Vandet ved paabegyndt Torvstikning er afskaaret omkring Land og Massen nogenlunde modnet til Brændtorv, er Myren tør og fast.

Dybden er 1,0–2,0 Meter, og Torvmassen bestaar af en kvist- og kratblandet Græsmyr, der synes at være dannet især af Stararter. Kratresterne findes i størst Mængde i den dybere Del af Myrmassen og lige ved Bunden. Paa denne Del af Myren, hvor Overfladen saavel som Grunden ligger nogle Decimeter høiere end mod Vest, og Strøget følgelig ikke har været saa stærkt udsat for Vandsiving fra Kilderne, staar enkelte middelstore Fururodstubber i Regelen nogle Decimeter over Bunden.

Strækningen er bevokset med Klokkelyng, alm. Lyng, Star, Blaatop, Hvein m. fl.

Den anvendes til Brændtorv, der vistnok ikke er af bedste Sort, men den er let at opspade, og da Fortorvningen er langt fremskreden og raadne Kratrester som antydet er indblandet i Græsmassen, er Torven antagelig god.

Efter Udskjæring af Brændtorven vilde Myrtomten være skikket for Dyrkning.

Myrens samlede Areal udgjør 612 Ar. Dens Høide over Havet er omkring 20 Meter og Afstanden fra Stranden neppe 2 Kilm. Det fremgaar af de angivne Afløbs- og Faldforhold, at Myren let lader sig udgrøfte. I Tilfælde af Dyrkning er den værste Ulempe, at der over Bunden stikker op mange større Stene, hvorimellem Grøfterne maatte bøies. Men for lukkede Grøfter er dette mindre uheldigt. Som Lukningsmaterial maatte anvendes Sten eller Teglrør.

No. 64. Svartebraadmyren.

Ogsaa denne Myr tilhører Gaarden Grødeland og ligger paa Vestsiden af Hovedveien. Mod Nord strækker den sig

langs med og næsten til Høiden af en Grusbanke; derfra falder den indtil 1:20 mod Syd, hvor den for den østlige Del taber sig i et svagt Dalføre og mod Sydvest støder til et Tjern, eller en „Stem“, der i den senere Tid skal være opdæmmet for at samle Mølle vand.

Strøget *a a* er 4—5 Meter høiere end *b b*. Høidepunktet findes ved *x*. Ved *y* og paa flere Steder deromkring forekommer flere Opkomstkilder, der maa have forsumpet Strækningen og betinget Dannelse af Myr paa Skraaning.

Myrens Areal udgjør 812 Ar.

Dybden er 1,0—3,0 Meter. I Kanterne og hvor Brændtorv er udskaaret er den dog kun 0,5—1,0 Meter, medens den forøvrigt for største Delen er omkring 2 og paa et Strøg omkring Høidepunktet indtil 3 Meter.

Paa udskaarne og ved Kilde vand forsumpede Strøg staar især Stararter, Mose og Myruld — *E. angustifolium*; paa uberørte Strøg staar Lyng, Klokkelyng, Mosebunke — *Aira flexuosa* —, Stararter og tildels Rome — *Narthesium ossifragum* — m. fl.

Torvmassen er en med Kviste og Kratrester opblandet Græsmyr, der tildels, især i den dybere Del, er saa opblandet med Buskaffald, at den maaske burde betegnes som Skovmyr.

Ved Bunden staar enkelte Egestubber, som ved Torvskjæring er blottet. I en nylig optagen Torvgrav laa ved Bunden en nogle Meter lang, omfalden Egestamme. Umiddelbart over den havde en anden mindre Eg strakt sine Rødder. Blandt Kratresterne sees Bark af Birk og Or, men Affald af disse Træarter udgjør neppe Hovedmassen, der ikke nærmere kan bestemmes, men antagelig er dannet af Vaccinier, Pors — *Myrica gale* — m. fl.

I den øvre Del gaar Torven tildels over i en for Kratrester fri, temmelig tæt, sort Masse, der væsentlig er dannet af *Scirpus*, som ogsaa er mest fremtrædende i Væxtlaget.

Bunden, som bestaar af lerholdig Grus, er besat med mange opragende, store Stene, saa at Dyrkning efter Udskjæring af Torv, hvortil Jordsmonnet ellers kunde være egnet, vil være vanskelig.

No. 65. **Lonamyrr.**

Den ligger paa Sydsiden af Figgenelv ved det saakaldte Lonavand og tilhører for en Del Nedre Øxnevad og for Resten Øvre Øxnevad i Klep. Mod Sydøst ligger den ind til en steil og 40—50 Meter høi Grusbanke; ogsaa mod Nordvest støder den til en 15—20 Meter høi og temmelig steil Grusbanke. Mod Nord og Øst grændser den som Kartskissen viser til 2 Bugter af Lonavandet eller Figgenelv og den mellemliggende lave Halvø af Grus. I Sydvest taber den sig i et Dalføre mellem Grusbanker.

Ved Vandbugterne ligger Myrfladen næsten eller ganske ned til Vandfladen, men hæver sig derfra efterhaanden i en nogenlunde jevn Skraaning sydvestover indtil den paa Strøget af A — se Kartet — er 6 Meter høiere end Vandet. Derfra falder den mod Vest, hvor en Del af Myren har Udløb.

Myren anvendes til Brændtorv, som er af temmelig god Kvalitet. Omkring Halvparten af Brændtorvmassen er allerede udskaaren. Foruden hvad Grundeierne selv benytter, har de solgt Teige til Udskjæring især til Gaarde i Høiland. En Del af den sydvestre Bugt er dyrket.

Vegetationen bestaar især af Bjønskjæg og Lyng. Paa grundere Strøg — mod Sydvest og ved Vandet — staar derhos Rome, Mosebunke — *Aira flexuosa* —, Finskjæg — *Nardus* — samt Pors og *Vaccinier*. Paa udskaarne Strøg staar Myruld — *E. vaginatum* og *E. angustifolium* — og Krækling i Tuer samt i ældre vandfyldte Torvgrave Hvidmose.

Da Bunden, som bestaar af Grus, der dog paa et Par Steder i Forsænkninger ved Elven er overleiret af et Lag fin Ler, er noget ujevn, varierer Dybden fra 1 til 4 Meter; paa de udskaarne Strøg er den 1,0—1,5 Meter.

I Fordybninger ved og sandsynligvis ogsaa udi Vandet findes ved Bunden et indtil 1,0 Meter tykt Kiselguhrlag. Over dette og paa de dybere Strøg af Myren er udbredt et 1,0—1,5 Meter tykt Sumpgræsmyrlag, der indeholder Rester af Tagrør og *Equisetum*; det er temmelig grovtrevlet og lidet fortorvet, men hænger godt sammen som Stiktorv; dets Brænde-

værdi er kun ringe. Over dette Lag og for Resten over hele Myren findes et indtil 1,5 Meter tykt Skovmyrslag, som for store Strøg udenfor det nævnte Græsmyrslag hviler paa Bunden. I dette Lag sees i den dybere Del Kratrester, blandt hvilke erkjendes Bark og Rødder af Or og Birk. Forresten forekommer en Masse ubestemmelige Kviste antagelig især af Vaccinier samt Barkstumper og opraadnet Træ.

I den øvre Del af Laget staar spredt over hele Strækningen enkelte middelsstore Furustubber. Ved nordre Vandbugt staar nogle Stubber i Nærheden af hinanden, men med omkring 1 Meters Høideforskjel. Dette er iagttaget i Torvgrave. Mellem disses Voxetid maa være forløbet en rum Tid. Men da de staar i samme Lag af Torv, synes ingen Forandring i Myrens Vegetation at have fundet Sted i denne Tid.

Saavel dette Lag som Sumpgræsmyrslaget strækker sig et Stykke — 20—30 Meter — ud i Vandbugterne. Rodstubberne staar her under Vand eller ved lav Vandstand i Vandfladen. Da Figgens Udlob af Lonavandet er tæt belagt med større Stene og neppe kan være opdæmmet eller forandret i Myrens Tid, maa Myrfladen, hvorpaa Træerne engang stod, være sænket. Paa det svampede og tildels paa Vand flydende Sumpgræsmyrslag har en Vegetation af Buske, Vaccinier o. s. v., udbredt sig. Omsider har ogsaa større Træer voxet paa Strøget. Men tildels ved Træernes og Jordlagets egen Tyngde og fornemmelig ved, at Myrens egen Væxt standsede og Fortorvning indtraadte, er Myren sunken sammen saaledes, at Flomme eller noget høi Vandstand oversvømmede Strækningen. Senere har Vandet bortvasket den omdannede Skovjord, hvorved Stubberne er blottet.

At Rodstubber paa oprindelig Plads staar i Vandbugter under Vand eller i Vandfladen er ikke sjældent paa Jæderen. Vistnok kan Vandstanden efter Træernes Tid være stegen, Vandløbet kan være opdæmmet, men i de fleste bekendte Tilfælde synes Foreteelsen at maatte forklares som ovenfor ved Myrens Synkning.

Omkring Myrkanterne især mod Nordvest staar eller er udgravet enkelte temmelig store Egerødder i den dybere Del af Skovmyrlaget eller paa den faste Bund.

Over Skovmyrlaget og Stubberne er over hele Myren udbredt *Bjønnskjægtorv*, som tildels er blandet med Myruldmasse — *Eriophorum vaginatum* — og har en Tykkelse af 1,0 å 1,5 Meter. Dette Lag er i Regelen ganske frit for Stubber; det er temmelig vel fortorvet og udgjør en god Brændtorv. Mod Vandbugterne kiler det sig ud og gaar ikke ud til Vandfladen.

Myrens Areal udgjør 1300 Ar. Høide o. H. 15—20 Meter.

No. 66. **Brumyr.**

Den ligger paa begge Sider af Hovedveien ved Skjævelandsbro og tilhører Gaarden Nedre Øxnevad i Klep.

Skjønt den danner en sammenhængende Strækning, bør den dog helst betragtes i 3 Dele.

Partiet *A* — se Kartet — ligger omkring 2 Meter høiere end *B* og har Udløb til dette over det smale og grunde Strøg, som forbinder Partierne; det har desuden et høiere Udløb ved *X*, kun lidet lavere end Myrfladen.

Partiets Areal udgjør 125 Ar. Dybden er meget forskellig, skjønt Overfladen er jevn; i den østlige Bugt er den kun 0,5—1,0 Meter; mod Syd og Øst er den 1,0—1,5 Meter, medens den paa et Strøg i den nordlige Del er indtil 3,8 Meter.

Vegetationen bestaar især af *Bjønnskjæg* og *Myruld* i smaa Tuer samt noget *Lyng* og *Krækling*.

Allerede for 20—30 Aar siden er Myren, der var leiet bort, udskaaren til Brændtorv, men da Vandafløbet var ufuldstændigt, antages Myren kun at være sænket 1 Meter derved. Da Partiets Udløb — Strimmelen ved *B* — neppe er 1 Meter lavere end nuværende Myrflade og altsaa henved 3 Meter høiere end det dybeste Strøg af Bunden, maa en Del af Myrtoften oprindelig have været en Vandkulp. Dette fremgaar ogsaa deraf, at der ved Bunden, som bestaar af Grus, findes et nogle Decimeter tykt Lag Kiselguhr.

Torvmassen er nu heltud en temmelig vel fortorvet Skovmyr, der paa grundere Strøg hviler paa Bunden, men paa de dybere Partier ved Bunden er blandet med eller gaar over til Sumpgræsmyr. Massen synes især at være dannet af Buskresten — mindre af egentlig Skov- eller Træresten — tilblandet med Trevler af Græs eller Halvgræs.

Af gjenstaaende smaa Banker af det øverste bortskaarne Lag kan det sluttes, at dette har bestaaet fornemmelig af Bjønskjægtorv.

Partiet *B* — paa begge Sider af Hovedveien — er meget blødt og sumpigt — Vandet staar altid i Overfladen. Det skal for en Menneskealder siden være udskaaet til Brændtorv. Men da Vandafløbet er saa ufuldstændigt, kan Torvskjæringen kun have omfattet ringe Dybde, neppe 1 M.

Arealet af Partiet i Vest for Veien, som tilhører Uldspinderiet Øxnabrug, udgjør 100 Ar. Paa Østsiden af Veien, saalangt som til *y*, 106 Ar, tilsammen 206 Ar.

Vegetationen bestaar af Myruld — *E. vaginatum* og *E. angustifolium* —, Bjønskjæg, Mose og Lyng samt Stararter og tildels Pors.

Dybden er for det meste 2—5 Meter, men paa et mindre Strøg til begge Sider af Veien er den lige til 7 Meter. Bunden bestaar af Grus, men paa det dybeste Strøg ligger over Gruset et nogle Decimeter, indtil 1 Meter tykt, blødt Lerlag; derpaa forekommer Kiselguhr i et metertykt Lag.

Paa denne Bund ligger et blødt, trevlet Græsmyrlag, som er saa stærkt blandet med Mose, at det næsten ligesaa rigtig kunde kaldes en græstrevleblandet Mosmasse. Laget er kun udbredt over den dybeste Del af Partiet og er paa Kartet omkredset af en Punktlinie, men Tykkelsen er 1 til 3 Meter. Over dette Lag og over hele Myrpartiet er udbredt et Skovmyrlag af samme Beskaffenhed som i Partiet *A*. Det er dog for det meste ganske blødt og mindre fortorvet. Paa Strøg, hvor Dybden ikke er over 3—4 Meter, indtager det hele Myr- dybden, idet det kun er dækket af Vegetationslaget. Smaa gjen-

staaende Banker vidner om, at der øverst har lagt et Bjønskjæg- og Myruld-torvlag, som ved Torvskjæring er bortført.

Hverken her eller i Partiet *A* er opgravet eller ved Boring paatruffet nævneværdige Rodstubber.

Det er bekjendt, at Hovedveien i de ca. 100 Aar, som er forløbne siden den blev anlagt, her har sunket saa, at Ophøining over den omtalte dybe Myrdel flere Gange har maattet foretages.

Over Grusbanken eller det grunde Parti mod Nordvest er der opsat en Dæmning og fra Elven tilført en Vandledningsrende, hvorved der er frembragt et Vandfald, som tidligere benyttedes til Havrekværne, men nu anvendes til et Uldspinderi. Derved er Myrens Udløb tvunget mod Sydvest forbi og over Partiet *C* til Øxnevadtjernet.

Partiet *C* er 68 Ar stort. Det har 2,0—2,5 Meters Fald mod Øxnevadtjernet og Dybden er kun 0,6—1,2 Meter. Torvmassen bestaar af Skovmyr, der hviler paa den faste Grus og er dækket af Lyngjord. For en stor Del er den bortskaaret som Brændtorv. Tildels har Vandet skaaret sig ned og bortskaaret lige til Bunden den opmuldrede og efter Paavirkning af Frost og Luft pulverformige Masse.

Vegetationen paa dette temmelig tørre og faste Parti bestaar næsten alene af Lyng og Krækling; mod Kanterne staa dog Stararter, Bjønskjæg og Finskjæg m. fl.

Partiet *D*'s Dybde er 1,0—1,5 Meter og indeholder Skovmyrtorv, som tildels er dækket af Bjønskjægtorv og for Resten af Lyngjord; overalt hviler Torven paa den faste tildels skraanende Bund af Grus.

I Partierne *C* og *D* findes enkelte tildels svære Rodstubber af Furu. De staa for det meste i den øvre Del af Torvlaget, men findes ogsaa enkeltvis i den dybere Del. I nogle Tilfælde er det dækkende Myrlag bortsmuldet, saa Røddernes Overside er blottet, men selv udsat for Luft og Regn synes dette Slags Træ i høi Grad at modstaa Forraadnelse.

Myrens samlede Areal udgjør 499 Ar.

Paa Rektangelkartet er Skjævelandsbro, som ligger lige ved og til samme Høide som Myren, angivet til 11 Meter

over Havet. Efter Faldet i Elven mellem nævnte Bro og Havet kunde det se ud til, at denne Høide skulde være for liden. Men selv om Myren ligger 15 Meter over Havet, er Bunden i den dybeste Myrkulp kun 7 Meter høiere end Havet.

Aarsagen til Myrdannelse paa disse og lignende Lokalteter, hvor Afløbsforholdene og Grundens Skraaning udelukker Inddæmning af Vand, synes noget uklart. Væsentlig maa det ligge i, at der fra Grunden har fremsivet Vand, som har forsumpet Strøget og hindret Formuldning, men betinget Fortorvning i Madjordlaget. Sammen med Mose og Halvgræs m. v. har Buske og Krat snart udbredt sig. Omsider har enkelte Træer ogsaa fundet Plads paa Feltet. Stubberne viser ofte et Stammerversnit af 5—8 Decimeter. Aarringerne er heller ikke smaa, saa Træerne maa have været frodige.

En frodig Trævæxt paa saadan Jord synes noget besynderlig, naar man ser hen til, hvor vanskelig de samme eller lignende Lokalteter lader sig kultivere for Agerbrug, eller bringes til nu at frembære frodige Træer. For en Del har Frodigheden været betinget af, at Myrlaget eller Madjordlaget ikke var dybere, end at Træets Rødder naaede ned til og i den faste Grus, hvor Tilgang paa Mineralemnner var mulig. Maaske har det fremsivende Vand og Buskvegetationen ogsaa indeholdt noget af disse Emner. Forresten maa Træernes Trivsel være begunstiget af, at Myrmassens Fortorvning endnu ikke var videre fremskreden.

Der er Sandsynlighed for, at Træernes Uddøen paa Myren fandt Sted samtidig med Skovens Ødelæggelse i Omgivelserne. Men det er heller ikke urimeligt, at Skoven paa Myren er uddød før Omgivelserne afskovedes. Erfaring viser, at hvor Fortorvningen er langt fremskreden, eller Massen er vel moden til Brændtorv, kan Træer ligesaa lidt som de almindelige Kulturplanter trives, uden at væsentlige Jordforbedringer iværksættes. Udvikling af Torvemmet — Humin og Ulmin — i nogen større Grad kan saaledes have hindret Skovens Gjenvæxt paa Myrstrøget.

Det maa i Almindelighed antages, at Fortorvningen især har fundet Sted efter at Skoven var fjernet fra Myren og

dens Omgivelse, eller at Skovens Ødelæggelse har betinget og paaskyndet Fortorvningen — Vestlandsmyrerne —, men der gives ogsaa Exempler paa — Løiten og Elverum — at Fortorvningen især af visse Slags Myr kan foregaa medens Omgivelserne er dækket af Skov.

Med det endnu ufuldstændige Kjendskab til Torvmyrernes absolute Alder, Betingelserne for Massens Fortorvning, Indvirkning af ydre, f. Expl. klimatiske Forhold m. m. m. er de forekommende Foreteelser ofte vanskelige at komme til Klarhed over. En tysk Forfatter, som er Fagmand paa dette Omraade, ytrer sig omtrent saaledes: „Fortorvningsprocessen kjender vi kun ved dens Produkt; om Maaden, hvorpaa den foregaa, om de nærmere Betingelser for dens Forløb og Tiden, som medgaa, er vi endnu uvidende, eller har kun dunkle Anelser“.

Kapitel V.

No. 67. Det udtappede Skadsemvand og Myrstrækningerne omkring dette, Jæderen.

Dette Vand, som tildels benævnes efter andre af de omkringliggende Gaarde, ligger mellem Gaardene Skadsem, Hegre og Jutland paa Sydøstsiden og Byberg, Døskeland og Tjelta mod Nordvest. Grændselinien mellem Klep og Haaland samt mellem Høiland og Haaland gaar langs Vandet eller den aftappede Vandbund.

Da dette Udtapningsarbejde er det største og mest lønende Foretagende af dette Slags, som er udført i Stavanger Amt og vistnok i videre Kredse her i Landet søger sit Sidestykke, maa nogle Bemærkninger om Situationen før Udgravningen og om Arbeidets Udførelse tilføies.

Strækningen mellem Skadsemvandet og Grudevandet i Figgenelv bestaar af Myrjord, der anvendtes til Slaat og Beite og gav en ikke ubetydelig Hømængde. Men Feltet var sum-

pigt og blev ofte selv i Sommertiden udsat for Oversvømmelse, hvilket var til Ulempe for Slaatten og Højbjergningen samt ogsaa for Beitet. I Nærheden af Skadsemvandet foregik en Del Brændtorvskjæring, men den høie Vandstand i Myren og de indtrædende Flomme var til Hinder baade for Torvmassens Optagning i større Dybde og for Torvens Terring og Bortkjøring.

Skadsemvandet havde sit Udløb ved en Bæk — Forr — der løb gennem Myrstrækningen til Grudevandet og som under Flom kunde svulme op til en liden Elv.

Myrfladen ved Skadsemvandet laa selv under laveste Vandstand kun et Par Fod over Vandfladen. Afløbsbækken, som gik i mange Bugtninger og var begroet med Sumpplanter — Rør etc. — havde lidet Fald og kunde kun langsomt bortføre Flomvandet. Saasnart noget Regnveir indtraadte, fyldtes Vandet til Randen og store Dele af Strækningen nedover mod Grudevandet oversvømmedes.

I Femtiaarene, da noget større Interesse vaagnede for Jordbruget her, navnlig Nylandsdyrkning, og Udgrøftningskunsten begyndte at udbrede sig, opstod Tanken om en Udgravning af dette Vand tildels for at hæve Ulempen af Sumpighed og Flomme for Højbjergningen og Brændtorvdriften og for Resten for at vinde bekvem Dyrkningsjord.

I den Tid havde man ikke Landbrugsingeniører eller Amtsgronomer, som kunde planlægge og lede saadanne Foretagender. Statsagronom Lindeqvist besaa Stedet Aar 1857 og gav Tanken om Udgravning sin anbefaling. Den fornødne Nivellering og Kartlægning samt Udarbeidelse af Plan for Arbeidet blev udført af Landbrugsskolebestyrer Budde. Da Enighed blandt de mange Grundeiere om Foretagendets Udførelse ikke kunde opnaaes, maatte kongl. Resolution til Arbeidets Fremme erhverves.

Den oprindelige Plan omfattede kun Udtapning af Skadsemvandet ved en Kanal mellem dette og Grudevandet. Derved vilde der blive Anledning til Udgrøftning af de Myrfelter som laa omkring denne Kanal. Men Sænkningen af Vandet

foranledigede senere en betydelig Kanalisering og Nyttevirkning ved øvre Ende af Vandet, hvilken tilsidst skal beskrives.

Afløbskanalen fra Skadsemvandet til Grudevandet har en Længde af 2 300 Meter, hvorhos den er strakt et Par Hundrede Meter ud til det dybeste Strøg af Bunden i Skadsemvandet. Den blev givet en Bundbredde af 6 Fod og en Sideskraaning af 45°. Ved Grudevandet var Dybden 0, eller 1—2 Fod, men forøgedes efterhvert som Myrfladen hævede sig indtil den i Nærheden af Skadsemvandet var omkring 10 Fod. Faldet mellem Vandene blev mest mulig udnyttet. Skjønt Kanalens Bundplan er uforandret — i hvert Fald ikke forhøiet — er Dybden som Følge af Myrmassens Sammensynkning nu indtil 1 Meter mindre.

Vandfladen kunde altsaa sænkes omkring 8 Fod, og da Vandet med Undtagelse af de skraanende Strandsider, som var grundere, for største Delen kun havde en Dybde af 5—8 Fod, kunde det næsten heltud tømmes.

Kanalen blev i hele sin Længde ført gennem Myr; kun paa et kort Stykke naaede den Myrbunden og indtil et Par Fod ned i Ler og Grus.

En Tanke om at føre Kanalen i mere vestlig Retning over en med Madjord dækket Sandflade til et lavere Punkt — Breiangen — i Figgenelv blev opgivet især paa Grund af, at man frygtede for, at den fine Sand paa denne Strækning vilde arte sig som Flyvesand og foranledige Ulemper ved, at Vandet let kunde udskjære Kanalens Sider.

Kanalarbeidet blev bortsat paa Akkord til en Entreprenør for omkring 2 000 Spdr. = Kr. 8 000. Det blev udført under Sommeren 1863. Foruden den nævnte Sum medgik til offentlige Taxter, Jordskade, Administration m. v. omkring et Par Tusind Kroner; den samlede Omkostning beløb sig til omtrent Kr. 10 000. Hele eller en større Del af denne Sum fik Interessenterne som Laan til 5 eller maaske 4 pCt. Rente af offentlige Midler. Laanet tilbagebetaltes med visse Afdrag aarlig og er nu helt indfriet. Anden offentlig Understøttelse kunde saadanne Foretagender ikke opnaa i den Tid.

A. Beskrivelse af den i Syd for Skadsemvandet og paa begge Sider af omtalte Kanal liggende Myrstrækning.

Paa Østsiden begrænses den ovenfra af en Lerbanke, der for store Strøg er bedækket af Grus, men i nogle Meters Dybde bestaar af Mergel. Længere nede ligger Strækningen, idet den bøier mod Øst, ind til de Sand- og Grusflader, hvorpaa Gaardene Volden og Vatshus ligger. Mod Vest og Syd støder den til Grusbanker og Sandhauge og taber sig efterhaanden paa en Sandflade, „Holeheien“.

Strækningen tilhører de omliggende Gaarde Skadsem, Volden, Vatshus, Holen og Sele i Klep samt Byberg i Haaland.

Afstanden fra Havet er 3 Kilometer og Høiden over dette omkring 6 Meter.

Efter foretagen Opmaaling og Beregning udgjør Strækningens Areal 15 142 Ar.

Da de forskellige Strøg af Myren har ulig Dybde og Beskaffenhed, vil det være hensigtsmæssigt at beskrive de forskellige Partier hver for sig. Paa Kartskissen er disse afgrændset ved Punktlinier eller Veie og betegnede med Bogstaver svarende til Beskrivelsen.

Partiet *A* — ved Enden af det udtappede Vand og til Punktlinien *a a* — almindelig benævnt Skadsmyr.

Dybden, der er afsat paa Kartet, er paa det midterste Strøg og ved Vandet 3—6 Meter. For Resten eller omkring dette Strøg er den 1,5—3,0 Meter og omkring Fastmarken 1 M.

Overfladen er, naar der bortsees fra Torvgrave eller ud-skaarne Strøg, omtrent vandret, men langs Kanalen i en 40—50 Meter bred Strimmel er Myrmassen som angivet sunken sammen og der er dannet et Overfladefald af ca. 1:50 mod Kanalen.

Bunden, som bestaar af fin Sand, der ser ud som Sjøsand, er temmelig jevn, men skraaner eller falder mod Vandtomten og Strøgets Midtparti. Paa den dybeste Del af Partiet findes ved den faste Bund et nogle Decimeter tykt Lag halvflydende Ler. Over dette ligger ligeledes et nogle Decimeter tykt Kiselguhrlag, der er stærkt blandet med Lerslam og Planterester.

Torvmassen er temmelig ensartet gennem hele Dybden. Det er en Græsmyrmasse, som for det meste er temmelig vel sammenpakket og fortorvet, men tildels løs og halvfrisk. I det hele taget er den fornemmelig dannet af Stararter, Rør, Padderok — *Equisetum* — og andre Sumpplanter. I den dybere Del er Rester af Rør — *Phragmites Communis* — og *Equisetum* noksaa fremtrædende, men høiere oppe i Massen forsvinder disse, medens Star og andre finere Planter synes at have været eneraadende. I Snit — Torvgrave — sees tildels en skarp Grændse mellem et høiere, finere og tættere Lag og et underliggende grovere uden at nogen videre Forskjel i Massen eller dens Oprindelse kan bemærkes. Tildels er Massen i den øverste Del jordagtig og under Formuldning. I Nærheden af Vandet er strøgvis indblandet en ikke ubetydelig Del Kiselguhr, som Torvmassen neppe noget Sted er ganske fri for. For det meste er ogsaa noget Ler indblandet. Paa Grund af disse Emners Tilstedeværelse giver Brændtorven fra denne Myr stor Askemængde.

Langs det faste Land til begge Sider af Myren er ved Bunden eller i Nærheden deraf indblandet en Del Skovrester, hvoriblandt findes Hasselnødder og Bark af Or. Tildels, men ganske sjelden forekommer større Stubber af Eg og Furu. Paa visse Strøg optræder Kratresterne i saadan Mængde, at et nogle Decimeter tykt Lag ved Bunden, nærmest kunde betegnes som Skovmyr, men for det meste er de i mindre Mængde indblandet i Græstrevlemassen. Flekvis sees noget Mose indblandet i Græsmassen; den ligger enten i pap- eller papirtykke Lag eller er jævnt indblandet i Torven.

Vegetationen paa de udyrkede Steder bestaar især af Stararter — *Carex*. Foruden disse findes her en frodig og paa Plantearter rig Flora saasom: flere Svingelarter — *F. duriuscula*, *F. rubra* og *F. ovina* og især Varieteten *vivi para*, *Authoxanthum odoratum*, *Briza media*, *Agrostis alba* eller *stolonifera*, *Nardus stricta*, *Mollinia cærulea*, *Triodia decumbens*, *Luzula* flere Arter, dertil *Comarum palustre*, *Erica Tetralix*. *Circium palustre*, *Coltha palustre*, *Galium palustre*, *Alchemilla*

vulgaris, Hieracium, flere Arter, Melampyrum pratense, Potentilla Tormentilla, Juncus conglomeratus, Spiræa ulmaria, Tussilago Farfara, Equisetum palustre, Leontodon autumnale m. fl. Omkring de dyrkede Strøg og paa Grøftekanter staar de almindelige Ugræsarter og visse Græsarter især Rapgræs — Poa — flere Arter, Holcus lanatus og H. mollis. Af Ugræs er Polygonum convolvulus, Galeopsis Tetrahit og Spergel de værste.

Partiet er for største Delen dyrket; kun en Del mod Vest er endnu udyrket, men anvendes til Brændtorv. Strækningen danner meget frugtbar Agerjord. Især er dette Tilfælde mod Sydøst, hvor en større Bæk løber ud og før Udgrøftningen har oversvømmet Strøget og bundfældt det fra Ler- og Grusbankerne nedførte Lerslam, Sand og organiske Stof.

Før Udtapningen optoges ogsaa Brændtorv paa Strækningen, men paa Grund af manglende Vandafløb kunde Torvskjæringen kun foregaa til ringe Dybde. Efter Vandsænkningen er en stor Del af disse tidligere udskaarne Strækninger dyrket, ligesom der ogsaa dyrkes, hvor der senere er optaget en Del Brændtorv. Den under Brændtorvskjæring tilsidekastede Græstorv — Vegetationslaget — danner en noksaa god Agerjord, selv om den kastes ned paa dybereliggende, ældre og mere fortorvet Brændtorvmasse. Tildels skjæres Torv paa Stykker, som i nogle Aar har været dyrket.

Opdyrkningen er foregaaet meget let og billig. Udgrøftningen er udført for en Del ved aabne Grøfter, hvori er optaget Brændtorv og danner Hegn ved Eiendomsgrændser og for Resten med Grøfter lukkede ved Græstorv. Opbrydningen har for en stor Del kunnet foregaa med Ploug. Men selv om der for at faa Arbeidet fuldkomnere udført maa anvendes Spade, medfører dette paa saadan Jord ikke stor Omkostning. Jorden behøver ikke meget Gjødsel og lader sig let holde i Hævd. Der dyrkes i Regelen kun Havre og Poteter samt Græs. Tildels er der saaet Næper og disse trives meget godt. Den saaede Thimothei staar godt nogle Aar, men stadig Eng af antagelig Frodighed holder sig ligesaa lidet paa denne som paa andre Myrer. Mindre Stykker, som er merglet, udmærker

sig ved frodig Græsvæxt. Kløver trives fornemmelig omkring Myrkanterne, hvor Ler og Sand er tilskyldet.

Som Brændtorv, hvortil Myren i ikke ringe Udstrækning anvendes, er Massen mindre god. Den giver meget Aske og har ikke stor Brændeværdi, men Torven hænger godt sammen og er let at opspade og behandle, hvorhos Myren ligger bekvemt for Eierne.

B. Selemyr, Partiet Vest for Haalandsveien.

Myrdybden er her kun 0,5—2,0 Meter, og Massen bestaar af Startorv, der er jordagtig og tildels blandet med Lerslam og Sand samt Spor af Kiselguhr og Dynd.

Bunden bestaar af fin Sand og ligger i en temmelig jevn Flade, men er lavest ved en Bugt x af Ølstøvandet, der ikke har Udlob over Myren eller det omhandlede Vasdrag, medens Myrens Overflade falder mod Øst.

Partiet er i det senere næsten fuldstændigt opdyrket og Udgrøftningen er foregaaet mod Kanalen for Skadsemvandet. Den naturlige Vegetation bestod fornemmelig af Starater, der har dannet Vegetationslaget saavel som den underliggende Torvmasse.

Dyrkningen har foregaaet meget let og Jordsmonnet viser sig frugtbart. Næsten alene aabne Grøfter, der for de største Strøg rækker ned til og i Sandbunden og kunde lægges paa stor Afstand, er benyttet.

Til Brændtorv er Myren uanvendelig.

Partiet C , der omfatter Strækningen fra de beskrevne Strøg til Punktlinien $b b$ ved den gamle Voldsbro og benævnes Tranemyr (eller Tronemyr)?

Her er Myrdybden kun 0,3—1,0 Meter.

Strækningen er nogenlunde vandret, dog har den svagt Fald til Kanalen eller Strøget omkring den gamle Bæk.

Efter Udtapningen er Myrdybden ogsaa paa dette i det hele i Forhold til A grunde Strøg aftagen, idet Jordmassen er sammensunken, 0,4—0,8 Meter. Før Udgravningen oversvømmedes Strøget langs Kanalen ofte af Flomme. Her be-

stod Vegetationen af Stararter og andre Sumpplanter. Strøget nærmest Kanalen er nu fuldstændig opdyrket.

Paa Resten af Partiet, der er lidt høiere og aldrig fuldstændig oversvømmedes, og hvor visse Strøg endnu ikke er dyrket, staar paa Smaatuer almindelig Lyng og Klokkelyng samt mellem disse Stararter m. fl.

Myrmassen er en noget foruldet Starmyr, der paa de grundere Strøg har nogen Indblanding af Lyngjord antagelig især af Klokkelyng — Erica Tetralis — der er meget fremtrædende paa denne Lokalitet. Krat- eller Trærester paa træffes ikke.

Myrpartiet ligger paa en jevn Flade af fin Sand.

Efterhvert som Myren ved den gamle Bæk hævede sig og hindrede Afløbet, er Strækningen paa de længere fra Bækken liggende Strøg forsumpet.

Madjordlaget og den senere Vegetation er gaaet over til et Slags Torvjord.

Som antydet er største Delen — ca. $\frac{4}{5}$ — af Partiet dyrket, men Jordsmonnet viser sig ikke videre frugtbart. Bundens Sand synes at være noksaa tarvelig. Den ser ud til at være vel udvasket og fri for lerholdige Dele. Som Sjøsand er den vistnok udbredt ved Tidevandet, eller senere som Flyvesand tilblæst fra Kysten. Det sidste er maaske mest sandsynligt. I hvert Tilfælde har dette Sandlag opdæmnet Skadsemvandet og de omliggende Myrstrækninger.

Under Dyrkning af de grundere Strøg af dette Parti er det bragt i Erfaring, at Kulturbehandlingen af Jord med saadan Dybde og Bonitet maa foregaa med Forsigtighed og Skjønsmhed, dersom Jordsmonnet ikke skal udtømmes og for den nærmeste Fremtid ødelægges.

Idet Feltet opløiedes og gjødsledes især med Tang — Tare — og Fiskeaffald, opnaedes de første Aar antagelige Avlinger af Havre og Poteter, men efter nogle Aars Forløb formindskedes Avlingerne i den Grad, at Tilsaaning ikke kunde lønne sig. Agerstykkerne blev nu med eller uden isaaet Græsfrø udlagt til Eng, som i intet Tilfælde gav videre Ud-

bytte, idet Høet især dannedes af Syre — *Rumex acetosella* — og andre Ugræsplanter. Efter nogle Aar formaaede dog især Hvein — *Agrostis alba* — at græsbinde Marken.

Ved Omløining af denne Græsvold kunde ved den ovenfor nævnte Gjødsel atter opnaaes nogenlunde antagelige Havreavlinger et Par Aar, men derpaa viser Jorden sig næsten steril. Madjordlaget er formindsket fra 3—4 Decimeter til 1—2 Decimeter eller mindre. Selv ved meget grund Pløining gaar Plougen ofte ned i Sandbunden. Jordsmonnet er vistnok ikke rigt — Madjordlaget har liden Dybde og lader sig let udtømme, medens den underliggende Sand maa være fattig, men det uheldige Resultat er fornemmelig fremkaldt ved den under saadanne Forhold afgjort uhensigtsmæssige Brugsmaade. Feilen ligger fornemmelig i, at der ikke er sørget for, at Madjordlaget blev vedligeholdt.

Selv Anvendelse af fuldkommen alsidig Kunstgjødning, saa at Kulturplanternes Spiseseddel synes at være komplet, hæver ikke Ulempen ved Mangel paa Muld.

Under den senere Tids Benyttelse af Kunstgjødning synes man, idet Bestræbelsen gaar ud paa at tilveiebringe de for Kulturplanterne nødvendige kemiske Stoffe i Jorden, at glemme eller undervurdere Muldens Betydning for Kulturvegetationen. Det er forresten ikke ualmindeligt, at Anskuelsen svinger fra en til en anden Yderlighed. I dette Tilfælde fra Antagelsen om Muld som Universalnæring for Planterne — Humustheorien — til Afveining og Anvendelse af Kunstgjødning uden Hensyn til Muldens Tilstedeværelse. Imidlertid lærer Erfaring, at Mulden udøver en meget stor Indflydelse i Agerbruget. Vistnok viser Forsøg, at Kulturplanter kan opnaa nogenlunde normal Udvikling i steril Sand, Glaspulver eller lignende, naar de fornødne Næringstoffer, passende Varme, Fugtighed o. s. v. tilveiebringes, men det er klart, at under saadanne eller lignende Forhold kan der ikke være Tale om lønnende Jordbrug.

Naar der bortsees fra Rovbruget, er Agerbrugets Fordelagtighed for en ikke uvæsentlig Del betinget af fornødent Hensyn til Muldens Betydning i Agerjorden.

Det bearbejdede Jordlag med sit større eller mindre Indhold af Muld danner det mere eller mindre bekvemme Voxested for Plantens Rodmasse og er det Værksted, hvor tilført Plantenæring omdannes og opløses, samtidig som Mulden afgiver de Stoffe, som indeholdtes i de uddøde Planter og saaledes bidrager til Ernæringen af den voxende Grøde. Desuden danner Mulden et vel skikket Opbevaringssted for Gjødningsemnerne fra den Tid, de paaføres, til de samme eller følgende Aar opsuges. Jordens Absorbitionsevne er dog for en stor Del betinget af, om Tilblandingen af Mineralemnener især bestaar af Ler, eller Sand og Grus.

Hvor Muldlaget er lidet — enten det oprindelig har været ringe eller det ved uforsigtig Dyrkningsmaade er formindsket og udtømt — vil det være vanskeligt eller umuligt at frembringe lønnende Avlinger uden at Muldlaget forøges. Paa saadanne Lokalteter maa Driftsmaaden anlægges saaledes, at Muldlaget ikke formindskes og udtæres, men forøges. Selv paa nogenlunde muldrig Jord vil en muldtærende Brugsmaade være ufordelagtig. I nogle Tilfælde er paa enkelte Steder iagttaget, at 2—4 Decimeter dyb Myr — eller Mådjord ved gjentagen Brænding er formindsket til 1—2 Decimeter eller mindre. Efter Brændingen er der et Aar eller to avlet ikke ubetydelig Havre, men nu var Jorden, der laa paa Sand, næsten ganske ufrugtbar og overgroet med Lyng.

**Partiet D — fra Punktlinien b b til Grundevandet —
Voldens- og Vatshusforen.**

Strækningen omfatter den nederste Del af Myren. Paa dette Strøg findes største Delen af det Fald, som forekommer paa Strækningen langs Kanalen; denne har derfor ikke lidet forskjellig Dybde, nemlig fra 0 til et Par Meter.

Myrddybden er 1—2 Meter; omkring det faste Land er den dog mindre.

Gjennem hele Dybden er Myren en temmelig fast og ofte jordagtig Masse, der væsentlig er dannet af Stararter og viser sig som en udpræget Startorv. Ved Bunden findes tildels

Rester af Rør og Equisetum; forøvrigt er Massen fintrevlet og ensartet.

Vegetationen paa de udyrkede Strøg bestaar især af Stararter. Samme Væxt var udbredt over de nu dyrkede Strøg før Dyrkningen.

Med Undtagelse af Strøget nærmest Grudevandet, hvor Vandafløbet er utilstrækkeligt og Flomme oversvømmer Feltet, er Partiet dyrket.

Bunden bestaar af Sand, tildels ogsaa Grus, og ligger i en nogenlunde jevn mod Grudevandet skraanende Flade; den har dertil noget Fald mod Partiets Midtlinie.

Da Torvmassen som antydtes er jordagtig og opblandet med Dynd og Slam, der er bundfældt af Flomvandet, er den uskikketso m Brændtorv. Men som Dyrkningsjord viser Strækningen sig temmelig frugtbar.

Beskrivelse af Bunden af Skadsemvandet.

Her medtages kun de Strækninger, som ved midlere eller lav Vandstand før Udtapningen laa under Vand, medens de Strøg, der underlagdes af Flomme, er eller vil blive medtagne under Myrfelterne ved Vandet.

Efter foretagen Opmaaling omfatter Vandbunden under nævnte Begrænsning et Areal af 25 212 Ar = 2 521,2 Maal — Tiar.

Strækningen er nu græsdækket og udgjør en Myr, som afgiver en mere eller mindre rig Slaat og Beite. Herfra maa dog undtages Sumpen *a a a* (se Kartet), hvor Vanddybden under laveste Vandstand er 0,2—0,4 Meter og Bunden saa blød, at Strøget er utilgjængeligt.

Som Kartskissen viser, har Sumpstrøget sin største Udstrækning ved Vandbundens nedre Ende ved Skadsem og i den øvre Ende ved Jutland, medens disse Sumpe eller Tjern er forbundne ved et smalere, 50—70 Meter bredt Sumpbelte, hvor Dalførets Bæk flyder frem.

Dette Sumpparti har i det Hele nu et Areal af 2521 Ar. De første Aar efter Udgravningen havde det meget større Udstrækning.

Det indskrænkes aarlig og vil om en ikke lang Aarrække være fuldstændig tilgroet. Tilvoxningen, som jeg aarlig siden Udtapningen har havt Anledning til at iagttage, foregaar ved, at *Potamogeton natans*, *Nymphæa alba*, *Iris* og enkelte andre Vandplanter udbreder sig i det grunde Vand og med sine Blade ofte heltud dækker Vandfladen. Efter nogle Aars Forløb udbreder *Equisetum palustre* og Rør — *Phragmites communis* — sig paa Stedet. Disse Planter voxer bedst, hvor Vanddybden er ringe, eller hvor Grunden ofte oversvømmes; de staar derfor i og omkring Sumpene eller Vandfladen. I nogen Afstand fra denne, hvor de tidligere stod frodig, er der nu dannet et temmelig fast Lag af deres Rødder, og da dette Lag i Sommertiden ofte er hævet over Vandfladen, udbreder visse Stararter — *Carex* — sig og danner et saavidt fast Vegetationslag, at Mennesker og Kreaturer kan passere Strækningen. Grunden er imidlertid ved denne levende og døde Plantemasse hævet over lav Vandstand. I en bestemt Rækkefølge trænger de forskellige Planter ud paa Sumpene og udfylder disse.

Foruden ved saadan Tilvæxt formindskes Sumpstrækningen ved Flommenes Tilførsel af Dynd, Planterester, Torvpulver m. v. samt Lerslam fra Omgivelsen. De første Aar, efter at Vandet var udtappet, dannede Vandbunden, som laa 2,0—2,5 Meter under den gamle midlere Vandstand, en for det meste vegetationsløs Dyndflade, der var ganske blød og for det meste utilgængelig samt oversvømmedes i Flomtiden.

Paa Dynd- eller Pulvermassen udbredte sig snart *Triglochin palustre*, *Luzula*-Arter og tildels *Eriophorum angustifolium*. Det varede dog nogle Aar, inden disse kunde dække den sorte Flade. Man forsøgte at høste disse Væxter som Hø, men dette var af en temmelig slet Kvalitet; især vrages den førstnævnte Plante, som er yderst træet, af Kreaturerne.

Paa Bugter i Vandet før Udgravningen stod *Equisetum palustre*, *Phragmites communis*, *Scirpus lacustris*, *Iris pseudac-*

corus og *Potamogeton natans* m. fl. Disse indtog snart de Strøg, der sjelden eller aldrig kom over Vandfladen; især dannede *Equisetum palustre* Hovedmassen; nu er den indskrænket til foran omtalte Sumpe. Den høstes som Hø og ansees som et brugbart Foder, hvoraf der især tidligere samledes snesetal Læs. Det er vel netop denne Art *Equisetum* — af Almuen kaldt Leagræs — som ved kemisk Analyse har vist sig at indeholde ikke ganske ubetydeligt Næringsstof, medens andre Arter af samme Slægt er næsten værdiløse som Foder.

Langs begge Sider af Vandbundstrækningen, hvor Grusbanker støder til, blottedes ved Udtapningen en 50—100 Meter bred Strimmel af Sand og Grus, som danner en Skraaning fra den gamle Vandstand til Myrlaget paa Vandbunden. Tildels var dette Strandbelte belagt med et Lag potetstore Stene, idet Sand og Grus i Overfladen var bortvasket. De første Aar efter Udgravningen var ogsaa dette Strøg næsten vegetationsløst, men efterhaanden udbredte der sig en temmelig frodig Vegetation, der nu dækker Strækningen og især paa visse Strøg afgiver godt Beite. Paa enkelte Steder, hvor Grundvand fra Bakkerne siver frem, er Væksten mindre, og Beitet af ringere Betydning.

Paa Strandbeltet og tildels noget ud paa Myrfeltet staar Carexarter, *Molinia cærulea*, *Luzula*-Arter, *Agrostis alba*, *Briza media*, *Anthoxanthum odoratum*, *Holcus mollis*, *Triodia decumbens*, *Juncus squarrosus*, *Erica tetralix*, *Myrica gale*, *Salix repens*, *Calluna vulgaris*, *Juncus conglomeratus* og antagelig *J. balticus*, *Potentilla tormentilla* og *P. anserina*, *Hieracium*-Arter, *Comarum palustre*, *Drosera?*, *Pedicularis palustris*, *Stellaria*, *Leverurt*.

Paa Sumpstrøgene staar som antydnet *Equisetum palustre*, *Phragmites communis*, *Nymphæa alba*, *Iris pseudacorus*, *Spiræa ulmaria*, *Carex filiformis*, *Potamogeton natans*, *Scirpus lacustris* og *Glyceria fluitans* m. fl.

Paa Vandbunden eller Myrfladen forøvrigt er Carexarter næsten eneraadende.

Dybden af Myr- eller Dyndlaget fra nederste Ende af den aftappede Vandbund op til Hegretangen er jævnt 3,5—4,0 Meter. Herfra undtages dog det med en Punktlinie *b b* paa Kartet omkredsede Parti mod Sydvest, hvor Grus og Sand stikker op og kun er dækket af et 2—5 Decimeter tykt Jordlag med det nydannede Vegetationslag.

Myrmassen er en blød, usammenhængende, grødagtig Dyndmasse, som for en stor Del bestaar af smaa Korn og Trevler af halvt opløste Plantedele, der ligesom er udrørt i den finere Masse. Især i den dybere Del er Myrmassen blandet med noget Kiselguhr. Paa visse Strøg danner Diatomaceamassen ved Bunden et næsten rent Lag af nogle Decimeters Mægtighed, men for det meste er den i større eller mindre Mængde blandet ind i Myrlaget.

I Overfladen er Myrmassen gennemvævet af Trevler fra den levende Vegetation, hvorved Feltet er blevet tilgængeligt for Mennesker og Kreaturer.

Til hvilken Myrgruppe Strækningen bør henregnes, kan ikke med Bestemthed angives. Den passer ikke ind i nogen af de opstillede Klasser. Imidlertid dannes der nu Startorv.

Under Myr- og Kiselguhrmassen findes et Lag af blød, halvflydende Ler, der har en Mægtighed af indtil 1 Meter. Dette Lag er tykkest, hvor den underliggende Sand- eller Grusflade er lavest og kiler sig ud mod Grusbankerne til Siderne af Dalføret. Grændserne mellem Ler, Kiselguhr og Myr var ofte sammenflydende og kunde vanskelig bestemmes.

Over Resten, den øvre Del af Vandbunden, fra Hegretangen til Jutlandsmyr er Myrdybden 2,8—3,2 Meter.

Myrmassen er af samme Beskaffenhed som i nærmest foran omhandlede Strøg, men Tilblandingen af Kiselguhr er mindre.

Bunden er ogsaa her jevn og bestaar af Sand og Grus, hvorpaa der hviler et mindre, 2—3 Decimeter tykt, blødt Lerlag.

Hele Vandbunden med Undtagelse af Strandbeltet danner en for Øiet vandret Flade. Her tales dog om øvre og nedre

Del som Følge af, at Strækningen er noget smalere omtrent paa Midten eller ved Hegre.

Myrboret kunde let trænge igjennem det omtalte Lerlag og optage noget af den underliggende Sand, der især paa det sydvestlige Strøg har Karakter af Sjosand — Sand, der er vasket af Bølgeslag paa en Strand.

Myrfelterne ovenfor Skadsemvandet.

Udtapningen af Skadsemvandet gav, som foran bemærket, Anledning til Kanalisering og Udgrøftning af den ovenfor Vandet liggende, i samme Dalføre, mellem Vandet og Soma, udstrakte Myrstrækning.

Før Udgravningen af nævnte Vand laa disse Strækninger saa lavt i Forhold til Vandfladen, hvortil de har Afløb, at de tildels oversvømmedes af Flomme, eller manglede fornødent Afløb til, at Dyrkning kunde foregaa. Optagning af Brændtorv var selvfølgelig ogsaa besværliggjort ved Mangel paa Vandafløb. Strækningen laa vistnok 1—3 Meter over den gamle midlere Vandstand i Skadsemvandet og havde et Fald af 1:600 à 1:800, men det gamle, bugtede Bækkeleie, som var overgroet med Rør og andre Sumpplanter, og hvori Faldet paa Grund af Veiens større Længde var meget mindre, foranledigede, at selv mindre Flomme oversvømmede visse ikke ubetydelige Strøg.

Den kongelige Resolution angaaende Udtapningen af Skadsemvandet omfattede kun Strækningen mellem dette Vand og Grudevandet.

Nogle Aar efter, at den i denne Anledning planlagte Kanal var fuldført, begyndte Eierne af de ovenfor Vandet liggende Myrpartier at oprense det gamle Bækkeleie for at opnaa bedre Afløb for disse udstrakte Felter.

En opstaaet Tvist om, hvorvidt Eierne af de ovenfor Skadsemvandet liggende Strækninger var berettigede til uden Godtgjørelse at benytte sig af det ved Skadsemvandets Sænkning frembragte Fald, blev endelig afgjort ved Voldgiftsskjon,

hvorved de tilpligtedes at ansvare endel af Omkostningerne ved Udtapningen af Skadsemvandet.

Lidt efter lidt blev det gamle Bækkeleie fra Skadsemvandet til Høilands Fattiggaard paa Soma oprenset til 1,5 à 2,0 Meters Dybde.

Da Bækken danner Grændsen mellem Gaardene paa begge Sider af Myren, kunde Enighed om en mere retliniet Kanal ikke opnaaes; de derved fornødne Mageskifter af Jord kunde ikke komme istand, og, da Opkastning af en fælles Kanal foregik efter mindelig Overenskomst og uden videre Bistand af Landbrugsingeniør eller offentlig ansat Agronom, bestemte man sig til at oprense det bugtede Bækkeleie for at tilveiebringe fornøden Afløbskanal. Kun i enkelte Tilfælde er mindre Næs og Halvøer overskaarne.

Ulempen derved er ikke alene, at Kanalen blev længere og var vanskeligere at opkaste langs Bækken end ved Siden af denne, men Faldet formindskedes, og Vandets Strømning hindres, saa Flommene stiger høiere i Kanalen og muligens gaar ind i Grøftesystemer paa lavere Strøg. Paa Grund af det levende Rodvæv af Rør og Padderok m. fl. i den gamle Bæk er Kanalen vanskeligere at vedligeholde her end ved Siden af Bækkeleiet.

Partiet E, mellem Skadsemvandet og Bygdeveien fra Aarsvold til Gimra o. s. v.

Mod Sydøst grændser det til den faste, lave Banke af Grus og Ler, tildels Mergel, hvorpaa Gaardene Jutland, Killingland og Aarsvold ligger. Paa Nordvestsiden ligger Gaardene Gimra og Tjelta. Her støder mindre frugtbare Gruspartier ind til Myren. I Nordøst, ved den nævnte Bygdevei, hvor Myrfeltet har nogen Indskrænkning i Bredde, hænger det sammen med Partiet F, som næsteften vil blive beskrevet.

Den nærmeste Omgivelse paa Sydøstsiden, som bestaar af meget frugtbar Jord, er heltud dyrket. Paa den modsatte Side ligger, med Undtagelse af en Del af Gimra Indmark, lynggroede Grusbanker.

Myrpartiets Overflade er temmelig jevn, og Faldet er, med Undtagelse af et smalt Belte ved Vandet, temmelig lidet, eller som ovenfor angivet, men langs nordvestre Land hæver Myrfladen sig indtil 1,5 og paa visse mindre Strøg ved Fastmarken endog 2,0 Meter.

Vegetationen bestaar paa det høiere Strøg især af alm. Lyng og Klokkelyng samt Bjønskjæg og Myruld — *E. vaginatum* m. fl. Paa de lavere Strøg dannes den fornemmelig af Stararter samt af de paa Partiet *A* optrædende og under dets Beskrivelse nævnte Planter.

Myrddybden er 2—3 Meter, og Bunden bestaar af Sand og Grus. Den ligger lavest langs Bakken paa Sydsiden; her er Overfladen lavest og Torvdybden størst. Paa det dybeste Strøg findes ved Bunden et ubetydeligt — nogle Decimeter tykt — Lag af blød Ler og dyndblandet Kiselguhr.

Torvmassen er ved Bunden tildels blandet med Dynd, Lerslam og Kiselguhr, hvorhos den ofte er temmelig vel fortorvet. Dens Oprindelse er derfor vanskelig at bestemme. Rester af Rør og *Equisetum* forekommer dog ofte, saa det uden Tvivl maa være en Torv af Sumpgræs.

Høiere op — i 1—2 Meters Dybde — er Starmassen kjendelig og udgjør Torvens væsentligste Indhold. Paa de lavere Strøg gaar Startorven op til Vegetationslaget og danner saaledes med Sumptorven ved Bunden hele Myrmassen.

Men langs nordvestre Land, hvor Bunden, som antydet, hæver sig noget, er enten ved den faste Bund, eller over et nogle Decimeter tykt Græsmyrlag udbredt et Skovmyrlag, der har en Tykkelse af indtil og over 1 Meter. I dette, som er rigt paa halvraadne Trærester, sees Bark af Or, Nødder af Hassel samt enkelte anseelige Rodstubber af Eg. Ogsaa langs sydøstre Land findes enkelte Egestubber ved Bunden samt lidt Kratrester iblandet i Startorven. Ud paa Græsmyrfeltet paatræffes enkelte mindre Furustubber. Forøvrigt er Myren fri for Rodstubber.

Over Skovmyrlaget, der ikke har stor Arealudstrækning, og over omtrent den nordvestlige Halvdel af Partiet er over

Startorven udbredt et 0,5—1,0 Meter tykt Lag af en Masse, der for en større eller mindre Del er dannet af Bjønskjæg og Myruld i vekslede Forhold og dækkes af Vegetationslaget af Lyngjord og Starmasse. Dette Lag samt Skovmyrlaget danner en temmelig god Brændtorv, hvoraf der aarlig optages store Masser. Herfra kjøres Brændtorv helt til Gaardene ved Tananger; den nordvestlige Del af Haaland mangler næsten ganske Brændtorv. Ogsaa Startorven anvendes til Brændsel. Paa flere Steder er den saavidt fortorvet, fast og sammentrykket, at den danner antagelig god Brændtorv. Ligeved Bunden findes tildels, især i Nærheden af Vandet, en grovtrevlet og næsten ufortorvet Sumpgræsmasse, der har liden Brændeværdi. Med Undtagelse af Skovmyrlaget, der i Forhold til det Hele ikke har stor Betydning, er Brændtorven her meget let at opstikke og at haandtere; den er sammenhængende og fri for Trærester, der bevirker, at Torvstykkerne falder isønder og smuldres, men dens Brændeværdi er i Regelen ikke stor. Tildels findes Ler og Slam indblandet, saa Askemængden er betydelig. I visse Tilfælde er dog Fortorvningen saa langt fremskreden, at Massen er bleven næsten trevleløs, har faaet en sort Farve, er glinsende ved Tilstrygning og trækker sig stærkt sammen under Tørring; Kvaliteten er da ganske god.

Størstedelen af det lavere, sydøstlige Strøg er dyrket. I Nærheden af Land er der næsten overalt, dog især omkring udløbende Bække, skyllet ud paa Myren en Del Ler og Sand i fine, papirtykke Lag i forskjellig Dybde og til forskjellig Tid. Denne Tilblanding har en overordentlig velgjørende Indflydelse paa Strækningens Dyrkbarhed.

En Del af de høiest liggende Strøg mod Bækken i Sydøst var dyrket, før Skadsemvandet blev udtappet; senere blev Dyrkningen strakt ud over de lavere Strøg.

Visse Partier af dette Felt har vakt Forundring og opnaaet en vis Berømmelse i Nabolaget derved, at Frugtbarheden som Agerjord er vedligeholdt i et Snes Aar alene ved aarlig

at anvende 2—3 Tønder — 240 à 360 Liter — Sildelage som Gjødsel pr. Maal — Tiar.

Da saadan Lage foruden Kjøkkensalt kun indeholder ringe Mængde Sildeblod og Rogn — efter Skjøn dreier denne Mængde sig omkring 10 pCt. — synes den tilførte Gjødsel at være forsvindende liden og ikke upassende at kunne sammenlignes med den som „Medicin“ anvendte Podejord — Indpodning af Mikrober. Det er mærkeligt, at denne Gjødselmængde har kunnet udøve nogen Indflydelse, men Virkningen har været paatagelig og forbausende. Det har været gjættet paa, at Kogsaltet paa saadan Jord maaske kunde foranledige visse heldige, endnu ukjendte Forbindelser eller Decompositioner i Agerjorden, eller at Natronet maaske for nogen Del kunde erstatte Kali.

Men hele Hemmeligheden ligger vistnok i, at Jorden var meget rig eller frugtbar. Sand og kalkholdig Ler var i Tidens Løb slemmet ud over Myren i fine Lag eller mellem Stararternes Blade. Denne Tilblanding betingede en frodig naturlig Vegetation og befordrede Formuldningen, men hindrede Fortorvning. Det er da en Selvfølge, at saadan Jord, naar den bliver udgroftet og bearbejdet, maa vise sig gunstig for de her mest dyrkede Kulturplanter, Havre og Poteter samt Græs. Det har maaske sin Betydning, at der tilføres et Emne, der kan indlede en kraftig Forraadnelse i Agerjordlaget.

Omsider tog denne Herlighed i de fleste Tilfælde dog slut. Paa Strøg længere fra Land, hvor Tilblandingen af faste Emner var mindre, indtraadte efter nogle Aars Forløb det Tidspunkt, da Jorden var udtømt og Frugtbarheden vanskelig, selv med almindelig Gjødsling, kunde opretholdes. I de senere Aar er med Held anvendt Fosfat- og Kaligjødning paa saadanne Strøg.

En aftagende Frugtbarhed paa Myrjord har ofte sin Grund i, at det naturlige Vegetationslag og den nærmest derunder liggende Jord er udtømt, og at man under Bearbejdningen er kommen ned i den dybere, tildels fortorvede Masse.

Myrjord svinder stærkt ind under den aarlige Bearbejdning. Saalænge Myrmassen under Plouglaget har en heldig Beskaffenhed, kan Frugtbarheden vedligeholdes ved, at Plougen aarlig bringer op frisk Jord, som indblandes; men er nu denne af en mindre god Beskaffenhed, vil Frugtbarheden selvfølgelig aftage.

Paa saadan Starmyr er Frugtbarheden i Regelen størst i Vegetationslaget eller i det nærmest derunder liggende Jordlag. Men der forekommer Tilfælder, for Expl. naar Mose og Lyngjord har dækket Starmassen, hvor Frugtbarheden forøges, naar nævnte Overfladelag er opløst, formuldet, brændt eller bragt tilside, og Dyrkningen kommer ned paa den underliggende Starmasse.

Ikke ubetydelige Strækninger — Snesetal Maal — af dette Myrparti er efter 15—20 Aars Forløb tildels saa udpint, at Dyrkning ikke længere lønnede Udsæd og Arbeide. Saadanne Strøg er derfor udlagt til stadigt Beite, der er tarveligt nok, eller anvendes til Torvskur. Der kan ikke være Tvivl om, at denne mishandlede Myrjord under en fornuftig Brugsmaade og ved Anvendelse af Mineralgødning atter vil kunne bringes op i ordentlig Kultur. Imidlertid anvender Eierne tildels heller Gjødsel og Arbeide paa Opdyrkning af fast Mark.

Paa et Brug, hvortil laa en ikke ubetydelig Strækning af denne Myr, boede tidligere en arbeidsom og fremragende Gaardbruger, afdøde Kristoffer Thorsen Jutland. Han dyrkede større, noget høiere liggende Strøg af dette Myrparti, før det tilstødende Skadsemvand var udgravet, og efter Udtapningen straktes Dyrkningen ud over de lavere Strøg. Myren var her ikke af bedste Slags, idet den laa saa høit, at Flomme ikke i den senere Tid overskyllede den, og der var over og sammen med Starjordmassen dannet noget Lyngjord. Opbrydningen foregik for det meste ved, at Lyngtuerne afspadedes og efter nogen Tørring brændtes i Hauge. Asken spredtes over Marken, og Pløining og Harvning med Saaning af Havre foregik. De følgende Aar anvendtes især Fiskeaffald og Lage

som Gjødelse. I en Række af Aar opnaaedes gode Avlinger af Havre og Poteter. Men omsider aftog og næsten ophørte Frugtbarheden trods anvendt rigelig Mængde af Fiskeaffald. Her har man et belærende Exempel paa, at en Myrdyrkning, som lønnede Udøveren saa vel, at han fornemmelig derved oparbejdede sig til Velstand og skaffede sig Driftskapital til betydelige Forbedringer ved sit øvrige Gaardsbrug, forlades som ulønnende.

Paa dette Felt sees 40—50 Aar gamle Torvgrøfter, der lukkedes med Græstorv, endnu at være i fuld Virksomhed. Men ved Jordens Synkning eller rettere Indsvindning under Dyrkning ligger de nu kun 4—5 Kvart Alen dybt, medens de oprindeligt var lagt til 6—7 Kvart Alens Dybde.

Partiet F — Strækningen fra Aarsvold—Gimraveien til Aarsvoldbro.

Paa sydøstre Side af Myrfeltet fortsættes de under *E* nævnte Bakker, som her er af samme Beskaffenhed. Ogsaa paa Nordvestsiden af dette Parti er de nærmest liggende Bakker dyrket og viser antagelig Frugtbarhed. I øvre eller nordøstre Ende af Partiet indsnevres Myrstrækningens Bredde, idet et Par Grusbanker paa Siderne strækker sig mod hinanden og forsnevrer Dalføret og hæver Bunden, som her kun er dækket af et 0,5 Meter tykt Myrslag, hvorved dette Parti forbindes med det ovenfor liggende.

Dybden er i den sydvestlige større Del af Partiet omkring 2,5 Meter; for Resten er den 1,5—2,0 Meter.

Fra Aarsvold—Gimraveien strækker sig nordøstover langs nordvestre Land i en Trediedel af Længden og omtrent den halve Bredde et noget høiere Strøg af Myrpartiet.

Paa dette er Vegetationen Lyng — Calluna og Erica — samt Bjønkskjæg og Myruld, hvorhos der mellem Lyngtuerne staar Stararter.

Resten — $\frac{5}{6}$ af Partiet — er næsten heltud opdyrket og anvendes som Agerland. Oprindeligt var det en udpræget

Stargræsmyr, der ofte oversvømmedes, især af Høstflomme. Strækningen gav en ualmindelig rig Slaat af naturligt Hø.

Myrmassen bestaar for hele Dybden af Startorv, der ved Bunden, især paa de dybere Steder, er tilblandet med noget Sumpgræstorv; der forekommer Rester af Rør og Equisetum.

Paa det ovennævnte høiere Strøg er i den øverste Del af Torvmassen tilblandet noget Bjønskjæg- og Myruldmasse, men tildels er det omtalte Vegetationslag af Lyng m. v. udbredt lige paa Startorven. Denne Del af Partiet anvendes fornemmelig til Brændtorv. Nogen Dyrkning er begyndt især langs Bakken og ved Bækken.

Ved X — se Kartet — paa Aarsvolds Grund kommer en større Bæk ud paa Myren. Før Udgrøftningen og Dyrkningen spredte dennes Vand sig over en stor Del af det flade Myrparti. Denne Bæk kommer ud fra de lerholdige Grusbanker med Underlag af rent Ler paa Myrens Sydøstside og har medført fint Sand og Lerslam, der i smaa Mængder, men gennem langt Tidsrum, er bundfældt paa Myren. Indenfor Omraadet af denne Bæk er Myrmassen jordagtig, noget formuldet og blandet med Mineralemnener, medens Fortorvningen eller Dannelse af Torvemne er hindret, hvorved Frugtbarheden er forøget. Bækkens tidligere Omraade giver sig tilkjende ved en frodigere Vegetation baade paa de dyrkede Felter og ved den naturlige Væxt.

Men til Brændtorv er denne Myrmasse mindre skikket. Det indblandede Ler og Sand forøger Askemængden og gjør Massen mindre brændbar.

Myren er i det Hele taget fast, saa Bearbejdning og Høstningen ikke forelømpes af Sumpighed. Men en amerikansk Selvbinder, som nogle Gaardbrugere isammen anskaffede, væsentlig til paatænkt Benyttelse paa Myren, kunde den dog ikke bære.

**Partiet G — fra Aarsvoldbro til Soma, eller til øvre
Ende af Myrstrækningen.**

Omgivelsen er af samme Beskaffenhed som ved nærmest foran beskrevne Parti. I Nærheden af Myren er den næsten heltud dyrket. Her ligger Gaardene Østvold og Soma. Med Undtagelse af nogle mindre Strøg er hele Partiet dyrket eller anvendes som Agerjord.

Dybden er 1,5—2,5 Meter; kun omkring Kanterne og ved Aarsvoldbro, hvor en Grusbanke som nævnt næsten adskiller Partiet fra det nedenfor liggende, er den mindre, 1,0—0,5 Meter, og alene paa et mindre Strøg er den indtil 3,4 Meter.

Myrmassen bestaar heltigjennem af Starmasse, der vistnok kan variere noget i den høiere og dybere Del, men er i det Hele taget temmelig ensartet. Paa de dybeste Strøg er ved Bunden i sparsom Mængde tilblandet Sumpgræsmyr. Omkring Kanterne findes ved den faste Grund lidt Kratrester — Barkstykker, Kviste og enkelte Hasselnødder samt især ved nordre Land enkelte Rodstubber af Eg og Furu.

Bunden bestaar af Sand og Grus, der er noget lerholdig.

Faldet er svagt, og den laveste Del af Bunden ligger noget — indtil 1 Meter — lavere end Grunden ved Aarsvoldbro, hvor Partiet har Udlob. En Del af Myrtomten maa følgelig oprindeligt have udgjort en Sump eller et Tjern.

Fra Siderne og ved øvre Ende af Myren kommer flere mindre Bække ind paa Feltet. Disse har medført en Del Mineralemnner. Skjønt Mængden deraf ikke er betydelig, bidrager de dog vistnok til Myrens mærkværdige Frugtbarhed. For største Delen er dog Myrmassen anvendelig til Brændtorv; den er dog, da Fortorvningen ikke er langt fremskreden, og da der især omkring Kanterne er tilført Ler og Sand, ikke af videre god Kvalitet, idet Askemængden er stor og Tætheden liden.

Den naturlige Vegetation var og er fremdeles paa de udyrkede Strøg fornemmelig Stararter, der opnaaede ikke ringe Frodighed og dannede en god, naturlig Slaat.

Ved Dyrkningen anvendes fornemmelig Kali- og Fosfatgødning, og Frugtbarheden synes at vedligeholde sig.

Erfaringen lærer imidlertid ogsaa her, at hvis Frugtbarheden skal kunne vedligeholdes, maa Sædvexling iværksættes og Omløbstiden være kort. Ved mange Aar aaben Ager saavel som ved over 3—4 Aar Eng formindskes Udbyttet betydelig. I første Tilfælde bliver Jorden for løs og taaler mindre Tørke, medens Ugræs tager Overhaand, eller Sæden lægger sig altfor meget; i andet Tilfælde bliver Høsmængden mindre, og der indfinder sig daarligere Græsarter og Ugræsplanter samt Mose. Naar ældre Græsvold opløies, viser den sig mindre skikket for Korn og herjes ofte af Insektlarver.

De under dette Nummer — Sænkingsfeltet for Skadsemvandet — beskrevne Myrstrækninger har efter foretagen Opmaaling følgende Areal:

Partierne nedenfor Skadsemvandet	
A, B, C og D tilsammen . . .	15 142 Ar
Det udtappede Vands Bund . . .	25 212 „
Strækningen ovenfor Skadsemvandet	
Partierne E, F, G.	23 550 „
<hr/>	
Hele Sænkingsfeltet.	63 904 Ar,

Kanalen fra Grudevandet til Skadsemvandet er omkring 2 450 Meter lang. Den kostede omtrent Kr. 10 000, eller ca. Kr. 4,08 pr. løbende Meter. Deri medtaget Taxter og andre Omkostninger ved Udtapningen.

Kanalen fra Hegrevandet — den nordøstre Del af Skadsemvandet — til Soma har, naar der maales efter alle dens Bugtninger, en Længde af omkring 5 000 Meter. Omkostningen, der kun bestod i Opkastningen af selve Grøften, kan antagelig sættes til Kr. 1,00 pr. Meter, eller tilsammen Kr. 5 000. Hele Kanalarbeidet koster altsaa ca. Kr. 15 000.

Fordeles denne Sum paa de 3 869,2 Maal Myrjord, som er forbedret, falder der henimod Kr. 4 pr. Maal. Fordeles Udgiften ogsaa paa den tørlagte Vandbund, eller paa hele Sænk-

ningsomraadet — 6390 Maal — bliver Udgravningsomkostningen Kr. 2,34 pr. Maal.

Uden nærmere Undersøgelse er det ikke let at angive eller beregne Værdiforøgelsen af Feltet ved Udgravningen, men efter Lokalkjendskab til Strækningen baade før og efter Sænkningen anføres nogle Tal for summarisk at antyde Fordelagtigheden af Foretagendet.

Store Partier af Strækningen, som enten er dyrket eller indeholder dyb og god Brændtorv, kan nu efter Bygdens Pris paa dyrket Jord og Torvskur taxeres til Kr. 100 pr. Maal. Før Udtapningen var Værdien af disse Strøg neppe Kr. 50 pr. Maal.

Andre Partier — Resten af den egentlige Myr, som enten er grund — en Del af Tronemyr, — eller ligger lavt — en Del af Holen og Vatshus, kan værdsættes til Kr. 50 pr. Maal, men havde før Udgravningen kun Værdi af Kr. 25 pr. Maal.

Værdien af den indvundne Vandbund kan antagelig sættes til Kr. 20 pr. Maal.

Gaaes ud fra disse Forudsætninger, som ganske sikkert ikke overvurderer Udgravningen, kan der opstilles saadant Regnskab:

2 500 Maal forbedret med	Kr. 50 pr. Maal =	Kr. 125,000
1 369 Do. do. do.	„ 25 Do. =	„ 34,225
2 521 Maal Vandbund, indvundet	„ 20 Do. =	„ 50,420
	Sum	Kr. 209,645

Heri ligger selvfølgelig den ved Grøftning og Dyrkning m. v. senere nedlagte Kapital, men disse Arbejder har lønnet sig efterhvert, de er foretagne, og har for længe siden indbetalt Omkostningen ved Kanalerne saaledes, at den kalkulerede Værdiforøgelse kan ansees som Netto.

Værdiforøgelsen — næsten 14 Gange saa stor som Udgiften — kunde synes utrolig, men det er ganske sikkert, at om den nævnte Sum, Kr. 209,000, blev tilbudt udbetalt kon-

tant mod, at Kanalerne skulde ifyldes og den tidligere Situation tilveiebringes, saa hverken kunde eller vilde Eierne modtage Beløbet.

Antallet af Lodeiere i Myrfeltet er omkring 100. Lodernes Størrelse er meget forskjellig og varierer fra 10—20 Maal til et Par Hundrede Maal; gjennemsnitlig er den, hvis Antallet af Lodder er rigtigt, ca. 64 Maal.

Udtapnings- og Udgrøftningsarbejder kan ofte være fordelagtige, men det er vistnok sjældent eller ubekjendt, at Vand eller Myrudløbet kan fordybes omkring 3 Meter og en gennem hele Feltet gaaende Hovedkanal optages for Kr. 2,34 pr. Maal af Sænkningfeltet, samt at den Jord, der giver Anledning til Udgrøftning og Dyrkning eller indeholder dyb Brændtorv, har Værdi som almindelig god og vel kultiveret Agerjord.

I Løbet af den siden Arbeidets Paabegyndelse forløbne Tid — omkring 35 Aar — er den tilveiebragte Adgang til Vandafløb næsten heltud benyttet. Af de til Dyrkning skikkede Strøg ligger kun igjen enkelte Stykker — tilsammen neppe et Par Hundrede Maal, som ikke er lagt under Kultur.

Til Brændtorvtag anvendes som angivet en Del af Partiet A, antagelig Halvdelen eller omkring 300 Maal, hvoraf en Del dyrkes enten før eller efter Torvskjæringen. Af det store Parti E benyttes maaske $\frac{2}{3}$ eller ca. 600 Maal til Brændtorvskur. Forøvrigt anvendes maaske 200 Maal til Brændtorv. Til dette Brug udligges altsaa ca. 1 100 Maal.

Dette Areal trukket fra Myrpartiernes samlede ovenfor angivne Areal 3 869 Maal giver 2 769, hvoraf endnu henligger 200 Maal, som ikke er dyrket. Resten, 2 569 Maal, er efter Kanaliseringen dyrket og benyttes som Agerjord.

Da Myrpartierne er udparcelleret i omkring et Hundrede Lodder, der i større eller mindre Udstrækning tilligger forskellige Gaardsbrug, opnaaes den Fordel, at Brugenes forøgede Areal af dyrket Jord ikke fordrer synderlig større Driftsudgifter. I mange Tilfælde kan det større Areal bearbejdes med det samme Antal Heste og Redskaber, som fandtes paa Gaarden før Udgravningen. Af Mandskab fordredes ligesaa-

meget til at indsamle den naturlige ofte tarvelige Høvling som at drive Feltet under Kultur.

Idet den praktiske Myrundersøgelse, der har været foranstaltet af Norges geologiske Undersøgelse, afsluttes, maa jeg udtale min Taknemmelighed for den Tillid, som er vist mig ved, at dette Arbeide var mig overdraget.

For Sagens Skyld maa det beklages, at den praktiske Myrundersøgelse er standset.

I den senere Tid er der baade privat og offentlig reist Spørgsmaal om Udnyttelse af Landets temmelig store Myr-areal. Der er oprettet Foreninger. (Det norske Myrselskab, Bergens Myr dyrkningsforening, Trøndelagens Myrselskab) Den private Myreier har tildels grebet kraftig til enten ved Dyrkning af Myr, eller ved udvidet Anvendelse af Brændtorv og ved at forsøge Torvstrøtilvirkning.

I det hele taget har Myrjorden tildraget sig større Opmærksomhed og Interesse, og der er ingen Tvivl om, at en bedre Udnyttelse af Landets Myrfelter vil have statsøkonomisk Betydning.

Den første Betingelse til Fremme af Sagen — Myrudyttelsen — er Kjendskab til Myrstrækningernes Areal, Bonitet, Dybde, Aflebsforhold m. m., som betinger den mulige Anvendelse. Myrfelternes Eiere mangler ofte denne Kundskab om sine egne Myrer og er ikke altid istand til at bedømme dem rigtig.

Der er al Grund til at antage, at de enkelte større og flere mindre mislykkede Myr dyrkningsforsøg har sin væsentligste Grund i Mangel paa Kjendskab til og en rigtig Bedømmelse af vedkommende Myr og til en fornuftig, paa en Smule Naturkundskab begrundet Myr dyrkning.

I Forhold til Landets Udstrækning og dets Forraad af Myr er den undersøgte Del af Torvmyrerne ubetydelig, og man kan kun siges at have gjort en Begyndelse. Det er derfor saameget mere uheldigt, at Undersøgelsen er standset.

At det rent private Initiativ skulde kunne optage Sagen, eller at der om en saadan Foranstaltning skal kunne dannes et Selskab er der vel liden eller ingen Forhaabning om, uden at Staten støtter til.

I et Land som vort, hvor Landeiendommene er udstykkede og fordelte paa mange Hænder, er der forholdsvis faa kapitalstærke Landmænd, ligesom der i Almindelighed er liden Interesse for praktiske Gjøremaal, der ikke netop strax bringer fuldt Udbytte, men som det er forbeholdt Fremtiden at høste Frugten af.

Det er derfor ofte det Offentlige, som maa træde til, fremlægge Oplysning, vække almen Interesse, forberede Sagernes Udvikling og i det hele støtte og ophjælpe den praktiske Bedrift eller Næringslivet, især naar en ny Næringsgren skal startes.

I andre Lande, hvor Forholdene er anderledes og Udviklingen større, kan der dannes mægtige Foreninger til Udførelse af lignende Foranstaltninger som den her omhandlede; men hos os maa Udviklingen nødvendigvis staa tilbage, dersom Styrelsen ikke træder støttende til og forbereder Fremgangen.

Rettelser.

I „Om Torvmyrer inden „Sarpsborg“s Omraade, 1891“ staar Side 24 „81,542 Ar“ og „24,462,600 Meter³“ skal være 36,273 Ar og 10,881,900 Meter³.

Paa Planchen og i Texten samme Bog er for Myr No. 1 Bogstaverne paa Figureerne forbyttet, *a* skal være *b* og *b* skal være *a*.

A short Summary of the Contents.

The title of the book is:

On peat-mosses in Norway and their use. By G. E. Stangeland, farmer at Klep in the district of Jæderen. Third part.

The book is the third and concluding volume of the book, that has been printed as the numeros 20 and 24 of the publications of the geological survey of Norway. The volume contains detailed descriptions of mosses composed in the same way as in the previous volumes. The chief aim of the book is to guide to a better use of the mosses in economic respect.

1. Descriptions of peat-mosses in the parishes of Løiten and Elverum in the middle of the country to the North of Christiania. Several considerable mosses are situated in the commons of the said parishes, and the parishioners form a kind of joint-stock companies, who organize a cheap fabrication of machine-made peat and sell it at a low price to the stockholders.

2. Peat-mosses round the Roko Lake in the same neighbourhood.

3. It has been stated as a rule that the mosses on the west-coast of Norway to a great extent have been formed of grasses and halfgrasses, while different species of mosses have

made up the chief part of the peat to the East of the high mountain region. It is therefore remarkable, that the peat-mosses described in the section 1 decidedly belong to the western type; neither the climate nor the nature of the subsoil can account for this fact, and these mosses occur in a well wooded region like the other eastern peat-mosses. The explanation may be left for further studies.

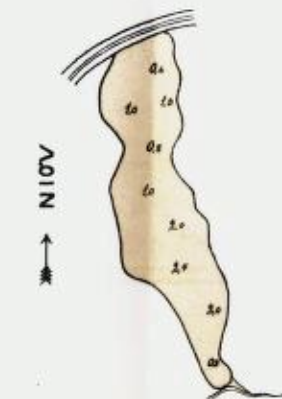
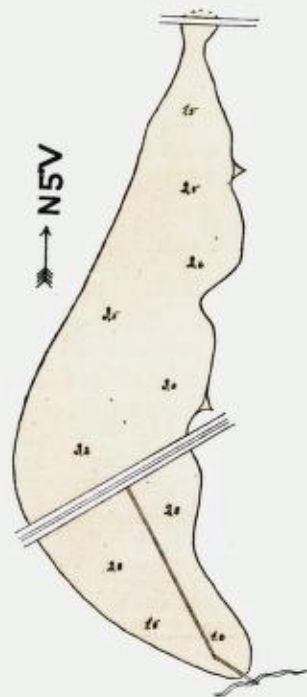
4 and 5. *Peat-mosses in the district of Jæderen on the southwestern coast of Norway.* The most notable among these is the moss about the Skadsem lake which has been dried out. The map no. 67 shows the locality in 1:20000. (The middle part, it is the surroundings of the former lake itself, is also reproduced in 1:10000 with the same no.).

The moss is situated 3 km. from the sea and about 6 meters above it. The draining made according to the plans of Mr. Budde was very successful as to its economic results. The canal made from the Skadsem lake to the Grude lake is 2300 Meters long and has a depth of about 10 feet at the Skadsem lake. The digging was made by a contractor for 444 l. during the year 1863.

nyrstrækninger

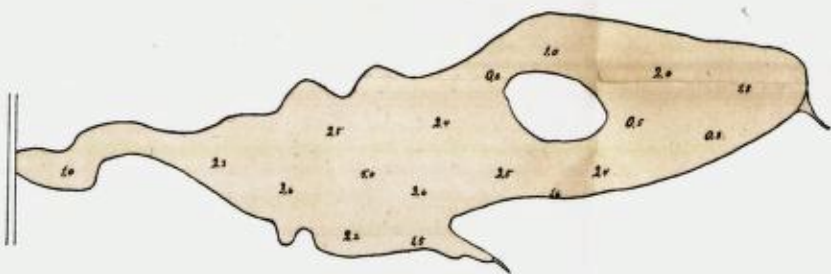

10 Skjærstadmyr

13 Multemyr

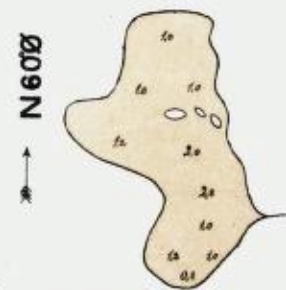
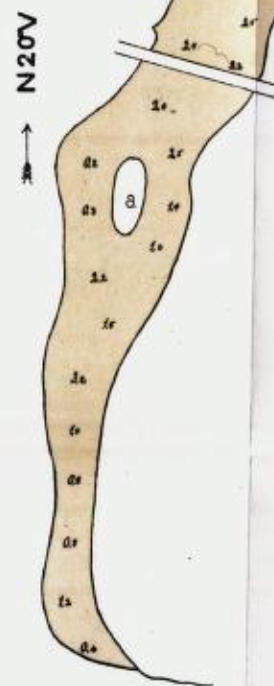
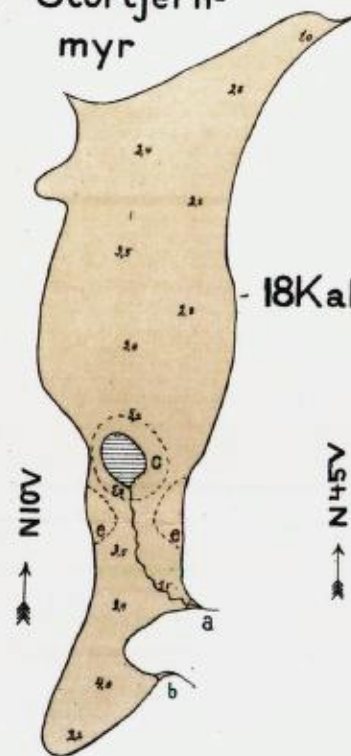
11 Rundhaugmyr

14 Øvre Svartemyr

17 Björnemyr

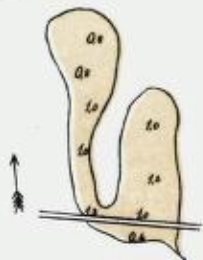
15
Nedre
Svartemyr16
Stortjern-
myr

18 Kalkjelmyr

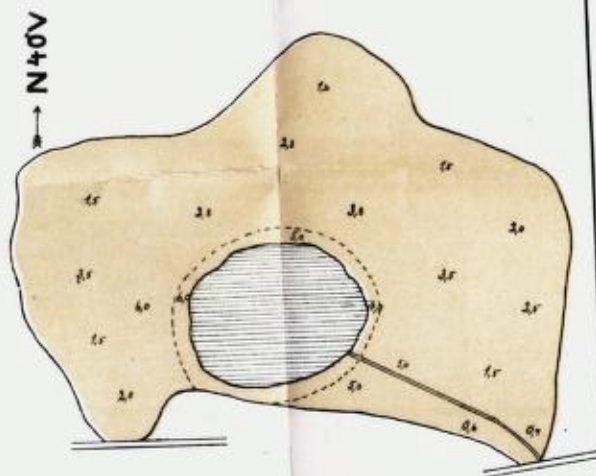

V

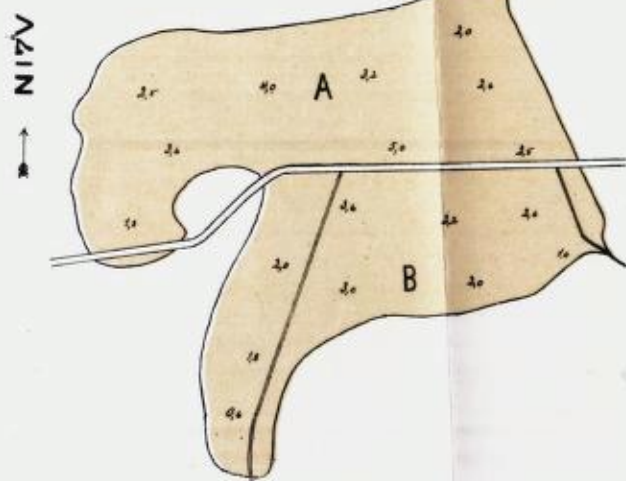
19 Sagstuemyr

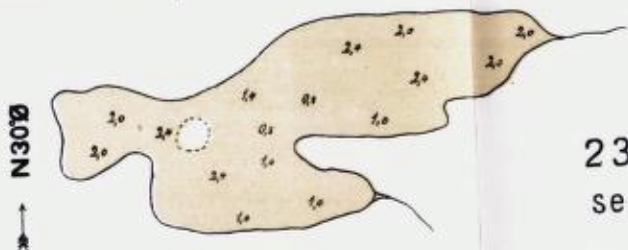
20 Ebrudtjernmyr i Løiten

21 Tobromyr

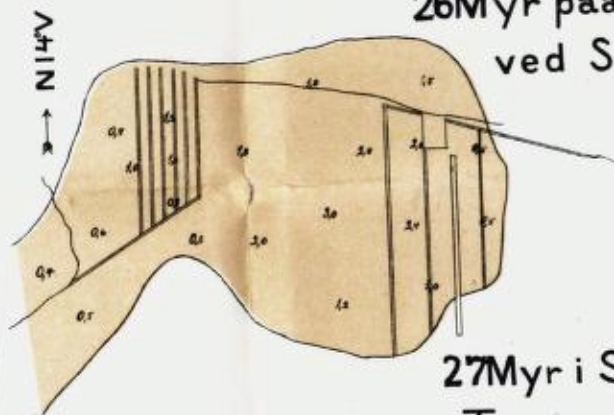

22 Ebrudmyr

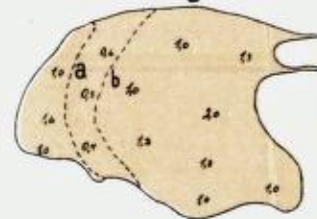
23 og 24
se Pl. XIII

VI

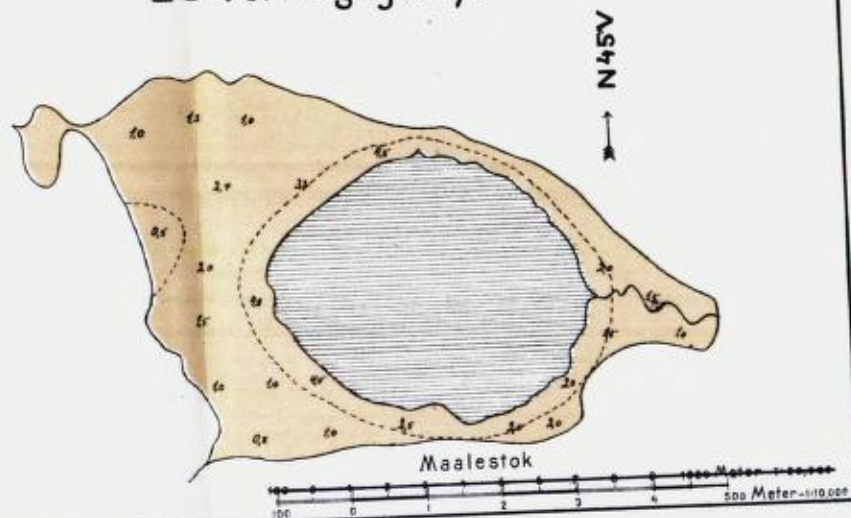
25 Sagaabakmyr

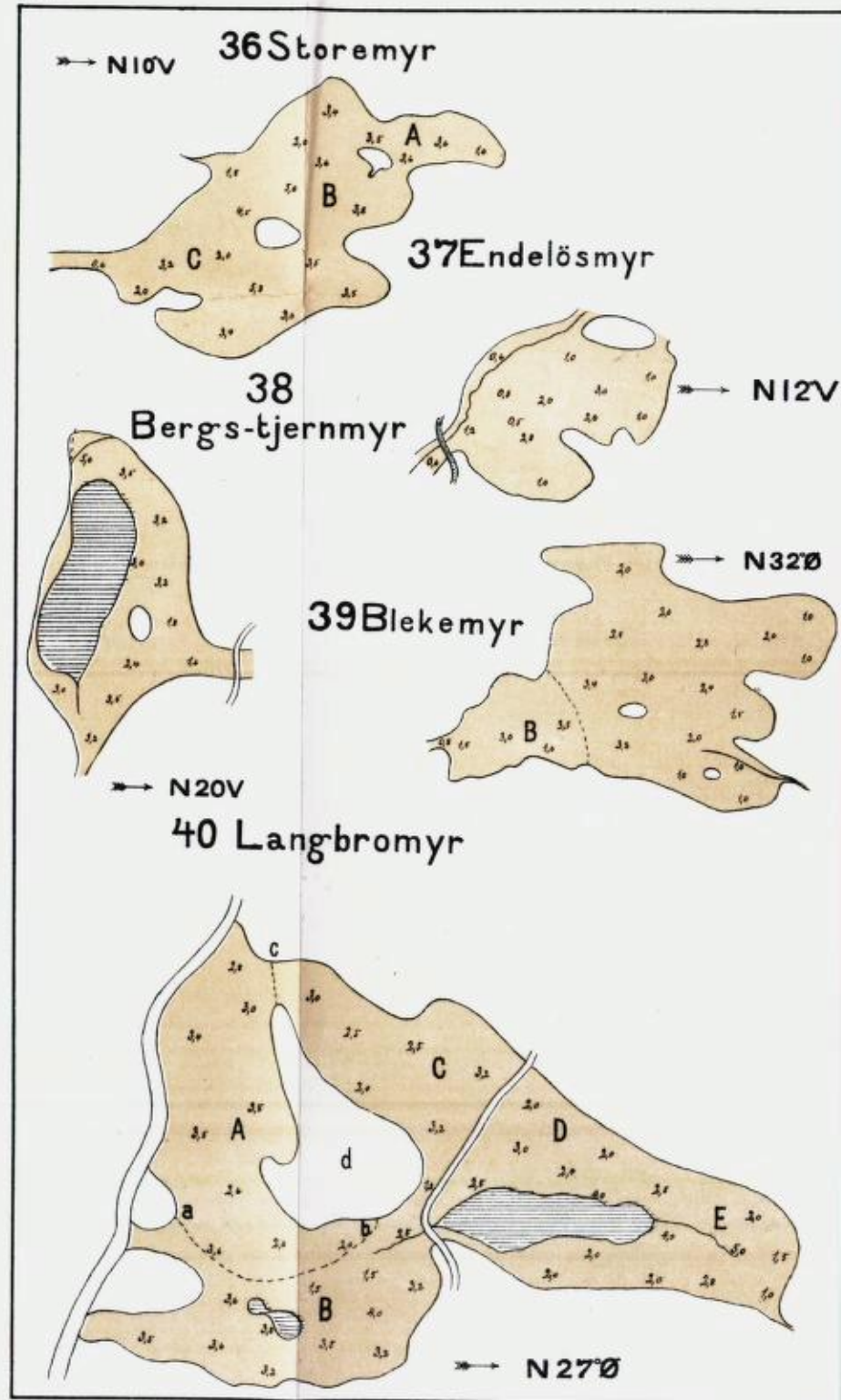
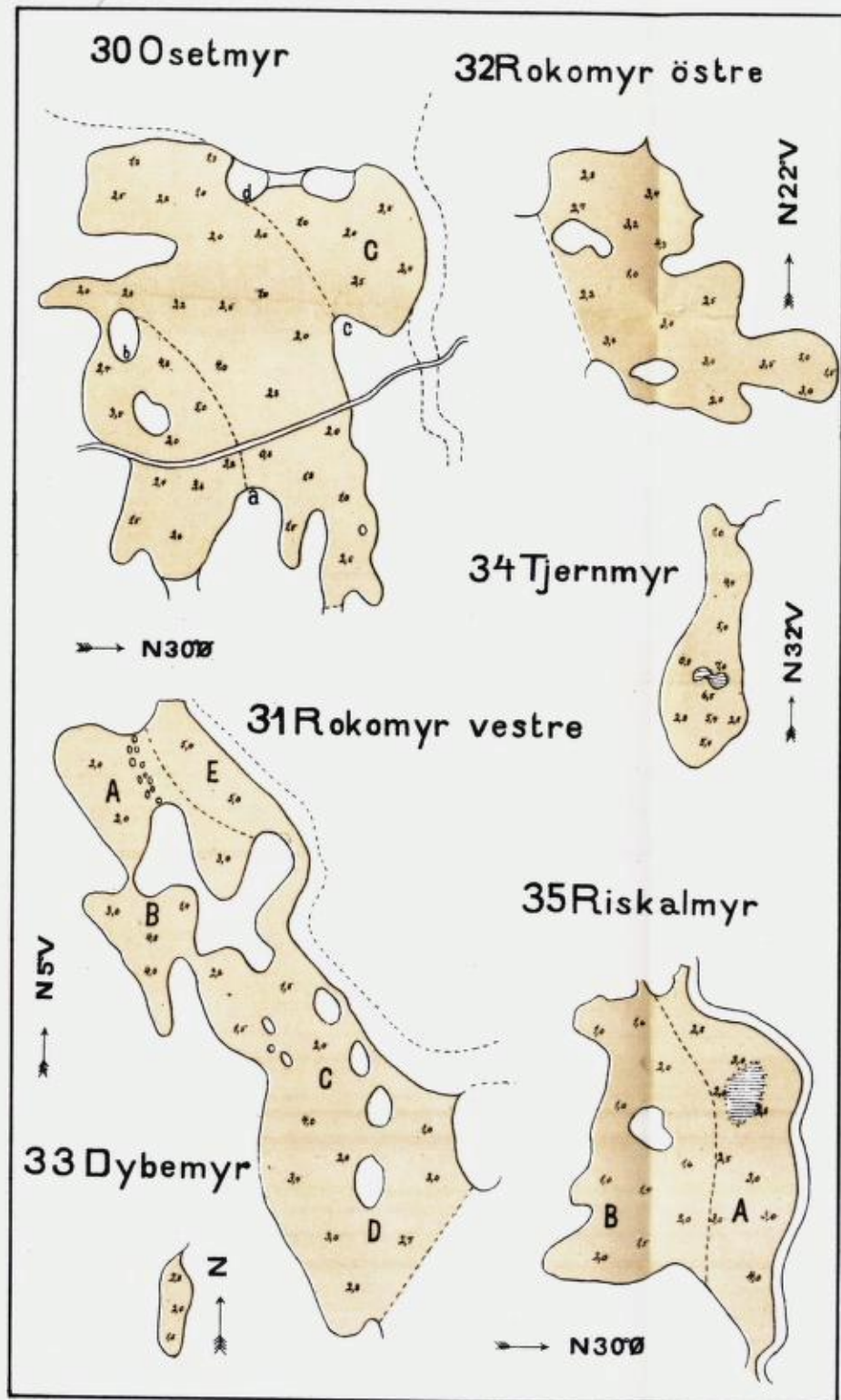
26 Myr paa Crusbanken
ved Sagaabakken27 Myr i Skoven mellem
Terningsjøen og
Ebrutjernet

29 Smaamyrr ved Ebru

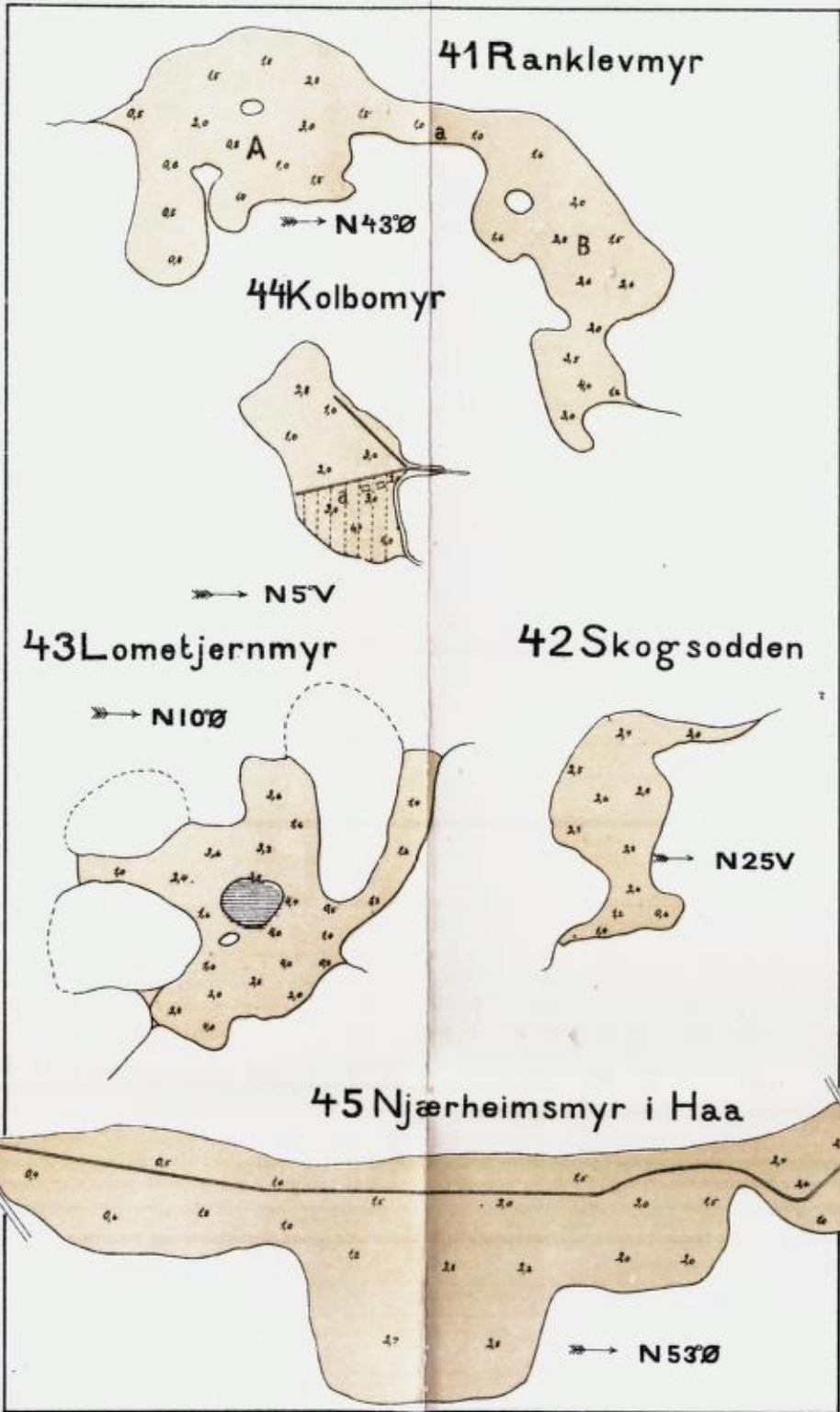

28 Terningsjömyr

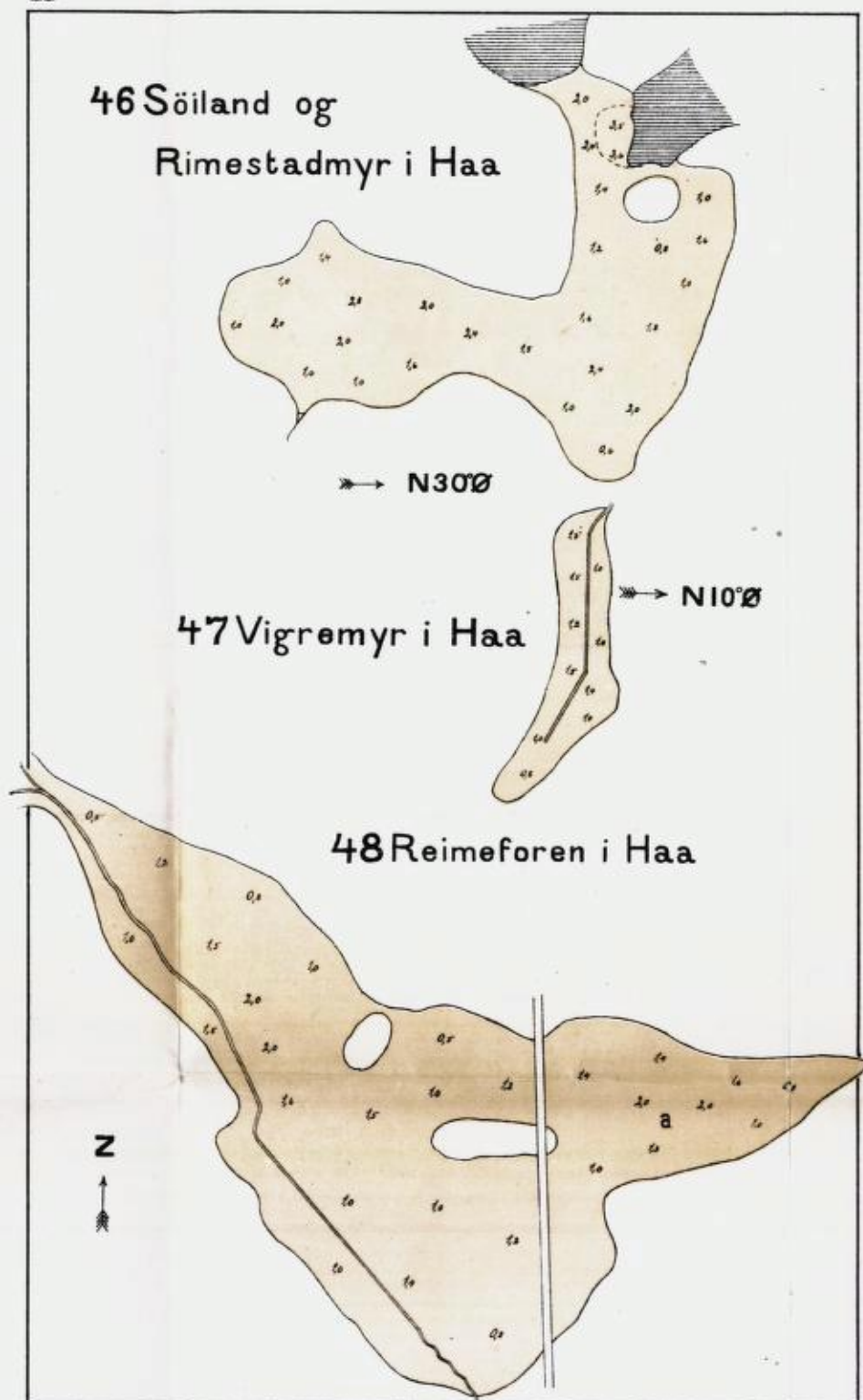

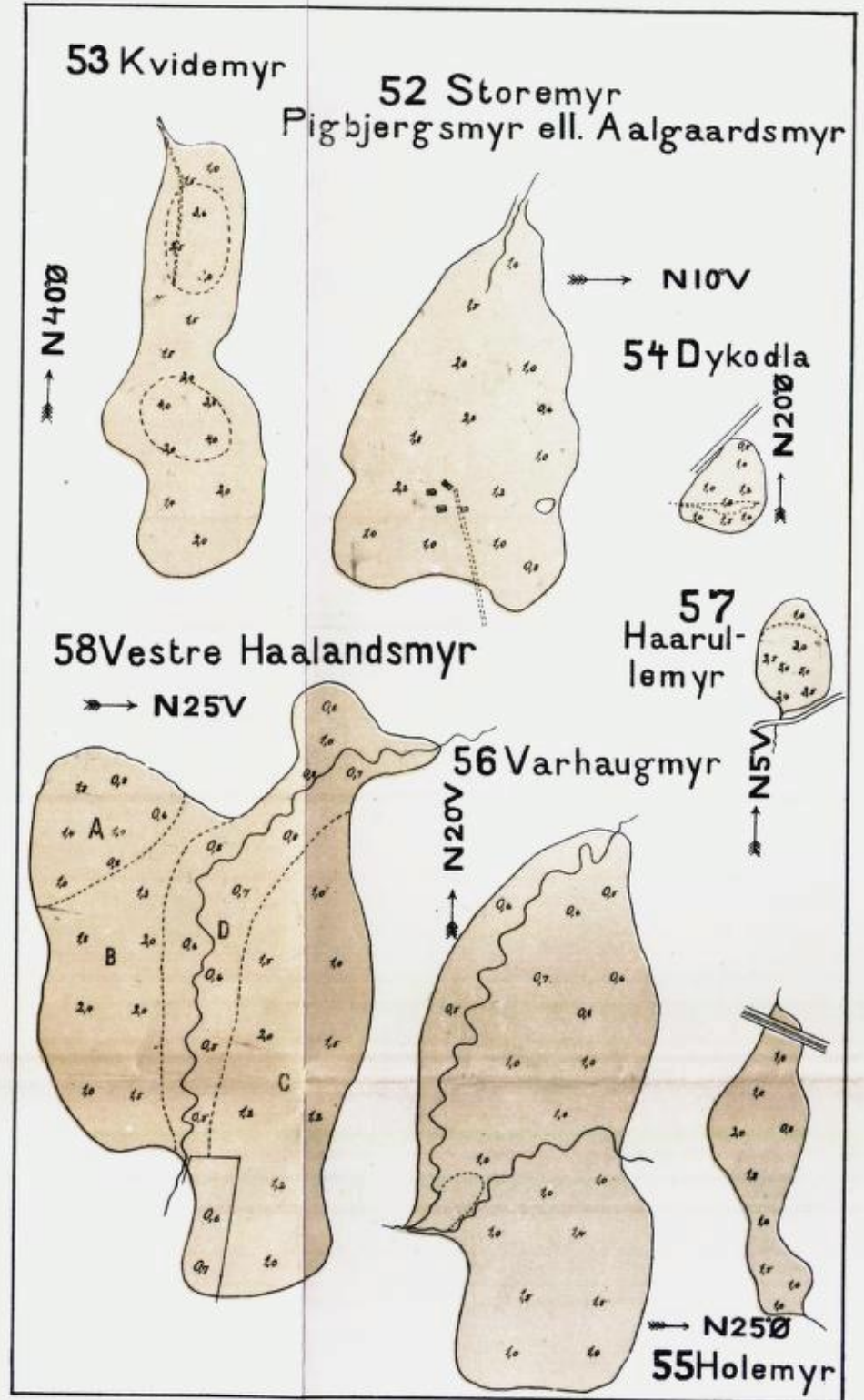
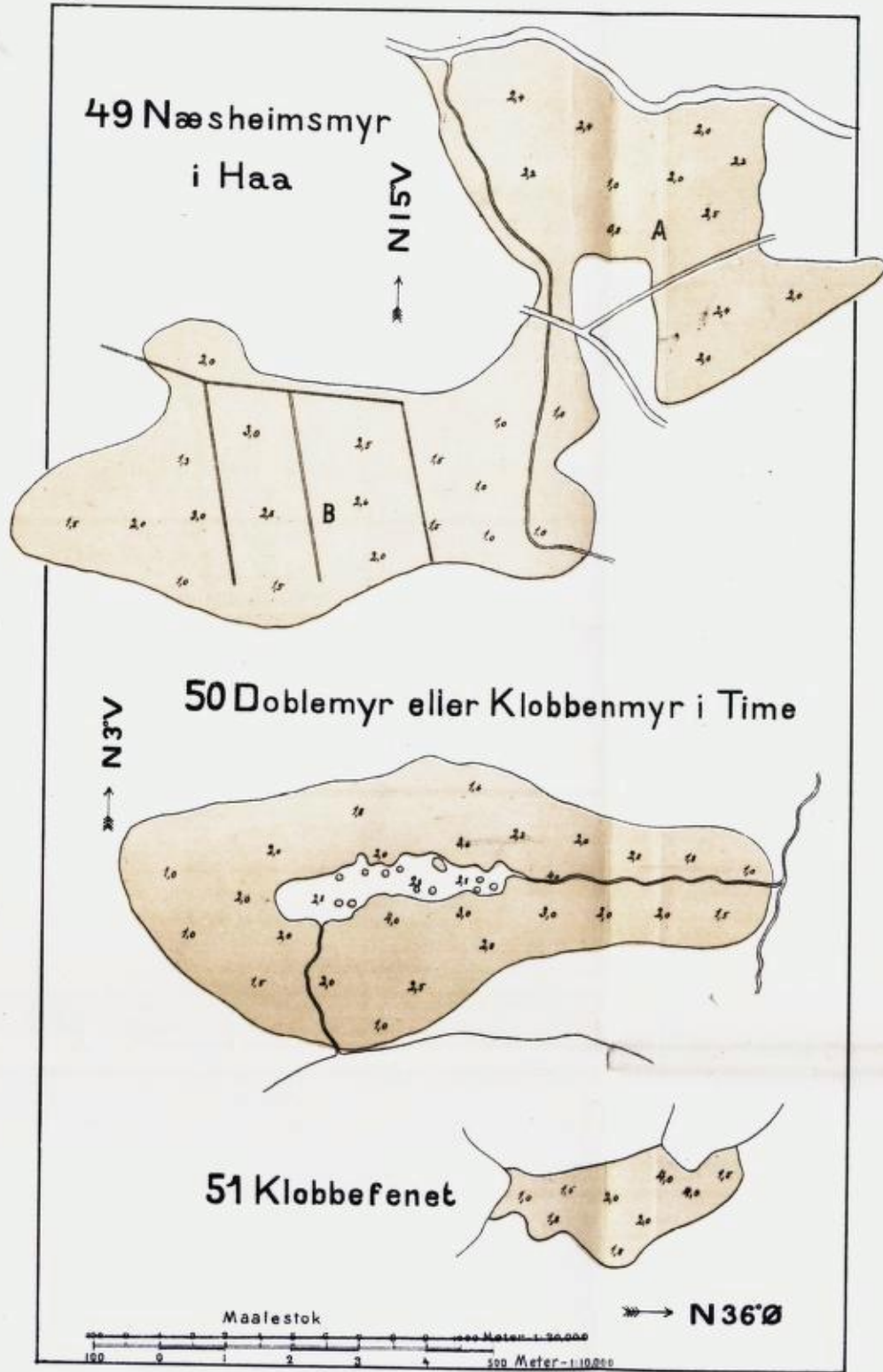

IX

X

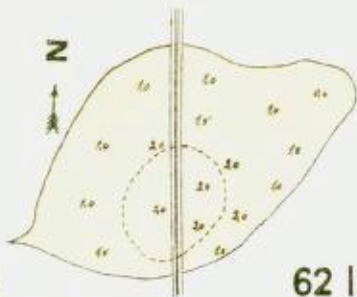
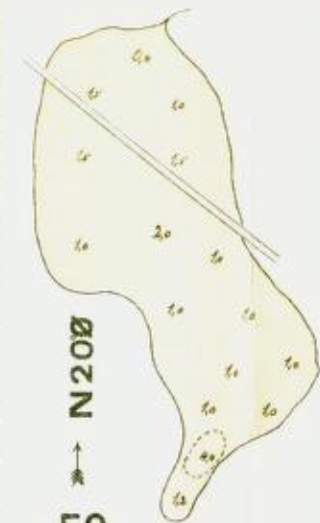

60 Kviamyr vestre

64 Svartebradmyr

24 Björkhol

61 Ødemotlandsmyr

62 Idlemyr

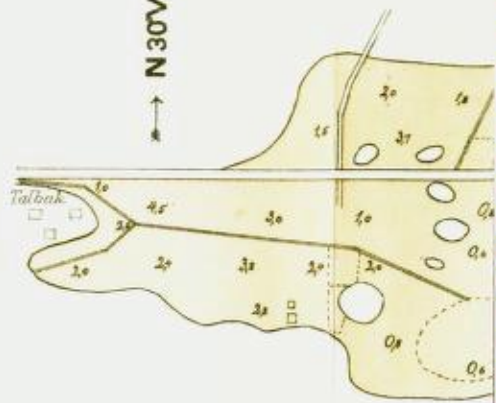
63 Tjelmemyr

N 250

N 100

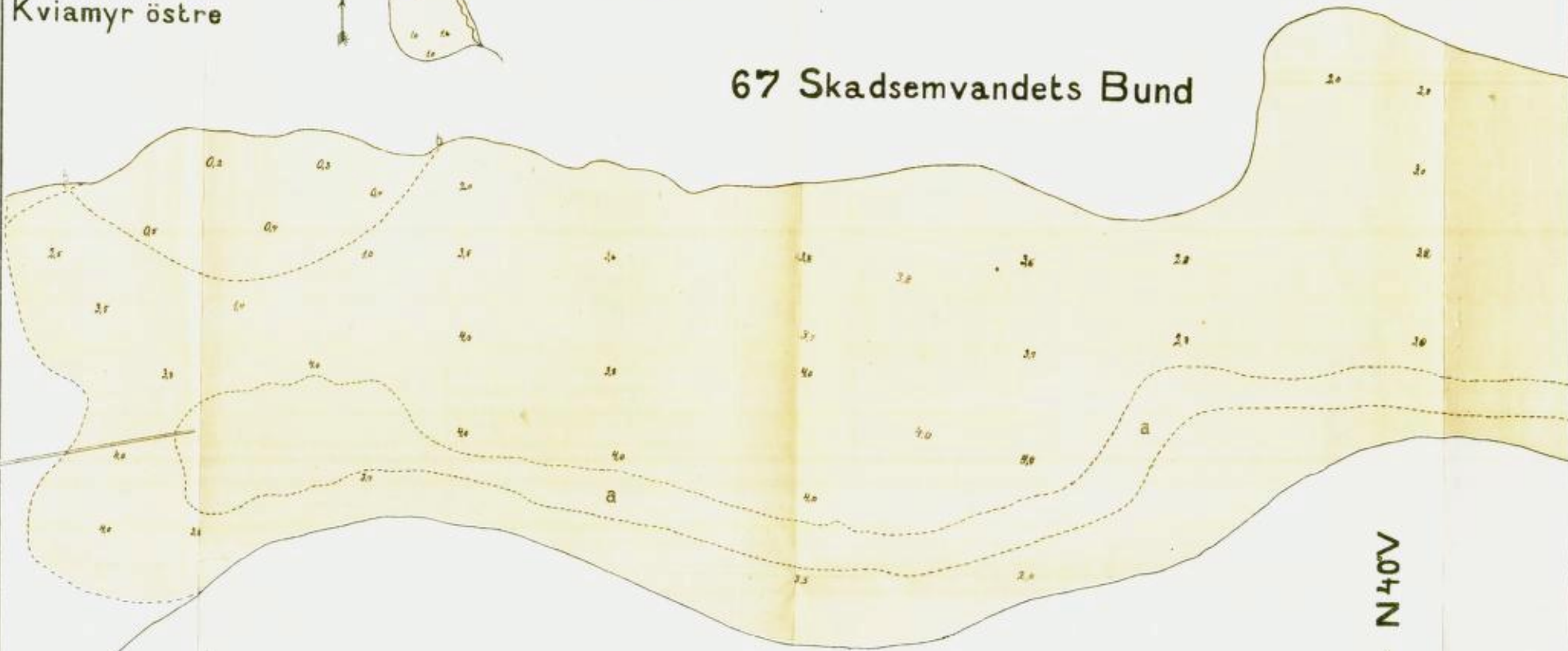
N 300

59 Kviamyr östre

N 550

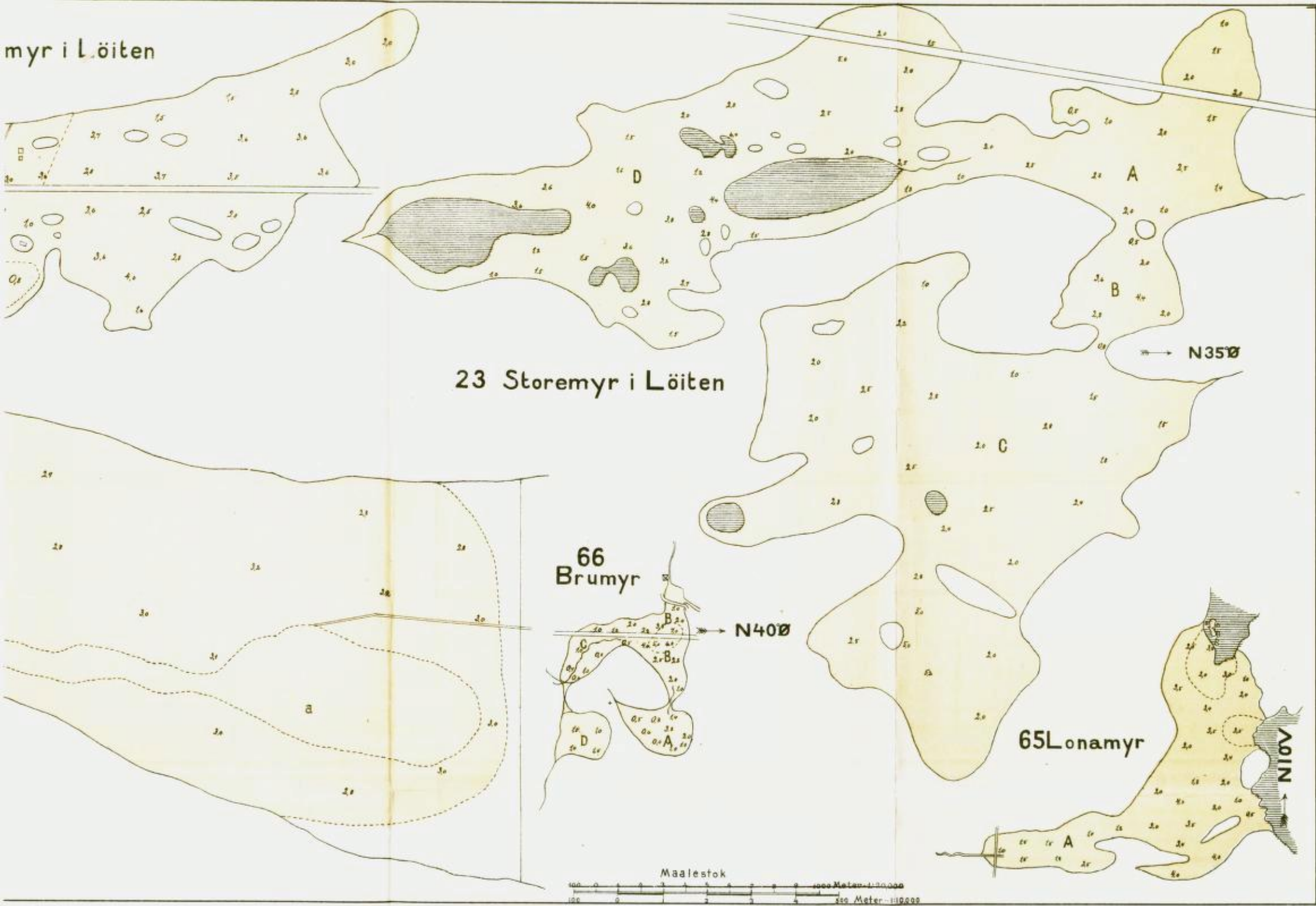
67 Skadsemvandets Bund

N 400

myr i Løiten

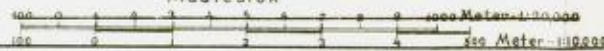

23 Storemyr i Løiten

66 Brumyr

65 Lonamyrr

Målestok

67 Skadsemvandets bund med omgivende n

1:20000

